

IOS. M. SCHNEIDT,

V. I. D. COM. PAL. CAES. CONS. AVL. WIRCEB. ET FVLDENS.
RANDECT. ET IVRIS FRANCONICI IN VNIVERSITATE
WIRCEBURGENSI PROFESSORIS PVBL. ET ORD.

THESAVRVS IVRIS FRANCONICI.

Oder

Sammlung

theils gedruckter theils ungedruckter

Abhandlungen, Dissertationen,

Programmen, Gutachten, Gesäße,
Urkunden &c. &c.

welche das

Fränkische und besonders Hochfürstlich-
Würzburgische

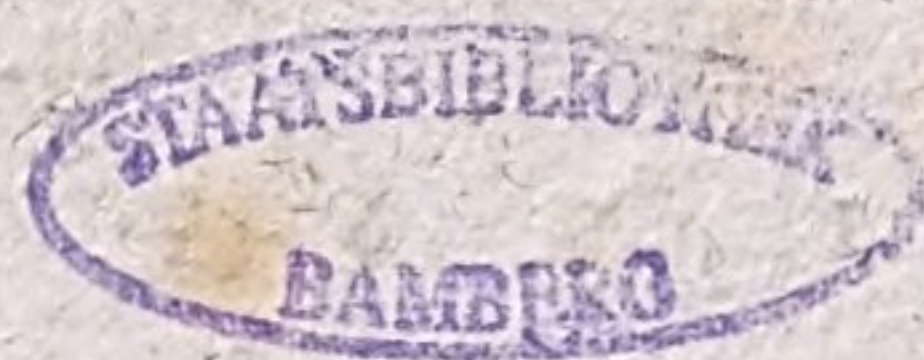
Geistliche, Weltliche, Bürgerliche, Peinliche, Lehens-
Polizen- und Kameralrecht
erläutern &c.

Des zweyten Abschnittes drittes Heft.

Würzburg,

Im Verlage der Franz Xaver Kienerischen privil.
Buchhandlung.

I 7 8 7.

SECTION II.
DOCUMENTVM XXIV.

CONFIRMATIO
STATVTORVM
DIOECESANORVM.

WIRCEBURGENSIS EPISCOPATVS
DE ANNO 1446.*

Gotfridus Dei & apostolicae Sedis gratia Episcopus
Herbipolensis universis & singulis, Abbatibus,
Prioribus, Praepositis, Decanis, Scolasticis, Cantoribus,
Archidiaconis, Custodibus, tam Cathedralis
quam Collegiatarum Canonicis, parochialium ecclesiarum
Capellarum & sacrorum locorum Rectoribus,
nec non Presbyteris & Clericis aliis quibuscumque
per & infra Civitatem & Dioecesim nostras
Herbipol. ubilibet constitutis Salutem & praesentium

Ec 2

tium

* Invenitur in HARZHEIM Conciliis Germaniae, T. V. pag. 314. sub Nomine Synodi. Item apud LUNIG Spic. Eccles. Contin. 2. pag. 1035. per errorem ad Annum 1452. Nec non in Libro impresso supra ad Num. XIX. allegato.

tium repetitae lectionis notitiam & observantiam inconvulsam. Dudum felicitis memoriae Johannes * praedecessor noster. providenter attendens & provide cupiens deformatorem reformationi prospicere, utilitati communi prodesse, ac Subditorum suorum commoditatibus utiliter consulere, plurimas constitutiones synodales edidit, in quibus multa utilia & salubria statuit, quasdam juris communis atque metropoliticas constitutiones interserendo, noxia sperans per easdem de finibus suae Diocesis evellere. Sed hominum proclivitas dolor succrescente malitia eadem constitutiones, quas moribus hominum voluit approbare, in desuetudinem & abusum penitus abierunt, ita ut nemo sit, qui secundum earundem continentiam mores suos componere aut semitas studeat corrigere, ac si nullius penitus roboris forent sive momenti. Nos vero, qui sicut praefato praedecessori nostro licet immeriti in episcopali officio Domino permittente successimus, sic & in effectus plenitudine in his, quae rem publicam ac subditorum nostrorum utilitatem concernunt, successisse debemus. Quare ipsius utilia sancta & iusta Statuta in sequenti libello sub debitis titulis fecimus collocari, eaque corroboravimus rationibus.

* Varia in prioribus Synodis stabilita, hic repetuntur, quae, quamvis remissive allegari potuissent, cum tamen aliqua ommissa, aliqua aucta sint, plenioris notitiae causa in integro suo contextu exhibentur.

tificavimus & approbavimus, atque corroboramus ratificamus & approbamus per praesentes, Mandantes vobis omnibus & cuilibet vestrum in virtute sanctae obedientiae, nec non sub poenis in eisdem Statutis contentis, ut vos de coetero juxta earundem continentiam regatis, & quilibet vestrum se regat, easque, quae in praesenti continentur libello, constitutiones & nullas alias pro constitutionibus synodalibus a quibuscunque praedecessoribus nostris promulgatis de caetero habituri.

De Summa Trinitate & fide catholica ex Concilio Domini Petri Archiepiscopi Moguntinensis.

De Summa Trinitate & fide catholica nihil aliud est credendum, tenendum vel docendum, nisi quod sacrosancta credit, tenet & docet Romana Ecclesia mater nostra, ita tamen, quod omnes Praelati articulos fidei principales fideliter suos subditos doceant Laicos, simpliciter credere sicut Ecclesia, Clericos vero explicite & distincte.

Ex Concilio Aschaffenburgensi.

Statuimus, ut si quis clericus vel laicus utriusque sexus cujuscunque dignitatis, regionis aut Status existat, ausus sit praesumptione damnabili publice predicare vel occulte docere credere vel tenere, quod Sacerdos in mortali existens peccato non possit conficere Corpus Christi, seu sic ligatus non

possit ligare vel absolvere suos subditos a peccatis, pro heretico seu incredulo habeatur; quem errorem huius sacri Concilii approbatione damnamus, anathematizamus & penitus reprobamus; cum Sacrae Scripturae dicat auctoritas, quod sive bonus sive malus sit minister, per utrumque Deus effectum gratiae confert. Non enim, quae Sancta sunt, coinquinari possunt, nec ipsa Sacramenta possunt hominum malitia prophanari. Unde Sacerdos quantumcunque pollutus existat, divina non potest polluere Sacramenta, quae purgatoria cunctarum cogitationum existunt; licite ergo a quocunque Sacerdote ab ecclesia tollerato divina misteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica Sacramenta.

De Constitutionibus Johannes Episcopus.

Constitutiones sinodales tam a nobis quam praedecessoribus nostris promulgatas ab omnibus sciri & irrefragabiliter praecipimus secundum mentem observari; Decernentes & volentes, ut post publicationem praesentem ignorans ignorabitur, & negligens negligatur. Sub excommunicationis poena statuimus & ordinamus, ut deinceps in singulis capitulis ruralibus nostrae Diocesis praesidentes dictis capitulis per se aut alium vel alios idoneum seu idoneos constitutiones publicent debite ac cum integritate infra scriptas.

Idem

Idem: ut autem Statuta praedecessorum nostrorum cum additionibus & moderationibus nostris diligentius observentur, & observari ac memoriae commendari valeant, districte praecipimus & decernimus statuendo, quatinus ipsa, quae volumus utentium moribus approbari, a quibuslibet Praelatis & Decanis ruralibus recipiantur in scriptis in hac nostra Synodo constitutis. Decani vero rurales singulis ecclesiarum Rectoribus & Vicariis eorum copiam faciant infra mensem, quae in libris ecclesiarum redigi ordinent & inscribi, in quibus statuta & lecta saepius repetita singulorum memoriae inculcentur.

De Rescriptis ex Concilio Maguntinen.

Cum secundum legitimas sanctiones praeses provinciae delegatos principis ad ipsius praesidis provinciam declinantes non debeat ex officii debito sinere amplius facere, quam eorum legatio se extendat, sacro approbante concilio constituimus, ut nullus plebanus vel Vicarius vel quicumque clericus alter, vel Praelatus citationem vel processum alium a iudice delegato Sedis apostolicae vel subdelegato sibi directe de citando quemcunque vel trahendo ultra unam dietam vulgarem notorie computandum a fine diocesis partis ree aliquatenus exequatur.

Johannes Episcopus.

Cum nemo credendus sit delegatus, nisi commissionem & potestatem ipsius ostendat, juxta canonica instituta sub excommunicationis poena precipiendo statuimus & ordinamus, ut nullus deinceps per nostram civitatem & Dioecesim cujuscunque se judicem delegatum sive subdelegatum asserentem litteras processus seu mandata quomodolibet exequatur seu recipiat, nisi sibi per verorum non falsorum non corruptorum non cancellatorum aut suspectorum rescriptorum originalium commissionis sive potestatis eorundem, aut saltem per nostrorum successorum aut Vicariorum nostrorum in spiritualibus litterarum visionis, vidimus communiter nuncupatarum, ostensionem fides fiat oculata.

De Consuetudine Petrus Archiepiscopus.

Consuetudines, quae gravamen ecclesiis inducere dignoscuntur, invalidas publicamus; locorum Archidiaconis, ut in omnem eventum eis resistant, firmiter injungentes.

Ex Sinodo Domini Wolframi Episcopi Herbipol.

Nonnulli Sacerdotes simplices Sacramentum confirmationis in mortis articulo praesumunt fidelibus exhibere, quod ab Apostolorum tempore fuit
solum

solum pontificibus reservatum, ad excusandas excusationes in peccatis solam consuetudinem praetendentes. Unde omnibus presbyteris districtius inhibetur, ne talia de caetero sua temeritate attemptent, praesertim cum umbra quaedam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu.

Idem ex eadem Sinodo.

Detestanda etiam consuetudo in locis plurimis nostrae Civitatis & Dioecesis inolevit, quod uno conjugum ante intronizationem mortuo alter superstes cum mortuo juxta feretrum, in quo positus est, a nonnullis Sacerdotibus, ac si ambo venirent, intronizantur, cum igitur juxta Apostolum mortuo viro mulier sit a lege viri soluta, talia fieri de caetero prohibemus.

Johannes Episcopus.

Execrabilis & detestandus abusus nostrum graviter turbavit auditum, quem in nonnullis ecclesiis & monasteriis nostrae Civitatis & Dioecesis comperimus usque ad haec tempora proch dolor perdurasse, qualiter festa Sanctorum Johannis Evangelistae, Stephani Prothomartiris & innocentum cum certis diebus sequentibus, quae non immerito summa forent devotione celebranda, quasi in ludibrium sint conversa. In ipsis namque festis & diebus in ipsis ecclesiis & monasteriis divinus cul-

tus & ordo in cantu in pulsu et habitu disciplina
& moribus per ea, quae tam juri, quam rationi
sunt contraria, religioni dissona, choro inconvenientia,
honestati personarum incongruentia turpiter immu-
tatur. Consuetudinem ergo ipsam, quam corrup-
telam potius & abusum reputamus, hac sacra si-
nodali constitutione reprobamus, vobis in virtute
sanctae obedientiae districtius inhibentes, ut ab hu-
jusmodi abusu de caetero desistatis & cessetis, dictis-
que festis & diebus in cantu, moribus, habitu,
disciplina atque gestu cum ecclesia nostra Majori
vos conformetis.

*De renuntiatione Petrus Archi-Episcopus Mo-
guntinensis.*

Nullus ecclesiam vel beneficium ecclesiasticum di-
mittere vel recipere praesumat sine Superioris
sui auctoritate, quod sub poena suspensionis omni-
bus firmiter prohibemus.

*De aetate & qualitate ac ordine praeficiendorum
Petrus Archi - Ep. Moguntinensis.*

Jus commune poene adjectione juvamus districtissi-
me inhibentes, ne aliquis praelatus seu ejus vi-
ces gerens, cujus interest investire aliquem mino-
rennem, videlicet qui non attigerit XXV. annum,
ad parochialem ecclesiam investire praesumat. Alio-
quin factum ipsum sit irritum, & praelatum seu ejus
vicarium hujusmodi inhibitionis temerarium trans-
gres.

gressorem ex facto hujusmodi ab ejus officio decernimus suspendendum per unum annum proxime subsequentem, alias etiam ad arbitrium nostrum puniendum.

Joannes Episcopus.

Cum, ut (in aliquo non obstante Canonico) * valeat quis libere in XVIII. ad subdiaconatus & in XX. ad Diaconatus & in XXV. aetatis suae anno ad presbyteratus ordines promoveri, statuit Concilium Vienens. Districtius inhibemus, ne quis ad aliquem ordinem praedictorum in aetate ipsa, quam, ut praemittitur, requirit ordo, non constitutus praesumat ascendere; Alioquin praesumptorem ejusmodi usque ad aetatem legitimam ab executione suspendimus ordinis antedicti.

De scrutinio in ordine faciendo Petrus Archiepiscopus.

Statuimus ad terrorem malefactorum, ut nostri in pontificalibus vicarii, quando volunt & debent suis temporibus ordines celebrare, committant expresse examineribus clericorum ordinandorum sub anathematis interminatione, ut inter caetera perquirenda fidei diligentia perquirant sub obtentu honoris percipiendi a singulis ordinandis, ut si patres, avi & progenitores eorum usque ad quartam lineam ** ascen-

* Haec parenthesis videtur superflua & obscura: aut loco Canonico, legendum *Canone*: omisso *ly in*.

** Id est gradum.

ascendentem captivaverint, captivatum detinuerint, occiderint & mutilaverint temere clericum aliquem in sacris ordinibus constitutum, & pro clerico se gerentem, cum autem quem in aliquo praemissorum culpabilem per aliquem progenitorum suorum usque ad lineam memoratam invenerint, si factum huiusmodi sit notorium, non admittantur. Praelati quoque vel eorum vices gerentes, quorum interest investire vel instituere praesentatos, ante investituram vel institutionem cum summa diligentia de his querant, & quos tales invenerint, nullo modo instituant vel investiant ad aliquod beneficium vel officium ecclesiasticum juxta formam Statutorum a praedecessoribus nostris desuper editorum. Examinatores insuper & praelati ac eorum vices gerentes, qui secus in praemissis agere praesumpserint, in futurum suspensionis sententia percellantur.

De temporibus ordinationis & qualitate ordinandorum.

Statuimus, quod nullus ad examinationem sive ordinationem aliquam admittatur, nisi recenter sit confessus omnia delicta sua idoneo sacerdoti, ut, quia pauci sunt, qui sua delicta vel sequelas intelligant delictorum, per discretum sacerdotem de hoc valeat instrui ordinandus, an sibi expediat ordinari vel ob irregularitatis alicujus obtentum ei sit potius abstinendum. Item nullus promovendus admittatur
ad

ad ordinem ad titulum vicarie, nisi sit perpetua vicaria, a qua possit ad pastoris sive ordinantis placitum amoveri.

Johannes Episcopus.

Quoniam nullus nisi Episcopus ac ejus in spiritualibus Episcopo in remotis agente generalis vicarius vel sede vacante Capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, suo subdito, ut in diocesi ad clericorum ordines ascendere valeat, alienam licentiam poterit impartiri, nisi sibi, quod suos clericos aut subditos possit, a quo voluerit, Episcopo facere ordinari, a sede apostolica specialiter sit indultum, secundum canonicas sanctiones ac in perpetuum valitura constitutione sanximus, ut examinatores ordinandorum nullum quemcunque ordinandum diocesis alienae religiosum aut secularem recipiant & admittant sine Diocesanorum ipsorum litteris dimissoriis aut alias sui Superioris supradicti, de cujus in indulto apostolico praefatis examinatribus fides fieri debet ante omnia oculata.

De filiis presbyterorum.

Nullus illegitime natus ad aliquem sacrum ordinem vel beneficium curam habens animarum sine dispensatione sedis apostolicae admittatur in aliqua ecclesia seculari. Et tales, qui hactenus sunt admissi, si de eis constiterit, per eorum Archidiaconos
repel.

repellantur. Alioquin scienter contrarium facientes per unum mensem ab ingressu ecclesiae noverint se suspensos.

*De cunctis peregrinis. Ex Con. Frizlaren.
Domini Sifridi Archi-Episcopi.*

Peregrini & ignoti clerici nullo modo recipiantur ad ordines vel officium, nisi litteris Episcoporum suorum commendaticijs & dimissorijs sint muniti.

De eodem statutum Johannis Episcopi.

Cum plerumque infames consueverunt loca sua relinquere nationis, statuimus, ne clerici peregrini & ignoti per nostram diocesim de caetero ad officiandum tanquam vicarii vel focii in ecclesijs vel capellis aliquatinus admittantur, nisi nostras exhibeant litteras, quibus ei officiandi ecclesias in nostra dioecesi licentiam concedamus. Praecipimus ex tunc, omnes clericos peregrinos & ignotos litteras nostras non habentes super admissione sua a vicariis ecclesiarum seu capellarum & a societate domestica penitus removeri. Qui autem in utroque vel altero hujusmodi mandati nostri articulo transgressor extiterit, ab ingressu ecclesiae & divinis per nos se noverit suspendendum ac graviore poena, si ejus culpa exigerit, puniendum.

De

De officio Archidiaconi Andreas Episcopus Herbipolen.

Praecipitur, quod nullus archidiaconorum extra civitatem Herbipolen. sine licentia nostra aliquem habeat officialem seu causas aliquas nisi valde viles & modicas decidentem. Et quia, ubi majus periculum vertitur, cautius est agendum, sub poena excommunicationis specialiter inhibemus, quod nulla causa matrimonialis, in qua consilium peritorum magis quam in aliis necessarium habetur, extra dictam civitatem aliquo modo decidatur. Alioquin etiam taliter judicantes suspensos manere volumus, donec de transgressione hujusmodi nobis emendam fecerint competentem.

Johannes Episcopus.

Quoniam nullus omnino Archidiaconus, Archipresbyter sive Praepositus vel Decanus animarum curam sine judicio vel consensu Episcopi Diocesani alicui tribuendi habet facultatem, immo a sanctis patribus est statutum, animarum cura in solius Episcopi consistit potestate, nec obtentu alicujus consuetudinis debent institutiones, ut puta quae ad ipsorum non spectant officium, vendicare, neminique liceat sine mandato vel licentia Episcopi curam perficere animarum. Universis & singulis Archidiaconis nostrae Ecclesiae eorumque officiis praesentem.

sentibus & futuris districtius inhibemus, ne alicui sine nostra licentia curam committere praesumant antedictam, alioquin ipsorum quemlibet excommunicationis sententia eo ipso volumus subjacere.

Idem.

Strictissime praecipimus & mandamus omnibus & singulis Praepositis, Archidiaconis & aliis Praelatis per Civitatem & Dioecesim nostras ubilibet institutis jurisdictionem ecclesiasticam habentibus, ut officiales ad jurisdictionem ipsam praeficere studeant, qui sint viri bonae famae in Jure periti & experti, notitiam causarum habentes, si tales habere valeant, alioquin viros expertos & conscientiosos ac Deum timentes, qui ad minus de consilio jurisperitorum sententias tam interlocutorias quam diffinitivas ferant, & ordinate absque illicita extorsione pecuniarum in singulis procedant, neque de causis ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine non spectantibus se aliquatenus intromittant. Si qui autem Praelati ydeoras, exactionatores notorios, concubenarios, infames, aut uxoratos seu laicos aut alios inhabiles ad hujusmodi officium officialatus scienter praefecerint, tam ipsi praelati praeficientes, quamdiu hujusmodi officiales in dictis officiis sustinuerint, quod officiales iidem ab omni exercitio jurisdictionis sint eo ipsi suspensi. Si autem tales, ut praemittitur, officiales a principio forsitan ignoranter assumpserint, post,

postquam eos sciverint esse tales, sub poena praedicta dimittere tenebuntur. Sententiae vero per officiales uxoratos seu laicos in causis ecclesiasticis latae sint ipso jure nullae. Insuper eisdem Archidiaconis districtissime inhibemus, ut officium visitationis per se (aut) suos officiales exercentes parochias sive personas visitatas indebitis seu onerosis procurationibus sive exactionibus gravare aliquatenus non praesumant, nec numerum evectionum sive personarum a sacris canonibus institutum excedant, neque sumptuosas sive superfluas expensas querant, sed cum gratiarum actione accipiant, quod honeste & competenter illis fuerit ministratum, ac in cunctis agendis taliter procedant, ut non que sua sunt, sed que Jesu Christi querere videantur.

De officio Vicarii. Ex Conc. Fritzlar. Domini Sifridi Archiepiscopi.

Statuitur, ut Rectores Ecclesiarum sufficientem assignent portionem ipsis Vicariis de bonis ecclesiarum parochialium suarum, ut de eis congruam sustentationem habere & jura episcopalia & archidiaconalia persolvere, ac alia onera incumbencia valeant supportare, alioquin dictum Concilium decrevit dictos Rectores huic statuto non parentes dictis ecclesiis spoliandos. Idem statutum etiam decrevit providere contra malitiam ipsorum Rectorum statuens,

II. Abschn. III. Hest. Dd quod

quod ipsi Vicarii mutari non debent passim singulis annis ad voluntatem ipsorum Rectorum, qui hoc propter turpem questum facere satagunt. Sed tunc demum, cum ipsi Rectores actu Sacerdotes existentes in ipsis ecclesiis per se deservire volunt, vel alias ipsi Vicarii ex causis legitimis ab ipsis ecclesiis merito sunt removendi.

Ex Statuto Sinodali Domini Mangoldi Episcopi Herbipolensis.

Prohibetur etiam, quod nullus habeat plures vicarias, quia cum Vicarii teneantur personaliter ecclesiis deservire, alienum est ab ordine juris, ut vicariam quis habeat praeter unam. Nec etiam vicarius vicarium praesumat substituere quoquomodo, nam taliter substitutus non pastor sed mercenarius, cuius non sunt oves proprie, potius est censendus, qui videns lupum fugit, & dimittit oves, quas lupus rapit miserabiliter & dispergit. Sane cum maioribus honoribus functos inferiores recipere non sit decens, prohibetur, quod nullus pastor cujuscunque ecclesiae existens se de regimine vicarie aliququaliter intromittat, nisi de nostra licentia hoc fiat, & causa rationabilis id exposcat.

Johannes Episcopus Herbipolensis.

Cum sit reprehensione dignum, ut quis oves proprias alteri earum curam committendo deferat

&

& alienas regere praeſertim cauſa avaritiae praeſumat ; Idcirco diſtrictè inhibemus, ne quis parochialem eccleſiam obtinens alienam regere tanquam mercenarius aliquatinus attemptet, niſi ſuper hoc petita & obtenta noſtra aut vicarii noſtri in ſpiritualibus licentia ſpeciali, & nihilominus in litteris per nos aut ipſum noſtrum vicarium deſuper concedendis cauſa rationabilis & manifeſta contineatur, quare ſuam parochiam per ſe commode regere non valeat. Contrarium facientes a ſuis officiis decernimus ſuspendendos.

De officio Delegati. Ex Conc. Aſchaffenburgenſi.

Quia plerumque contingit, quod iudices delegati ſeu ſubdelegati, ad quos ſimplices commiſſiones ſub forma communi diriguntur, ultra quam patiantur fines reſcripti extendentes invocant etiam brachium auxilii ſecularis. Nos igitur volentes huiusmodi iniquis proceſſibus obviare, praeſenti declaramus edicto, quod Sacerdotes & Clerici noſtræ Civitatis & Dioceſis ad obſervationem ſeu publicationem huiusmodi proceſſus minime teneantur.

De officio Ordinarii. Ex Sinodo Domini Gotfridi Episcopi Herbipolenſis.

Licet Archiepiſcopus in ſubditos Suffraganeorum ſuorum, exceptis quibusdam caſibus in jure expreſſis nullam prorſus habeat poteſtatem, nonnulli

tamen vestrum per simplicitatem & juris ignorantiam consuetudinem onerosam in nostræ jurisdictionis & honoris non modicam derogationem, & omnium vestrum grave praejudicium inducere minus provide praesumentes ipsius D. Archiepiscopi & iudicum suorum delegationem passim suscipiunt, praecepta exequuntur, & in causis per appellationem ad eos devolutis testimonium ferunt contra praedecessorum nostrorum Statuta super eo in Sinodis, quas celebraverunt, promulgata. Ne igitur ex hujusmodi consuetudine subrepticia quisquam de jurisdictione nostra in posterum sibi contra Statuta Canonum quicquam vendicet vel usurpet, praedecessorum nostrorum in hac parte vestigiis inhaerere volentes vobis universis & singulariter singulis mandamus in virtute sanctae obedientiae & sub poena excommunicationis latae sententiae, quatenus deinceps nullus vestrum Domini Archiepiscopi Moguntinensis seu iudicum suorum praedictorum mandata seu praecepta aliququaliter exequatur, seu mandatis & praeceptis eorum obediat vel intendat, exceptis dumtaxat casibus infra scriptis.

De Casibus.

Casus sive Articuli, in quibus Archiepiscopus habet jurisdictionem in subditos Suffraganeorum suorum, sunt hi, primo cum deviat in divinis
offi.

officiis a consuetudine metropolitanae ecclesiae, nisi contraria consuetudo & rationabilis obviet ex adverso. Item si delinquit in ejus Diocesi. Item si habet domicilium in diocesi sua. Item si causa deferatur ad eum per appellationem. Item cum absolutus ab Archiepiscopo non vult parere Episcopo videlicet, postquam subditus de injusta excommunicatione de Episcopo suo conquerens fuit ab Archiepis. Canonice absolutus, Episcopo super eo, de quo fuit excommunicatus, satisfacere contempserit, ex tunc Archiepis. potest ipsum subditum Episcopi in pristinas excommunicationis sententias reintrudere. Item si causa criminalis est inter Episcopum & clericum suum, tunc Causa illa debet deduci in Synodum, in qua praest Archiepiscopus. Item si Clericus habet civilem causam contra Episcopum suum. Item quando Canonici absque manifesta & rationabili causa cessaverunt a divinis maxime in contemptum Episcopi, tunc Metropolitanus ad querelam ipsius tanquam a sede Apostolica super hoc delegatus cognita veritate ipsos poterit castigare. Item quando Episcopus est negligens in eo, quod ipse facere debet, hoc est videlicet, quando Metropolitanus constituet yconomos, quos Episcopus neglexerit habere in sua ecclesia; yconomus autem dicitur, cui res ecclesiae gubernandae mandantur. Item si aliquis conqueratur Superiori de injusta sen-

tentia excommunicationis, & appellatur post excommunicationem praestita cautione de stando mandatis ecclesiae, est in optione Superioris, an velit absolvere eum, an remittere eum ad absolvendum eum, a quo appellavit, praemissa tamen cognitione, quod ex justa causa sit appellatum & ex vera; Alioquin non transferetur jurisdictio ad Archiepiscopum, nec ipsum absolvere posset. Si vero non appellavit, sed per simplicem querelam ipsum adivit, debet eum remittere ad inferiorem, ut ipsum absolvat, & si inferior ipsum absolvere nolit, Archiepiscopus eum absolvat, tamen si periculum esset in mora propter hujusmodi remissionem, statim eum absolvat. Si autem quis proponat post appellationem legitime interpositam se excommunicatione fuisse innodatum vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, in causis istis primo admittitur probatio, ut appareat, an absolvi debeat, an denunciari non ligatus. Si autem in istis casibus absolutio impendi petitur ad Cautelam, necesse habet appellans probare primitus appellatum infra descendium, quamvis adhuc de veritate causae non constet. Item qui conqueruntur coram superiore executoris se irrationabiliter excommunicationi vel interdicto suppositos, & offerunt se ad justitiam de his, pro quibus sententiam ipsam acceperunt, Superior periculo imminente, ne in excommunicatione de-
dat,

dat, poterit absolvere non obstante appellatione illius, qui ipsum excommunicavit. Item si sede Episcopali vacante Capitulum in spiritualibus negligenter & perperam administrat, Archiepiscopus ob negligentiam & violentiam Capituli eo vocato tunc super hoc cognitione praemissa visitatorem seu administratorem eidem ecclesiae licite poterit deputare. Item cum evidens est Episcopi esse sententiam injustam vel indiscretam. Item cum visitat provinciam, potest litteras remissionis peccaminum concedere.

Item cum visitat, potest subditorum Suffraganeorum confessiones audire, absolvere ac penitentias injungere.

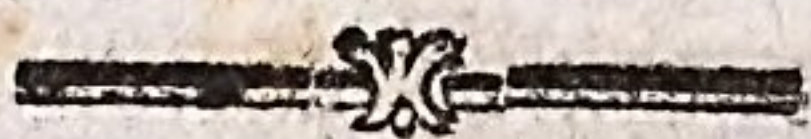
Item cum ad eum defertur quaestio per consultationem.

Item in his, quae tangunt totam provinciam communiter.

Item quoad congregationem sacri Concilii provincialis, & quae ibi aguntur & statuuntur.

Item in injuriis notoriis sibi vel familiae suae vel suis nunciis, cum visitationis exercent officium, irrogatis. Item ratione privilegii sibi a Papa concessi.

Item si inter Episcopum & Capitulum suum fiat contractus aliquis super rebus immobilibus, tunc non Episcopus potest esse autorisator in re propria.

Item quando Episcopus recusatur tanquam suspectus, vel alia de causa mittit ei partes, & refert totam causam.

Item ratione consuetudinis, dummodo rationabiles sint & prescriptae.

De majoritate & obedientia ex Statuto Sinodati Domini Wolframi Episcopi Herbipolen.

Nulli Capellani nobilium in capellis castrorum dominorum suorum celebrare debent, nisi antea Episcopo vel loci Archidiacono obedientiam faciant manualement, & ad Sinodos & Capitula venire debent recepturi mandata ecclesiastica & denunciaturi suis dominis & eorum castrensibus, cum plebani aliquando hoc facere propter eorum tyrannidem non sunt ausi. Qui autem ante obedientiam huiusmodi factam capellas officiauerint, suspensi & excommunicati per ecclesiarum plebanos tamdiu nuncientur, donec satisfaciant & obediant, ut dictum est.

Precipitur etiam sub pena suspensionis iam late sententie, ut, si quando predam sive spoliū spiritualium personarum, seu etiam ecclesiasticam personam captivam ad aliquem locum adduci contigerit, Sacerdotes & Capellani eorundem locorum, postquam hoc sciverint, nullo alio super eo expectato mandato a divinis cessabunt.

Ex

*Ex Sinodo Domini Wolframi Episcopi Her-
bipolensis.*

Quia ex Statuto Concilii provincialis Moguntinens. edito & promulgato contra Spoliatores rerum & personarum ecclesiasticarum, quod incipit: Sacro etiam approbante Concilio &c. in ti. de Majo. & obe. posito ecclesiasticis personis Civitatis & diocesis ac provincie Moguntinen. ut credimus, sufficienter provisum non extitit. De Consilio igitur Prelatorum & Capituli ecclesie nostre, pro utilitate subditorum nostrorum scilicet ecclesiasticarum personarum eidem Statuto duximus auctoritate ordinaria annectendum, quod non solum in locis civitatis & diocesis nostre, ad quae dictum spolium deducetur, verum etiam in illis locis, in quibus res ecclesiasticarum personarum absque mandato iudicis ecclesiastici competentis occupari, arrestari, detineri, aut afferri, seu distrahi, domos vel earum sive quaecunque edificia demoliri contigerit, in eisdem locis cessetur sub pena in eodem Concilio provinciali expressa ab officiis divinorum.

Johannes Episcopus.

Quia per inobedientiam prothoplastus Dei gratia fuit privatus, & a paradiso dejectus, hoc quidem heremite seu alias in silvis seu locis solitariis habitantes, minime advertentes plebanis suis, into

quorum parochiarum limites commorantur, obedientie debitum subtrahunt, & ab eis negligunt recipere ecclesiastica Sacramenta, non curantes a quocunque Sacerdote religioso vel seculari hujusmodi Sacramenta recipere ipsos forte nequeunte solvere & ligare; unde volentes huic errori seu negligentie salubriter obviare statuendo decernimus, ut homines eosdem sic in incerto vagantes, quos azephalos reputamus, ad subjectionem & obedientiam debitam plebanis suis in posterum exhibendam hujus auctoritate statuti censura ecclesiastica compellantur.

Johannes Episcopus.

Supersticiosam quarundam personarum invidiam compescere cupientes, qui more Cham dilectione filiali rejecta, & paternali pietate conculcata non solum in Capitulis & conventionibus pro tractatibus capitularibus congregati Prelatis suis & Superioribus reverentiam debitam subtrahunt, verum etiam adinvicem non nunquam in verba probrosa & contumeliosa prorumpunt, ex quibus negotia, propter quae tractanda convenerant, plerumque remanere indiscussa cernuntur in ecclesiarum dispendium & gravamen, huic nostro in perpetuum valituro edicto statuimus & ordinamus, ut in singulis Capitulis & conventibus servetur reverentia, & morum gravitas, ita quod nullus in alterum verbis aut factis probrosis aut contumeliosis prorumpat,

De.

Decanis nihilominus & aliis dictis Capitulis praesidentibus sub excommunicationis poena latae sententiae districte injungentes, ut his, qui contra edictum prohibitionis nostrae hujusmodi venerint, per unius mensis spacium sine spe veniae fructus suarum subtrahant praebendarum, & quibus ipsos per dicti temporis spacium suspensos manere volumus & decernimus eo ipso. Idem: In virtute sanctae obedientiae precipimus universis & singulis presbyteris & clericis ruralibus civitatis nostrae & Dioecesis, quatinus quotiens ipsos per suos Decanos & Camera-rios aut alios, ad quos hoc pertinuerit, ab antiquo ad Capitula sive convocationes pro insinuatione & publicatione processuum siue mandatorum nostrorum successorumque nostrorum ac etiam Archidiaconorum convocari contigerit, totiens ipsi ad Capitula & convocationes hujusmodi studeant convenire, nisi ex rationabili causa se de absentia potuerint excusare, in quo casu alium idoneum presbyterum loco sui ad Capitula & conventiones dirigant antedicta.

De postulando Johannes Episcopus.

Advocati causarum cum causam dirigendam suscep-
ceperunt, libellum siue petitionem, positiones
& articulos, exceptiones & defensiones ordinent
aut ordinata examinent, & in eis, antequam co-
ram iudice producantur, se subscribant. Alioquin
pro

pro libellis, petitionibus, articulis, exceptionibus & defensionibus ipsis, ut prefertur, per advocatum non subscriptis parti victricis iudex cause pro expensis nihil taxet.

De Procuratoribus ex Statuto Wolframi Episcopi Herbipolensis.

Ubi majus periculum vertitur, ibi procul dubio consultius aut cautius est agendum. Cum itaque experientia Magistra rerum efficax manifestat tutele pupillorum, nec non cure adulatorum minorum sepe sepius in non medica, immo gravis patrimoniorum sive substantiarum ipsorum minorum suorum parentum industria & laboribus studiosis, ac multis variisque casibus solícite ut plurimum conquisitarum dispendia ac detrimenta. Pro utili juris dispositione circa hoc ullatenus non attenta per ipsorum impuberum minorum curatores plerumque suspectos, desides & remissos absque curiosa providentia ac sollicitudine studiosa illegaliter procliviter gubernantur, ita ut ipsi plerique malevoli & maligni non tutores & curatores sed consumptores sive dilapidatores ac subtractores appellari potius merentur, cum in ipsis revera hujusmodi officiorum nomina rebus seu personis non valeat, licet debeant consonare.

Nos

Nos itaque huic morbo, qui communiter irrepsit infra limites nostrarum civitatum & diocef. salubriter adhibere medelam, sicque res minorum salvas fore ex nostro officio debito desiderabiliter affectantes hac constitutione maturo Consilio Capituli, Prelatorum & specialiter Archidiaconorum ecclesie nostre desuper prehabito decernimus statuendum, ut nulla persona nobis subiecta ecclesiastica vel mundana sexus utriusque, cujuscunque gradus, ordinis, conditionis aut status existat, de tutela aut cura testamentaria legitima seu dativa vel alia qualicunque universali vel particulari bonorum pupillorum & adutorum minorum deinceps quomodo directe vel indirecte in toto vel in parte ubilibet se intromittere presumat, nisi prius confecto publice & legitime per eum inventario, id est, descriptis & conscriptis universis bonis ipsius minoris immobilibus, mobilibus ac se moventibus, coram nobis seu officiali, vel alio a nobis vel eodem officiali nostro ad hoc specialiter deputando, corporale prestiterit juramentum. Videlicet omnia & singula utilia ipsis pupillis & adultis minoribus facere diligenter, & inutilia pretermittere providenter, ipsorumque personas & res ad commodum & utilitatem eorum custodire & salvare utique bona fide, & de sua administratione rationem reddere tempore opportuno, cum integra residuorum resigna-

signatione & restitutione, ac nil alienare de bonis
ipforum minorum, his maxime, que servando po-
terunt conservari, absque auctoritate competentis ju-
dicis; de cetero volumus etiam ac ordinamus pre-
sentibus statuentes, quod prefati tutores & curato-
res copiam dicti inventarii totaliter & fideliter trans-
scriptam Ordinario Episcopo aut suo officiali pro tempo-
re existenti per ipsos conservandam, ut tempore exitus
administrationis suae ejusque rationis redditae qualitas
hujusmodi administrationis suae decerni valeat eviden-
ter, ante suae administrationis inchoationem tradat pu-
blice & assignet. Premissa autem in tutelis & curis
ipforum minorum duntaxat, quorum substantia
summam vel valorem centum librarum Hallensium
transcendit, volumus & statuimus permanere & in-
violabiliter observari. Si vero substantia & facultates
eorum ad centum libras Hallensium vel ad minus se
extendant, tunc ea, quae premissa sunt quoad ju-
ramenti prestationem & inventarii conscripti assigna-
tionem, coram magistratu municipali, vel coram
judice seculari presidente in loco, ubi ipse impubes
vel pubes minor moratur, sive ipforum facultates
consistunt, statuimus fore efficaciter adimplenda.
Si quis igitur hujus Statuti transgressor extiterit te-
merarius, ipsum, nisi infra mensem ab hujusmodi
transgressionis tempore numerandum resipuerit, id
scilicet, quod in hoc Canone seu Statuto continetur,
exe-

exequendo effectualiter, excommunicationis sententiam, quam ex nunc in hujusmodi transgressorem ferimus, per presentes incurrere volumus ipso facto, salvis nihilominus aliis penis a jure statutis contra tales pro tutoribus & curatoribus perperam se gerentes, sic quoque Deo dante, ut firmiter credimus confidentiusque speramus, hujusmodi tutorum & curatorum utplurimum suspectorum malignitas in nostra civitate & Diocef. saltem presentis pene formidine sibi non inveniet successorem, nec deinde minores divina suffragante clementia de thesauris & divitiis ad eos ab eorum parentibus delatis in egestatum miserias citra ipsorum vicium de cetero, ut haftenus lamentabiliter contigit, dilabuntur. Hoc Statutum pro utilitate minorum inductum per plebanos locorum annis singulis pluribus diebus dominicis in theutunico in ambonibus ecclesiarum suarum ad populum publicetur.

Johannes Episcopus.

Ut calumpniis Procuratorum occurratur, praesenti declaramus edicto, ut, quicumque se procuratorem in judiciis ecclesiasticis nostre civitatis & dioecesis esse allegaverit, aut officio procuratoris se ingesserit, nisi de ipsius mandato appareat in actis cause, tanquam falsarius per judicem cause judicetur.

De

*De his, quae vi metusve causa fiunt, ex Concilio
Fritzlariensi Domini Sifridi * Archiepiscopi.*

Quia clerici & religiosi nonnulli non attendentes, quantum sit obedientie bonum, quod victimis antefertur, & quod peccatum est arriolandi nolle acquiescere, & scelus Idolatrie, obedire non vellet, amissionem rerum suarum & corporis vanum metum allegant frequenter, ne cogantur mandatum exequi Prelatorum, qui cum prosperitatis tempore multa bona receperint & laute vixerint de patrimonio crucifixi, imminente ecclesie necessitatis articulo pro honore illius adversitates sustinere detrectant, qui cum foret summe dives, ad obediendum Deo Patri pro salute nostra onus subiit voluntarie paupertatis. Ex quo propter contemptum clavium ecclesie, nervus ecclesiastice discipline dissolvitur & animas miserabiliter periclitari contingit. Sacri hujus Concilii prehabita deliberatione statuimus, ut nulla rerum perditio, aut metus corporis nisi legitime probatus, subditi inobedientiam mandatum Prelati exequi non curant, valeat excusare, adeo quodsi metus corporis non simplici proprio juramento, sed legitimis coram eo, a quo mandatum subditus recepit, ostensus fuerit documentis, nihilominus loco cedat, ne notam transgressionis incurrere videatur. In his autem,

* In Impresso legitur Gotfridi.

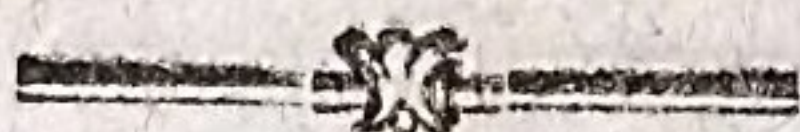
tem, que in non faciendo consistunt, utpote cum mandatur non communicare excommunicatis, non celebrare coram interdictis, ac alia hujusmodi, nullus omnino nec rerum nec corporum quomodocunque probatus metus excuset, cum pro nullo metu quis debeat peccatum mortale committere, quod ex inobedientia insurgere, Sanctorum auctoritatibus comprobatur.

Petrus Archiepiscopus.

Eos, qui absolutionem vel quamcunque revocationem ab excommunicationis, suspensionis & interdicti sententiis per vim vel metum extorserint, eum hoc, quod hujusmodi revocationes sunt irritae, statuimus & publicamus excommunicationis sententie subjacere.

De Judiciis ex Concilio Maguntin. Domini Wernheri Archiepiscopi.

Quidam crudeles homines & perversi, dum ad forum ecclesiasticum in causis etiam, de quibus ecclesia merito habet cognoscere, ab actoribus evocantur, illius auctoritatis, qua dicitur, qui honorat missum mittentem honorat, immemores existentes nuncios ecclesiasticorum judicum citationis excommunicationis vel alias judiciales & jurisdictionis litteras deferentes verbis probrosis & quandoque

diris verberibus, quosdam etiam captivantes, alios interdum suis rebus temere publice spoliantes multipliciter afficiunt, & perturbant & impediunt citationem & litterarum executiones in non modicam ecclesiastice libertatis contumeliam & jacturam. Considerantes igitur maliciis hominum non esse aliquatenus indulgendum, hoc sacro approbante Concilio duximus statuendum, ut reus nuncios acta judicialia deferentes per se vel per alium verberans, spolians & captivans, lite etiam non contestata, auctoritate hujus concilii habeatur penitus pro convicto. Actor vero in causa reconventionis similia perpetrare per se vel per alium non formidans, super instituta contra reum actione, amplius nullatenus audiatur, & insuper uterque ac omnes alii, qui nomine & occasione eorum talia facere presumpserint, usque ad condignam satisfactionem leso & iudicibus summaria cognitione super hujus fore facto prehabita percellantur.

Johannes Episcopus Herbipolensis.

Cum nonnunquam iudices ecclesiasticos nostre civitatis & Diocesis per saltum procedere tam ex officio quam ad partium instantiam conspeximus, quod ex eo provenire cognovimus, quod nuncii processus iudicum eorundem sigillo executorum in executionis iudicium sigillatos non reportant. Uni-
versis

verſis ergo & ſingulis judiciſus ſupraſcriptis ſub excommunicationis pœna diſtricte inhibemus, ne deinceps contra perſonas quacunq; ulteriores proceſſus faciant aut dirigant, niſi priores ſigno executionis, ut premittitur, viderint debite ſigillatos.

Huic adjicimus noſtre ſanctioni, quod quilibet eccleſie parochialis rector ſigillum proprium debet habere infra menſem pro proceſſibus ipsis ſigillandis & ſignandis ſub pœna antedicta.

Idem.

Preterea cum nullus officium duorum in judicio valeat exercere, juxta canonica inſtituta hoc edicto perpetuo prohibemus, ne quis judicum nobis ſubjectorum de cetero per ſe ipſum acta cauſe coram ipſo pendente conſcribere preſumat. Alioquin actis hujusmodi in judiciis & extra fidem aliquam minime declaramus fore adhibendam.

De foro competenti ex Concilio Aſchaffenburg.

Preterea nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali cauſa vel civili queſtione, nec aliquem etiam laicum pro rebus, bonis & poſſeſſionibus eccleſiarum, ſive perſonali jure, quod vulgo *Leyppeding* dicitur, quis earundem eccleſiarum poſſeſſiones vel bona poſſideat, ſive alio quocunq; titulo, trahere preſumat in judicium ſeculare.

Ex eodem.

Huic adjicimus sanctioni prioris Statuta Concilii sectantes, ne prelati vel quicunque judices ecclesiastici de causis, quas laici habent, ad invicem se nulloatenus intromittant, nisi tales cause sint, quas ad forum ecclesiasticum non sit dubium pertinere, ne ex hoc seculare judicium, quod esset valde incongruum, enervetur.

Johannes Episcopus.

Quoniam ex constitutione supra posita dubitationes insurgunt, videlicet quae causae ad ecclesiasticum forum debeant pertinere, nonnullos casus ejusmodi praesenti duximus annotandos sanctioni, ne judices tam ecclesiastici quam seculares per ipsorum ignorantiam se valeant & quempiam excusare. In primis videlicet omnes invasores ecclesiasticarum rerum seu religiosorum locorum sub ecclesiastico judicio conveniuntur. Item causae rusticorum vel servorum ecclesie. Item causae publicae poenitentium. Item causae pupillorum, viduarum & miserabilium personarum. Item causae peregrinorum. Item quando judex secularis justitiam reddere negligit. Item in crimine sacrilegii, usurarum, heresis, symonie, excommunicationis, adulterii, matrimonii, dotis, super decimis. Item causa natalitatis beneficialis, juris patronatus, rapinae. Item ratione pacti & voti fracti, item ratione juramenti

menti vel fideidationis. Item quando pars aliqua fuerit ecclesiastica, five reus fuerit five actor, etiam super re prophana causa coram iudice ecclesiastico terminari.

Johannes Episcopus.

Universis iudicibus nobis subjectis praesenti prohibemus edicto, ne Comitem aut Baronem ministerialem ecclesiae nostrae Herbipolens. ad ipsorum praesumant trahere iudicia quovis modo sine nostra licentia speciali, alioquin iudicium ipsum irritum decernimus, & iudicem excommunicationis sententia innodatum eo ipso.

Idem.

Volumus statuimus ac sub poena praedicta prohibemus, ne quis clericus conjugatus aut bigamus seu in minoribus non constitutus ordinibus se de officio iudicandi aliquatenus intromittat.

De iurejurando Statutum Sinodale Domini Wolframi Episcopi Herbipolensis tractum ex Con. Domini Petri Archiepiscopi Moguntinensis.

Statuatur contra conspiratores, quod Clerici, Monachi & Canonici universi, qui colligationes seu confederationes ullas fecerint, fidei vel iuramenti

cautione interposita, suis in electionibus faciendis
sive pro aliis quibuscunque negotiis contra sanctiones
canonicas, excommunicati sunt, nec ex confederatione
hujusmodi debet aliquis obligari.

*De vita & honestate Clericorum. Ex Concilio
Moguntin. Gerhardi Archiepiscopi.*

De clericis vagabundis est statutum & prohibetur,
quod nullus a clericis vel personis ecclesiasticis recipi
nec dari quicquam debeat eisdem, cum vitam ducant
reprobam & infamem.

Ex eodem.

Statuitur & districte praecipitur observari, quod
Sacerdotes & Campanarii, qui Sacerdotibus ad altare
circa baptismum, deportationem olei & corporis Domini
ad infirmos assistunt, & juxta quod officium eorum
requirit, ministrant, super vestimenta sua superpellicia
Sacerdotes, & campanarii camisiis albis utantur;
quas quidem camisas campanariorum & superpellicia
Sacerdotum populus cujuslibet parochie quando &
quotiens necesse fuerit, de elemosinis, quae in parochiis
possunt haberi, alioquin de propriis consumptibus
comparabit. Statuitur etiam, ut Sacerdos, qui post
publicationem hujus statuti superpellicium pro se &
camisiam pro suo campanario non habuerit infra
duos menses post eandem

eandem publicationem proxime subsequentes, tamdiu cesser ab officiis divinorum, donec defectus huiusmodi suppleatur. Praecipitur etiam, ne Presbyteri sine ministri suffragio divina officia, & maxime Missarum solemnia celebrare praesumant, attendentes illud, quod dicitur, ve soli, qui non habet, cum ceciderit, sublevantem.

De eodem ex eodem.

Contra Clericos militares, qui Clerici scemate derelicto comam nutriunt & gestantes habitum laicalem coram Praelatis suis & in ecclesiis, in quibus habent beneficia, neque reverenter incedunt, statuitur & precipitur, ut apostatantes huiusmodi, si, antequam a suis Praelatis sive capitulis evocati & prius habitis beneficiis fuerint spoliati, ad suas ecclesias sive prebendas redire voluerint, non aliter admittantur, nisi discipline claustralis carcerem tanto tempore sustineant, quanto a suis ecclesiis eos constiterit aberrasse, ne minus satisfactionis prolixitas, quam prevaricationis diuturnitas prorogetur.

Johannes Episcopus.

Clericus non viator in sacris Ordinibus constitutus, aut Monachus vel Canonicus regularis, si tabernam intraverit sine causa rationabili & honesta, ubicunque bibens aut comedens, aut in vici-

no loco fervienti tabernae vel alias publico aliquantulum moram trahit, ab officio sit suspensus, donec unum diem in pane & aqua jejundet, & si ibidem iuserit ad aleas vel taxillos, ab officio sit suspensus, donec duos dies in pane & aqua jejundet, si in his tertio deprehensus consuetudinem non dimittit, aut si suspensus ingresserit suo in divinis per sententiam Episcopi Herbipolensis tum pro tempore existentis, priveretur beneficio, si quod habet, si non habet, pro ejusdem arbitrio puniatur.

Idem ex Concilio Constanciensi.

Statuimus & ordinamus, quod Presbiteri, Diaconi, Subdiaconi, & alii in minoribus Ordinibus constituti, omnesque de Clero nostro continue de cetero tonsuram sive coronam deferant clericalem, habeantque saltem Presbiteri crines longos, ita tamen tonsos, quod patentibus auribus incedant; gradatimque ascendendo Clerici in minoribus Ordinibus constituti minorem, decentem tamen, Subdiaconi aut consequenter aliqualem majorem. Deinde Diaconi ampliorem. Et demum Presbyteri Diaconis latiore, ampliorem & majorem habeant seu portent tonsuram sive coronam, ita quod status & gradus cuilibet ipsorum in hoc discerni & perpendi commode possit & valeat, quam sic frequenter ad minus de quatuor septimanis ad quatuor septimanas radi

radi faciant, quod illius rasura cunctis insipientibus notanter & evidenter appareat. Et qui praemissa facere contempserit seu neglexerit, poena sacris canonibus contenta puniatur. Insuper inhibemus, ne aliquis Prelatus seu Clericus beneficiatus aut officium in ecclesia Dei gerens secularis vel regularis manicas ad cubitum pendentes & longas cum magna sumptuosa superfluitate seu vestes fissas retro in lateribus cum foderaturis ultra oram extendentibus cum fissuris deferri & cum talibus in ecclesiis cum superpelliciis aut aliis vestibus ad cultum Dei & officium ecclesiasticum ordinatis etiam intra ecclesias ipsas, in quibus beneficiatus existat, divinis officiis interesse praesumat. Contrarium vero faciens pro qualibet vice a perceptione fructuum ecclesiasticorum per mensem noverit se suspensum, fructusque illi ecclesie applicentur. Mandantes omnibus & singulis Prelatis & aliis, ad quos spectat, ut hujusmodi penas absque remissione exigant & fabricis ecclesiarum applicent, alioquin nos ipsorum negligentiam, prout justum fuerit, animadversione condigna puniemus.

De cohabitatione clericorum & mulierum.

Johannes Episcopus.

Quamvis ad arcendum concubinatus crimen & de Clero penitus eliminandum summo studio per

facros Canones, Statuta provincialia & Sinodalia sit
provisum, quia tamen nonnulli hujusmodi prohibi-
tiones minime curantes crimen prefatum cum ma-
ximo Catholicorum scandalo & totius ordinis cleri-
calis contemptu nimium frequentant; cui morbo du-
ximus occurrendum & providendum statuentes &
ordinantes, ut deinceps omnes in sacris Ordinibus
existentes vel in inferioribus beneficiati, seu aliquam
religionem professi, qui concubinatus feditate se
maculaverint, aut concubinas seu feminas suspectas
notorie in domo vel alibi tenuerint seu nutritiverint,
vel frequentem moram cum eis fecerint, vel alias
qualitercunque habuerint, nisi eas infra mensem a
die publicationis presentium computandum prorsus
a se removerint & totaliter licentiaverint, sic quod
illas vel alias ulterius minime admittant, penis a
generalibus Conciliis, sacris Canonibus, Statutis pro-
vincialibus & Sinodalibus justitia mediante decerni-
mus animadversione condigna puniendos, mandan-
tes & sub obtestatione divini judicii injungentes omni-
bus & singulis Prelatis & Decanis ruralibus, ut
hoc nostrum Statutum diligenter observent & a suis
subditis inviolabiliter observari faciant; Alioquin nos
ipforum negligentiam & dissimulationem, prout ju-
stum fuerit, animadversione condigna puniemus.
Si vero quisquam Prelatis aut Decanis eisdem re-
bellis fuerit in premissis, ipsum nobis aut nostro

in

in spiritualibus Vicario generali infra proximam quindenam mensem praefatum immediate sequentem Prelatus aut Decanus ipse significet rebellem.

De clericis non residentibus. Ex Concilio Moguntinensi Petri Archiepiscopi.

Statuatur, ut Cathedralibus & aliis collegiatis ecclesiis canonici & alii beneficiati nullas distributiones quotidianas, quae tantum residentibus, & qui divinis interfunt officiis, dari debent, in absentia participant exceptis illis, quos infirmitas seu iusta & rationabilis corporalis necessitas aut evidens utilitas ecclesiae excusaret, contraria consuetudine non obstante. Et qui illas taliter receperint, non faciunt eas suas, & ad restitutionem ecclesiae omnino tenebuntur. Idem etiam de distributionibus pro defunctorum Anniversariis dandis est nihilominus observandum.

Gotfridus Episcopus Herbipolensis.

Volumus & mandamus, ut ecclesias parochiales in nostris Civitate & Diocesi obtinentes in ipsis infra novem mensium spacium a publicatione praesentium computandum, quorum tres pro primo, tres pro secundo, & residuos tres menses pro tertio & peremptorio termino ac canonica monitione ipsis omnibus & cuilibet eorum damus assignamus & praefigimus, personalem faciant residentiam, ac
curam

curam ipsarum & populi per se ipsos exerceant, culpabiles vero & inobedientes, prout juris fuerit, utique puniemus, licentias autem sive indulta de non residendo per nos, aut Vicarium nostrum in spiritualibus hactenus concessas sive concessa praefato termino elapso tenore praesentium revocamus penitus & annullamus. Idem fieri volumus in aliis beneficiatis beneficiorum curam animarum non habentium, a jure tamen communi, Statuto aut consuetudine residentiam personalem requirentium.

De prebendis & dignitatibus.

Johannes Episcopus.

Cum in Civitate & Diocesi nostris Herbipolens. diversi Clerici seculares non ponentes terminum avaritiae nec salutem propriam attendentes onerare se pluribus beneficiis incompatilibus ecclesiasticis non formident. Nos, qui aliorum indigentis & eorum saluti succurrere cupimus & ecclesiarum necessitatibus providere, auctoritate praesentis Concilii firmiter & districte precipimus, ut singuli talia plura beneficia possidentes aut recepto ultimo sint contenti, aut infra decem & octo dierum spacium a publicatione praesentium continue sequentium, quem terminum ipsis pro peremptorio termino assignamus, secum esse per eum, qui jure hoc facere potuerit, dispensatum legitimis edoceant documentis.

Alio.

Alioquin nos juxta formam canonum contra hos traditam providere curabimus beneficiis ipsis & personis.

Idem.

Grave nimis est & absurdum, quod quidam ecclesiarum Prelati & alii seculares & religiosi Capitula & conventus, cum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia & Ordines sacros praesentare, assumere, & promovere non verentur indignos, rudes & ignaros, quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia neque etatis maturitas suffragantur. Vnde quanta exinde ecclesiis damna proveniant, nemo sane mentis ignorat, ex hoc enim status ecclesiasticus deformatur, salus animarum negligitur, & alia plura mala & scandala exinde sequuntur. Volentes igitur huic morbo mederi, praecipimus, ut pretermiſſis indignis idonei ad beneficia ecclesiastica, & ad Ordines sacros praesententur; qui Deo & ecclesiis velint & valeant gratum efficere famulatum. Contrarium vero presumptis penis a sacris Canonibus constitutis decernimus justitia mediante puniendos; Inhibentes strictissime Vicario nostro in spiritualibus, qui est, & qui pro tempore erit, & aliis quibuscunque, ne aliquos seculares vel regulares ad beneficia ecclesiastica praefertim, quibus cura imminet animarum, admittant
feu

seu investiant vel ad sacros ordines promoveant, seu promoveri permittant, nisi prius tales de & super scientia, moribus & etate ac ceteris de jure necessariis, diligenter fuerint examinati & idonei reperti, sic quod in omnibus & per omnia diligens cura adhibeatur, ut digni promoveantur & indigni repellantur, quoniam melius est paucos bonos quam multos malos habere Ministros. Si enim cecus cecum ducat, ambo in foveam dilabuntur. Et si secus incaute fuerit praesumptum, non solum dejiciendus est indigne promotus, verum etiam promovens indignum animadversione condigna puniendus.

Idem.

Quoniam, ut non ambigimus, ex fonte avaritiae illa provenit enormitas, quod nonnulli monasteriorum, ecclesiarum, conventuum ac dignitatum Prelati, nec non Abbates, Abbatisse, Prepositi, Commendatores, Decani, Priores, Priorisse & ceterae personae ecclesiasticae exempti & non exempti Civitatis & Dioecesis nostrarum, quibus parochiales ecclesiae sunt incorporate, annexe seu unite, & in quibus jus obtinet patronatus, seu rectorum presentatio pertinet ad eosdem de proventibus ipsarum parochialium ecclesiarum, tantum percipiunt annuatim, quod rectores ipsarum ecclesiarum non possunt de residuo seu portione eis assignata commode sustentari, episcopalia jura solvere & alia eis incumbencia onera sup-
por-

portare, imo quod deterius est, ad ipsas ecclesias promoveri, dum vacant, cupientes non aliter presentant seu admittunt, nisi prius jurent seu promittant, vel alias per litteras seu Instrumenta se astringant seu obligent, quod de certa portione debeant esse contenti, que interdum reperitur tam exigua & modica, quod nedum premissa onera subire valeant, sed etiam miserabiliter sub tanta laborum & onerum sarcina in opprobrium sacerdotalis dignitatis egere coguntur, propter que sepius contingit, quod non inveniuntur persone idonee, que hujusmodi ecclesias velint recipere, sic quod frequenter minus idoneis conferuntur, ex quibus pericula imminent animarum. Nos volentes super premissis, prout nobis ex nostro incumbit officio, remedium, quantum nobis est possibile, adhibere, & ipsis Vicariis perpetuis onus diei & estus portantibus subvenire, in virtute sancte obedientie & sub obtestatione divini judicii districte precipimus & mandamus vobis omnibus & singulis supradictis, quatenus infra trium mensium spatium a publicatione presentium numerandum Vicariis ipsis perpetuis in predictis ecclesiis institutis sive instituendis congruas portiones non habentibus, de quibus iidem Vicarii congrue sustentari & episcopalia jura solvere ac alia eis incumbentia onera valeant supportare, quibuscunque impedimentis, pactis seu obligationibus penitus re-
jectis

jectis & semotis assignent & effectualiter tradant. Quas quidem portiones si forsan infra terminum predictum assignare & cum effectum tradere neglexerint, aut aliquis eorum neglexerit, Nos ex tunc auctoritate nostra ordinaria & etiam apostolica a sacris Canonibus nobis tradita ad hujusmodi assignationem faciendam in ecclesiis & Vicariis, in quibus opportunum fuerit, prout jus dictabit & ordo exegerit, rationis justitia mediante procedemus, & alias negligentias eorum & cujuslibet ipsorum puniemus, quod ceteris cedit in exemplum. Exemptionibus & aliis privilegiis non obstantibus quibuscunque.

De Institutionibus ex Concilio Fritzlariensi.

Statuimus, ut nullus Clericus ad curam animarum ab Episcopo vel suo Vicario admittatur, nisi prius juraverit, quod nullam in acceptatione beneficii, ad cujus curam est promotus, commiserit simoniam, quodque bona ejusdem beneficii non velit alienare, & alienata pro posse recuperare.

De Concessione prebende. Ex Concilio Fritzlariensi.

Statuatur, quod nullus in Canonicum eligi debet beneficio non vacante, nisi iusta necessitas vel utilitas ecclesie id requirat. Et tunc unus tantum & non plures assumi debent. Si qui autem contra
hoc

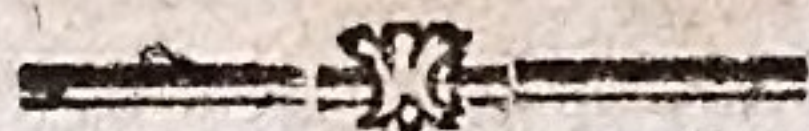
hoc statutum facere presumpserint, quod factum est, ipso jure non teneat, & Episcopus ad tot prebendas potestatem habeat, quot persone fuerunt sic assumpte.

Ne Sede vacante aliquid innovetur. Ex Concilio Mogunt.

Statur, ut, quicumque defuncto Episcopo relicta ab eo aut Sede vacante bona ecclesie occupaverit, ipso facto excommunicationis sententiam incurrat, quam successor inviolabiliter faciens observari nullatenus relaxet sine restitutione & satisfactione condigna de sui Capituli Consilio & assensu.

Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. Ex Concilio Fritzlariensi.

Cum beneficia ecclesiastica sine diminutione conferri debeant, quidam ecclesiarum patroni personis idoneis pretermittis tales ad ea presentant, qui portione aliqua debent esse contenti, reliquum suis usibus totaliter applicando. Unde ad hujusmodi malam perniciem extirpandam, statuimus, quodsi tales Clerici se de portione debita spoliari videntes ad suum Episcopum querelam non detulerint, auctoritate hujus Concilii sint ipso jure suspensi, & nihilominus eisdem ecclesiis spolientur per Episcopum, & Presbytero idoneo provideatur de ipsis. Si vero ad Superiorem super hoc detulerint questionem, ipse

patronum per censuram ecclesiasticam ab hujusmodi molestatione compescat. Adjicientes nihilominus, quodsi in hoc pertinax patronus extiterit, ad presentationem talis ecclesie de cetero nullatenus admittatur.

*De rebus ecclesie non alienandis. Ex Sinodo
Herbipolen.*

Item, quia plures rectores ecclesiarum parochialium simplicitate ac juris ignorantia & affectione carnali, quam habent ad suos, seducti redditus & fructus ecclesiarum suarum, ut accepimus, in magna quantitate vendunt, vel alias alienant ad tempus, sub quibusdam coloribus & figmentis asserentes, se velle venditionis pretium in utilitatem ecclesiarum convertere, & sic dictum pretium convertunt damna-biliter in utilitates consanguineorum vel aliorum familiarium suorum, ex quo fit, ut ecclesie frequenter sustineant detrimenta.

Hunc igitur contractum decernimus irritum & inanem, injungentes etiam Archidiaconis locorum, ut tales Sacerdotes vel Clericos, quos in hoc culpabiles invenerint, corrigant seu puniant, secundum quod eos in his pro facti qualitate & quantitate repererint delinxisse, eosque in predictis ecclesiis indempnes conservent per censuram ecclesiasticam compellentes.

De

*De Testamentis & ultimis voluntatibus. Ex
Concilio Viennensi.*

Statutum est in Concilio Viennen. quod religiosi etiam exempti ad executionem cujuscunque ultime voluntatis deputari, ad cuius executionis officium assumi non possunt, nisi a Superiori suo petita & obtenta licentia, si etiam prelationis fungantur officio, locorum Ordinariis debitam reddere, ipsique Ordinarii ab eisdem absque dolo, fraude seu negligentia de suscepto executionis officio teneantur exigere rationem, illos, quos circa id delinxisse repererint, in aliorum exemplum pena debita, quocunque non obstante privilegio, puniuri.

Ex Concilio Fritzlarienti.

Statuatur, quod Clericus de proventibus anni gratie vel alias de rebus ecclesie acquisitis concubine sue vel filiis ex fornicatione genitis quicquam penitus non relinquat, quodsi fecerit legatum, non teneat, & quod taliter est relictum, ecclesie applicetur.

Ex eodem Concilio.

Ad abolendam de domo Domini consuetudinem vel potius corruptelam seu temeritatem, qua Clerici, qui signam pudicitie deberent ostendere laicis, quibus sunt positi in exemplum, in argumentum sive finalis impenitentiae fructus prebendarum

stiarum concubinis vel spuriiis suis legant in ultima voluntate, contra quos rigor ecclesiasticus debet exerceri. Quare sub anathematis vinculo prohibemus, ne de cetero Clerici gratie anni abutentes, cum de rebus ecclesie nullum possint condere testamentum, fructus beneficiorum ecclesiasticorum spuriiis vel concubinis dimittant. Qui vero contra hanc inhibitionem venire presumpserit, in signum sue perditionis ecclesiastica careat sepultura, & quibus taliter fructus legantur, careant ipso jure, qui autem testamentum tale post mortem defuncti manutenere volunt, & per quorum manus personis illis fructus prebende fuerint ministrati, excommunicationis mucrone percellantur.

Ex Conc. Aschaffenburgensi Gerhardi Episcopi.

Ad hec quia quedam in quibusdam partibus consuetudo immo corruptela detestabilis observatur, videlicet, quod tam Clericus quam laicus in lecto egritudinis constitutus ultra quinque solidos usualis monete vel aliam summam juxta loci illius consuetudinem liminatam nec piis locis nec personis ecclesiasticis pro anime sue remedio & salute aliqua possit ordinare legata. Considerantes predictam consuetudinem sacris canonibus & secularibus legibus obviare, cum omnia jura clamant, quod ultima voluntas & ultimum hominis testamentum immobile

mobile perseveret, & nihil sit, quod magis hominibus debeatur, quam ut supreme voluntatis liber stilus existat; Eandem consuetudinem Deo odibilem animabus & moribus bonis inimicam & nocivam, hujusmodi auctoritate sacri Concilii penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut ubicunque, & unicuique, quem jura a testamentorum non prohibent factione, in sanitate vel in lecto egritudinis constituto legandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi a Deo collatis circa pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo contra legitimas sanctiones liberos suos non pretereant, libera sit facultas; Volentes & precipientes districte, ut per locorum Episcopos & ceteros Prelatos jurisdictionem habentes universi clerici & laici impediens defunctorum legata seu ultimas voluntates excommunicationis in personas & interdicti in loca sententias, octo dierum monitione premissa ferendas, ab hujusmodi impedimentis desistere compellantur. Ad quarum executiones & debitas aggravationes procedente tempore faciendas Episcopi vel Prelati, ad quos testamentorum defensio utroque jure suadente dignoscitur pertinere, tam benivolos se exhibeant & paratos, ne hujusmodi negligentia de eorum manibus in die districti iudicii requiratur.

Johannes Episcopus.

Intelleximus, quod nonnulli tam religiosi quam
seculares Clerici & laici divino timore postposito
in suarum periculum animarum pecuniam, res &
bona, que per manus eorum ex testamentis dece-
dentium deberent in usus certos presertim pios di-
stribui seu expendi, aliis usibus applicare non for-
midant, ac negligentias, dolos & fraudes quam plu-
res circa hujusmodi executionis officium commit-
tunt quandoque nullatenus, quandoque tardius id,
quod eis commissum est, exequendo. Et quod de-
terius est, pecunias, res & bona ipsa sibi quando-
que usurpant, & in usus proprios convertunt, fre-
quenter etiam pro longo minori pretio, quam ali-
bi commode vendi possunt, ad estimationem pro-
prium bona ipsa recipiunt, & distrahunt, ita, ut
plerique non executores, sed consumptores sive di-
lapidatores seu substractores appellari potius me-
rentur. Cum igitur ad nostrum spectat officium piis
ultimis voluntatibus providere, ut secundum vo-
luntatem defuncti universa procedant, ideoque con-
tra premissas fraudes, dolos & negligentias, prout
justum fuerit, secundum sanctiones canonicas inten-
dimus remediis oportunis providere, prout ad no-
strum spectat pastorale officium, & nihilominus ad
doli maculam evitandam omnisque fraudis tollen-
dam suspicionem districtissime precipimus, & in vir-
tute

rute sancte obedientie mandamus, ut ipsi executores deinceps deputandi, quantotius commode poterint, post obitum defuncti de omnibus & singulis bonis per ipsum defunctum relictis & inventis inventarium coram personis honestis & fide dignis conficiant & conscribant, si nostrum & sacrorum canonum ultionem evadere voluerint.

Idem.

Quia sepe contingit, quod Prelatis & aliis clericis & ecclesiasticis personis decedentibus bona ab ipsis demissa, que secundum ipsorum ultimam voluntatem ad certos usus deberent distribui, vel ad alios, si ab intestato decederent, de jure vel consuetudine devolvi per utriusque sexus homines clericos & laicos regulares & seculares & quandoque etiam per ipsos executores occupantur, furripiuntur, dilapidantur & consumuntur, in eorum, quorum interest, grave dispendium & jacturam. Nos ipsorum ausus reprimere ac eorum, quorum interest, indemnitatibus precavere volentes, decernimus, ut premissa de cetero temeritate propria presumentes per excommunicationis sententiam fore compescendos, a qua nullatenus absolvantur, donec plene restituerint, quicquam de bonis receperint supradictis, & nihilominus decernimus, tales aliis juris remediis, si hoc exegerit qualitas delicti, justitia mediante fore compescendos.

¶ 4

Idem.

Idem.

Item ad aures nostras per clamorosam insinuationem multorum pervenit, quod patroni ecclesiarum tam laici quam clerici, advocati, iudices, precones bona decedentium clericorum occupant & usurpant. Volentes sibi ab intestato succedere, & aliquando etiam eorum testamenta infringere pro sue voluntatis arbitrio, non iudicio rationis. Quare provide duximus statuendum, ut patroni ecclesiarum & alii supradicti de talibus de cetero abstineant, & nisi abstinere voluerint, quousque sic ablata restituant, excommunicationis vinculo innodentur, & alia pena condigna percellantur.

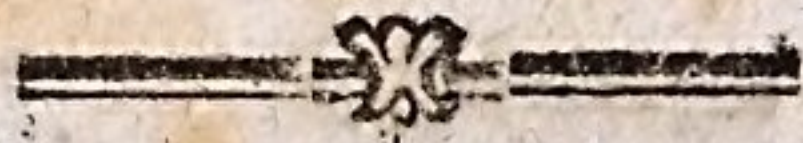
De sepulturis Bonifacius Papa octavus eodem titulo libro sexto.

Animarum periculis & scandalis, que ex his proveniunt, volentes obviare universis religiosis & secularibus Clericis, cujuscunque status vel conditionis existant, in virtute sancte obedientie ac sub interminatione maledictionis eterne districtissime prohibemus, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita seu alias promittendum inducant, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent. Nos enim, si secus actum fuerit, electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis, statuentes, ut hi, qui
 sic

fic elegerint, neque apud sic electas ecclesias ullatenus sepeliri nec alibi, ne contra votum juramenti aut promissum hujusmodi a se factum, materiam habeant veniendi, possint eligere sepulturam, sed contradictione quacunque cessante sepeliantur omnino circa illas ecclesias, apud quas sepeliendi de jure fuissent, si alias sepultura non electa forsitan decessissent. Si vero idem religiosi vel Clerici predictos in suis ecclesiis vel cimiteriis presumpserint sepelire, ad restitutionem tam sepulchrorum corporum, si petantur, quam etiam omnium, que occasione sepulture illorum pervenerint quomodolibet ad eosdem, infra decendium integraliter faciendam ipsos obligatos esse censemus. Quam nisi fecerint ecclesie ipse, apud quas sepulti fuerint, nec non cimiteria earundem extunc eo ipso & tamdiu remaneant ecclesiastico suppositi interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium predictorum.

Ex Sinodo Episcopi Herbipolensis.

Consuetudini generali, que est optima legum interpretres, in Civitate & Diocesi nostra hactenus inconcusse servate nos conformare volentes, statuimus, quod funus quodlibet apud alienam ecclesiam sepeliendum prius ad Parochiam deportetur, nam sicut funeratus a proprio Sacerdote curato, dum viveret, ecclesiastica Sacramenta recepit, sic est con-

gruum & honestum, ut habendo Missam in propria ecclesia ultimum vale recipiat ab eodem.

De parochiis. Ex Concilio Fritzlariensi.

Sane gravis & clamorosa querela nostris auribus inculcatur, quod nonnulli suis juribus & finibus non contenti parochianos alienos presumunt recipere temere ad divina contra canonicas sanctiones, & cum dictorum parochianorum iudices non existant, nec ligandi nec solvendi in eos acceperint potestatem, se tamen iudices faciendo, in foro spirituali periculose absolvunt & ligant, pro suo libito voluntatis, sicque ipsos, qui proprios spernunt presbyteros, minime absolutos illud salutiferum nostre peregrinationis vaticum, quod non proficit, nisi prius a criminum labe mundatis, in animarum suarum & eorum, qui id non dijudicantes indiscrete recipiunt, conferre periculum non verentur; sicque dicti eorum Sacerdotes, qui curam recipiendo eorum suam pro ipsis animam obligarunt, dum sibi taliter subtrahuntur, statum ignorantes ipsorum, non possunt, quod in eis egrotum est, sanare, nec consolidare infirmum, nec alligare confractum, & sic, dum curationis necessarie non adhibentur remedia, invalescentibus morbis usque ad interemptionem lesio dilaturatur, unde Sacerdotes nullam possint de sic pereuntibus animabus superno Judici reddere rationem.

Nos

Nos sanctorum Patrum, qui ecclesie sancte Dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, possuerunt, statuta considerantes, hujus sacri Concilii approbatione universis Sacerdotibus tam religiosis quam secularibus, cujuscunque ordinis, conditionis sive status existant, in Civitate, Diocesi vel provincia Moguntina degentibus sub debito juramenti, quod Episcopo in receptione Sacerdotii prestitierint, ac sub interminatione divini judicii firmiter inbibemus, ne quis alienum parochianum, cujus cura per Episcopum, vel loci Archidiaconum, seu ejus super eo Vicarium aliis est commissa, presumat, excepta necessitatis causa, que legem non habet, ad confessionem recipere, vel ei aliquod ecclesiasticum Sacramentum porrigere, nisi petita de super & obtenta licentia proprii Sacerdotis, cum certi & indubitati juris existat, talem a tali crimine solvi non posse aliquatenus vel ligari. Et ex hoc ordinem ecclesie per Majores & sanctos Patres per divinam providentiam institutum confundi, quod per universos plebanos singulis diebus dominicis & festivis coram suis plebibus precipimus publicari.

De Decimis Johannes Episcopus.

Decimas sacri Canones jubent sine diminutione & sine expensarum deductione Clericis exolvi. Ideoque mandamus, quatenus ipsas de fructibus statim,

statim, cum collecti fuerint, & non deductis expensis cum integritate plenaria exolvantur.

Idem.

Licet omnis Christianus ad missarum solennia aliquod Deo offerre teneatur & reducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit: Non apparebis in conspectu meo vacuus. In precipuis tamen Dei & Sanctorum festivitibus, per anni circulum occurrentibus, quas juxta ecclesie nostre longevam consuetudinem septem fore censemus, Nativitatis videlicet Domini nostri Jesu Christi, Pasche, Pentecostes, Nativitatis sancte Marie, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis ad oblationes & offertoria omnes & singulos nostros Subditos in suis parochialibus ecclesiis Sacerdotibus suis curatis teneri presentibus declaramus, statuendo, nisi aliud in quibusdam ecclesiis ex longa consuetudine esset introductum.

De Statu Monachorum.

Statutum est in Concilio Viennensi, quod singulis Mensibus tam in monasterio quam extra, sublata occasione quacunque, ad Confessionem saltem semel accedant omnes & singuli Monachi. Et in prima dominica mensis cujuslibet in monasterio semper communicent, nisi ex causa forte, quam Abbati, Priori aut penitentionariis monasterii non differant,

ferant intimare, eorumque iudicio vel abſtineant, vel accedant.

Ex Concilio Moguntinenſi.

Statuimus inſuper, ut in ſingulis monaſteriis fe-
neſtre perlatorie duplicata habeant ferramenta,
ut & moniales ſuis Prepoſitis & Prelatis in rebus li-
citis & honeſtis obediant, nec cuiquam alio preter
eorum licentiam ſua confiteantur peccata. Ipſi etiam
Prepoſiti & Prelati clauſtra monialium non introeant,
niſi ſumma, magna & evidens neceſſitas id expoſcat.

De eodem.

Compaternitatem a Monachis & monialibus contra-
hi diſtrictius prohibemus, ſtatuimus, ut, ſi aliqua
clauſtra monialium ad inopiam tantam devenerint,
quod illi de proventibus monaſterii contentari non
poſſunt, & ab amicis, panis, vinum, denarii vel
aliquod huiusmodi transmittatur eiſdem, non hoc
prius recipiant, quam Magiſtre vel Abbatiſſe id
ſignificent, ut de ejus arbitrio, quid de hoc, quod
miſſum eſt, fieri debeat, ſtatuatur, & labores ea-
rum veniant in commune, quod & de Monachis
irrefragabiliter volumus obſervari.

De eodem.

Statuimus etiam, ut juxta Concilium proxime ce-
lebratum Monachi & alii Religioſi quilibet alte-
rius

rius coloris vestibus, quam ejus Ordini congruit, non utantur, five cotidiane five pluviales existant. Monasteria Ordinis Sancti Augustini & Benedicti juxta observationem sue regule efficacius reformentur. Prohibemus districte, ne quis Abbas, vel Abbatisa, duas habeat abbatias, & etiam nulli monacho, vel moniali duo officia in monasterio assignentur, nisi Abbatis providentia de assensu Capituli propter evidentem necessitatem monasterii id duxerint ordinandum.

De eodem.

Nullus Monachus in Abbatem vel ad aliquod officium, nisi dudum expresse professus fuerit, assumatur, & si qui taliter jam assumpti sunt, a suis removeantur officiis, & alii substituantur eisdem, quod de monialibus etiam decernimus observandum. Hoc priori Concilio in non Professorum odium adjungentes, ut, cum juxta Decretum Pelagii Abbas sit a Monachis eligendus, nullus omnino non professus, quantacunque temporis diuturnitate ibi duraverit, ad electionem Abbatis aliquatenus admitatur, nec valeat ei suffragari five de facto five consuetudine, scil. quod una cum ceteris Monachis ad tractatus alios ecclesie antea sit admissus.

Monachi jam adulti, si post annum probationis in manus Abbatis professionem facere recusaverint,
de

de monasterio expellantur, quod etiam de monialibus observetur.

Nullus monachus vel monialis in duobus monasteriis locum habeat vel prebendam. Item quicquid monachus vel monialis, undecunque pervenerit, adquisierit, suis applicare usibus non presumat, sed totum in communes usus monasterii redigatur.

Idem.

Nullus Monachus vel monialis proprium quid habeat, & qui proprium habuisse in morte fuerit deprehensus, ecclesiastica careat sepultura, & si sepultus est, jam exhumetur; si qui vero ipsorum ad Mandatum sui Prelati propriis renunciare noluerint, de monasterio expellentur.

Idem.

Ludus alearum, corearum, scacorum, taxillorum, annulorum & globorum monachis & monialibus prohibemus districte. Item Abbates & Monachi mantella vel sarchotes non portent, nec pannos de nigro bruneto, sed quanto possunt haberi pretio viliori, juxta quod precipit regula eorundem atque Concilium Viennense.

Idem.

Abbates in communi dormiant dormitorio cum suis monachis, in refectorio communi vescantur,
nisi

nisi quando iusta necessitas propter magnos & honestos hospites id fieri eosdem compellat. Idem de Abbatissis statuimus observandum.

Idem.

Item tam Abbatibus, quam Monachis vulpina pellicia & de cuniculis prohibemus, sed agninis tantum utantur. Item Monachi calceos strictos, qui scivales dicuntur, non habeant, sed alios sue regule competentes.

Idem.

Item Abbates cappas rotundas ad modum Episcoporum in usu cotidiano non portent, sed cum manicis, ut eorum ordo postulat, & requirit, nec ipsi nec Monachi, qui, quando equitant, mantella deferant super cappas, quas clausas fore censemus.

Idem.

Hoc etiam Statutum lucidius declarantes statuimus, ut tam Monachi quam Abbates in cappis nigris equitent & rotundis, vel in habitu usitato.

Idem.

Insuper inhibemus districte, ne occasione quolibet seculares persone domos vel habitacula sua faciant juxta monasteria monachorum, quia frequenter & ex hoc contra monachos sinistra presumptio est exorta, nisi forte alicui persone omni suspicione carenti

carenti id de consensu & auctoritate Dioces. Episcopi permittatur. Abbates vero, qui contra hoc fieri presumpserint, gravi subjaceant ulcioni. Item Abbas nullum monachum alterius monasterii sine litteris dimissoriis proprii Abbatis in suo monasterio recipere vel tenere presumat.

Item Monachi in refectorio carnibus non utantur, nisi in infirmatorio, cum egrotant.

De eodem.

Item quicumque monachus in lapsum carnis ceciderit, de quo fuerit manifestum, ad nullam amplius dignitatem, nec ad aliquod officium monasterii assumatur, nisi propter manifestam emendationem & honestam ac religiosam conversationem ipsius per dioces. Episcopum secum fuerit misericorditer dispensatum. Eidem quoque pene subjaceat, si super hoc infamatus fuerit, nec canonice potuerit se purgare, & in penam sui criminis de cetero ultimus sit, & in choro & in capitulo vocem non habeat ad aliquam monasterii ordinationem tractandam, nisi post emendationem manifestam Abbatis providentia & consensu conventus ipsum duxerit admittendum.

Si vero Abbas vel Monachus in officio constitutus in similem lapsum ceciderit, a suo statim removeatur officio. Quod circa Praepositum fieri volumus, si de hoc infamatus fuerit, nisi canonice se

expurget, & nihilominus penis illis subjaceat, quae de simplici monacho superius sunt expresse.

Idem de Abbatissis & monialibus statuimus observandum, & hec omnia, quae statuta sunt de monacho circa continentiam, priorum abdicationem & similia, ad canonicos regulares volumus extendi, licet quoad esum carnum & quedam alia regule inserviant laxiori.

De eodem.

Plerique religiosi, maxime ordinis sancti Benedicti, non verentur convivium celebrare. Seculares etiam personas ad ipsa cenobia pro commestationibus invitantes, ex quo non solum scandalisunt extranei & confratres, imo eorum religio dissolvitur & modestia monastica deformatur. Cum igitur juxta sacrorum Canonum statuta & venerabilium Conciliorum Decreta monacho non liceat, undecunque pervenit, aliquid suis usibus propriare privatis, sacri Concilii approbatione talia de cetero ex quacunque causa fieri prohibemus. Si quis autem transgressor extiterit, pro qualibet transgressione carceralem octo dierum in graviore culpa subeat disciplinam.

Idem.

Preterea etsi contra moniales, quae de suis claustris propter aliquos enormes excessus aut animi levitate temere fugientes & in seculo seculariter per
aliqua

aliqua temporum spacia conversantes & tandem penitentia ducte ad claustra, de quibus fugere presumpserint, humiliter redire volunt, certe & varie pene juxta qualitatem & quantitatem excedentium a sanctis Patribus sint statute. Quidam tamen Abbates & Abbatisse ac ceteri magistratus penis in sacris Canonibus circa sui Ordinis regulam contra hujusmodi profugas personas expressis non existentes contenti, graviores & quasi importabiles penas ipsis in sui reversione imponere non verentur, vel quod deterius est, easdem personas quantumcunque humiliter postulantes aditum ad sua claustra, ex quibus taliter exiverunt, admittere unanimiter contradicunt. Cum ergo juxta sacrorum Canonum diversas auctoritates pene non ampliande sed potius sint restringende, & longe securius sit de misericordia Dei, quam de crudelitate reddere rationem, cum etiam Dominus per os Prophete pollicitus sit dicens, peccator in quacunque hora conversus fuerit & ingemuerit, omnium iniquitatum suarum minime recordabor. Nos attendentes, quod, ubi paterfamilias largus dispensator extiterit, non decet famulum esse tenacem, ut peccandi via & occasio personis talibus precludatur, provida deliberatione Concilii hujus decernimus statuendum, & sub pena suspensionis universis Abbatibus, Abbatisse & ceteris monasterii magistratibus, cujuscunque ordinis seu conditionis existant, aut quocunque

nomine appellentur, injungimus firmiter & districte, ut suis fratribus & sororibus in apostasie labem ex quacunque causa prolapsis desiderantibus & appetentibus cum humilitate & devotione regressum suum misericordie, quam alma Mater Ecclesia nulli penitenti claudere constituit, more pii patrisfamilias, qui Filium primo prodigum & postmodum penitentem paterne recepit, liberaliter studeant aperire, ita quod hujusmodi personas redire ad sua claustra volentes quantumque excessus earum graves fuerint vel enormes, juxta cujuslibet ordinis disciplinam sive regulam & consuetudinem observatam sine qualibet contradictione recipiant & admittant; Ita tamen, quod propter earum accessus nec victus nec vestitus subtrahatur eisdem, sed alias, sicut prediximus, regulariter puniantur, Alioquin predictam suspensionis sententiam per Ordinarios locorum seu officiales eorum in omnes contradictores procedente tempore, juxta quod eorum protervia meruerit, precipimus promulgari.

Johannes Episcopus Herbipol.

Insuper ad religiosorum reformationem ex officii debito oculorum aciem dirigentes districte precipimus, & mandamus omnibus & singulis regularem vitam professis, quatinus secundum regulam, quam professi sunt, ac ordinationes, diffinitiones & Statuta sanctorum Patrum vivere studeant. Substantialia,

videlicet, obedientiam, paupertatem & continentiam firmissime servare curent, in habitibus & calciamentis ordini suo congruentibus secundum formam Clement. Ne in agro: & aliarum constitutionum desuper confectarum se decenter & honeste habeant. Tonsuras etiam deferant largas & latas. Omnesque fratres communiter vivant & comedant in refectorio, in quo nullus carne vescatur; mense vero non desit lectio. Silentium in oratorio, dormitorio, refectorio & claustro debite observetur. Rursus mandamus, ut in singulis monasteriis idoneus teneatur magister, qui monachos sive novicios in primitivis scientiis instruat diligenter. Ipsis etiam noviciis fidelis depute- tur instructor tam in divinis officiis, quam in observantia regulari. Regula etiam in capitulo ab ipso, qui preest capitulo, vel alio, cui hoc injunctum fuerit, frequenter legatur, & etiam propter minores vulgariter exponatur. Volumus insuper, ut in singulis monasteriis numerus monachorum antiquitus institutus teneatur, si ad hoc sufficiant facultates. Si autem facultates non sufficiant, tot monachi teneantur, quot de ipsorum monasteriorum bonis sive proventibus absque penuria poterint sustentari. Precipimus etiam & mandamus, ut ad portam cujuslibet monasterii unus portenarius sive janitor providus & discretus deputeretur, ne absque licentia Abbatis vel alterius presidentis in monasterio eodem ali-

cui ingrediendi libertas concedatur, neque mulieres monasteria virorum aliquatenus intrare permittantur. Hec autem omnia etiam in Monasteriis monialium quoad articulos Abbatissis & monialibus congruentibus precipimus observari. Si quis autem in premissis aut aliquo premissorum temerarius violator extiterit, regulari subiaceat discipline aliisque penis a sacris Canonibus & Statutis ordinum inflictis nihilominus veniat gravissime percellendus. Abbates quoque, quibus omnes monachi reverenter obediant, taliter se regant opere & sermone, ut exemplo vite verboque doctrine fratres suos instruere possint in bono, & etiam a malo revocare, zelum religionis habentes secundum scientiam, ut delinquentes corrigant & castigent, obedientes foveant & confortent, nec extra sua monasteria domicilium aliququaliter teneant, sed sint & maneat cum fratribus suis in monasteriis, ac choro & horis canonicis, prout frequenter poterint, intersint, Missasque ad minus in summis & precipuis festivitatibus per se cantent, vigilem curam & diligentem sollicitudinem gerentes de omnibus, ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem. Quodsi remissi vel negligentes inventi fuerint, secundum regularia instituta & sacros Canones pena debita decernimus castigandos: cum offensa non solum propria verum etiam aliena de eorum manibus requiratur. Insuper volumus & man-

mandamus, ut omnes & singuli Abbates, Abbatisse & conventus nobis subjecti deinceps per nos requisiti de omnibus expositis & receptis per eos nobis aut commissariis nostris ad hoc deputandis absque dolo, fraude seu negligentia debitam rationem reddant.

De religiosis domibus ex Concilio Vienen.

Cum de quibusdam mulieribus Beginabus vulgariter nuncupatis, que cum nulli promittant obedientiam, nec prius renuncient neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religiose nequam existunt, quanquam habitum, qui Beginarum dicitur, deferant, & adhereant religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earundem, nobis fide digna relatione insinuatam extiterit, quod earum aliquæ quasi perducte in mentis insaniam de summa Trinitate & divina essentia disputent & predicent, ac circa fidei articulos & ecclesiastica Sacramenta opiniones catholice fidei contrarias introducant, & multos super his decipientes simplices in errores diversos inducant, aliaque quamplura pericula animarum parientia sub quodam velamine sanctitatis faciant & committant. Nos tam ex his quam ex aliis de ipsarum opinione sinistra frequenter auditis eas merito suspectas habentes statum earundem sacro approbante Concilio perpetuo prohibendum duximus, & a Dei Ecclesia penitus abolendum, eisdem & aliis

mulieribus quibuscunque sub pena excommunicationis, quam contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, injungentes expresse, ne statum hujusmodi dudum forte ab ipsis assumptum quoque modo sectentur ulterius, vel ipsum aliquatenus de novo assumant. Predictis vero religiosis, per quos eedem mulieres in hujusmodi beginagii statu foveri & ad ipsum suscipiendum induci dicuntur, sub simili excommunicationis pena, quam eo ipso, qui secus egerint, se noverint incurfuros, districtius inhibemus, ne mulieres aliquas predictum statum, ut predictur, dudum assumptum sectantes, aut ipsum de novo forsitan assumentes, quomodocunque admittant, ipsis super hoc sectando vel assumendo prebentes ullo modo consilium, auxilium vel favorem nullo contra premissa privilegio valituro. Sane per predicta prohibere non intendimus, quin si fuerint fideles, aliquae mulieres, quae premissa continentia, vel etiam non Premissa, honeste in suis conversantes hospiciis penitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis spiritu deservire hoc eisdem liceat, prout ipsis Dominis ministrabit.

Ex Concilio Moguntin.

Statuitur, quod secta & habitus nec non conventicula Beghardorum clamantium per plateas & vicos civitatum, opidorum & villarum hoc vulgare *Brot durch Got*, & quelibet alie singularitates a sancta Dei

Dei Ecclesia non recepte sint penitus reprobati, & mandatur universis plebanis per civitatem & diocesim ac provinciam Moguntinensem constitutis, ut eosdem Beghardos publice tribus diebus dominicis & festivis ammoneant, ut hujusmodi singularitatibus derelictis se teneant sicut alii Christiani, & quod non predicent in cavernis vel aliis locis secretis, & non conveniant cum Beginis se conformantibus eisdem in moribus habitu & incessu; Alioquin extra parochias suas expellant eosdem; idem etiam de Beginis postiferis est statutum.

De capellis Monachorum. Ex Concilio Moguntinensi.

Ad hec cum religiosi quidam per fratres sui ordinis efficiant Ecclesias unitas sibi, & id fratribus illis sit occasio dissolutionis, quia idem eo sunt proniores ad lubricum, quo ex religioso titulo se autumant exceptos, ac Prelati eorundem per Ordinarios tales corrigi minime patiantur, sed quasi pro ordinis scandalo evitando ipsos ad domos suas revocant, vel ad alias parochias mittant illos. Auctoritate hujus sacri Concilii duximus statuendum, ut Religiosorum Ecclesie per fratres eorum non officiantur, sed per clericos seculares, ut saltem de reliquiis, que de mensa religiosorum ceciderint, sustentari valeant pauperes Sacerdotes, qui in vituperium

ordinis sacerdotalis publica egestate laborant, ita, quod hec sunt verissima illa verba Hieronymi dicentis in canone, mendicat infelix clericus in plateis.

*De Jure patronatus, ex Concilio Moguntinensi
Petri Archiepiscopi.*

Statuatur, quod si clericus sive laicus Ecclesie patronus rectore ejusdem defuncto spoliatur dotem & Ecclesiam, jure presentandi est ea vice privatus, & Superior Ecclesiam illa vice deferre debebit. Statutum est etiam contra patronos Ecclesiarum, qui bona clericorum decedentium sibi usurpant contra Statuta Concilii Lugdunensis, ut a jure patronatus & presentandi illa vice cadant penitus ipso facto.

Ex Sinodo Wolframi Episcopi Herbipolensis.

Item prohibemus in virtute sancte obedientie & sub pena suspensionis ab ingressu Ecclesie late sententie, & sub obtestatione divini judicii, ne Sacerdotes & alie Ecclesiastice persone a patronis Ecclesiarum ad Ecclesias parochiales vacantes nomine & vice alicujus minoris impuberis vel alterius etatem legitimam non habentis se faciant pro veris rectoribus presentari. Quia ex isto execrabili abusu, qui irrepsit, pro dolor, in nostra civitate & diocesi, ut accepimus, Ecclesia Dei & anime fidelium damnabiliter decipiuntur, preter alia mala, que ex his pullulant, & etiam ipsa

Ec-

Ecclesia inficitur symoniaca pravitate. Qui quidem sic instituti apud laicos Kirchentreger vulgariter nuncupantur. Et qui hactenus presentati sic fuerant fraudulenter, eas a se abdicent ac resignent, quod eis sub predicta suspensionis ab ingressu Ecclesie pena firmiter precipimus per presentes.

De censibus Johannes Episcopus.

Cum circa solutionem & receptionem censuum annuorum infra dominium Ecclesie nostre temporale diversa sentire diversi consueverunt, ex quo dissensiones & scandala suborta plerumque dignoscuntur, presentibus sub excommunicationis pena statuimus, volumus & ordinamus, ut infra dictum. Dominium ratione censuum Ecclesiis & monasteriis aut occasione eorundem singularibus personis debitorum pro libra Hallen. triginta, & pro libra denariorum sexaginta denarii monete Herbipolen. communiter pro tempore currentis & non ultra exolvantur, seu quomodolibet exigantur.

De consecratione Ecclesie vel Altaris. Ex Concilio Fritzlariensi.

Ecclesia aut cimiterium per sanguinis aut seminis humani effusionem aut per excommunicati corporis tumulationem violatum sive pollutum per alium quam Episcopum reconciliari non potest, cum

ea, que sunt Episcopalis ordinis, nonnisi ab Episcopo valeant emendari.

*Tractatus de periculis contingentibus circa Sacramentum Eucharisti, & de remediis eorundem, ex dictis Sancti Thome de Aquino feliciter incipit.**

I. Primum periculum est, quodsi Sacerdos morte vel gravi infirmitate preoccupetur, antequam Missam finiat, tunc dicendum, quod aut contingit ante consecrationem Corporis & Sanguinis, aut post consecrationem utriusque vel unius illorum. Si ante consecrationem, non oportet, quod Missa per alium suppleatur, quia adhuc de essentialibus nihil actum est. Si autem post consecrationem utriusque, vel alterius acciderit, tunc debet alius Sacerdos supplere & incipere, ubi alter dimisit. Ita habetur in Decre. VII. q. I. pag. Pontifices. Nec debet unquam fieri nisi extra patenti necessitate vel gravedine primi Sacerdotis.

II. Secundum periculum est, si Sacerdos reco-
lit se aliquid circa mediam noctem comedisse, vel ex-
communicatum fuisse, ad quod dicendum, quodsi
Sacerdos non processit ad consecrationem, tutius &
melius esset Missam dimittere omnino, nisi de gravi
scandalo timeretur. Si autem processit jam & facta
est

* Hic Tractatus de periculis inuenitur in libro impresso Bibliothecae p. 115. & in Synodis praelegebatur.

est consecratio, tunc non debet dimittere, sed perficere cum dolore magno & proposito confitendi, & absolutionem perendi ab excommunicatione & satisfaciendi, & sic absolutionem consequitur ab invisibili Pontifice, quantum ad hunc actum, ut perficiat divina mysteria inchoata.

III. Tertium periculum est, si recordatur se esse in peccato mortali, ad quod dicendum est, quod si sit ante consecrationem, non oportet, quod dimittat, maxime ubi esset scandalum, sed debet multum conteri & dolore cum proposito confitendi & satisfaciendi, quando poterit bono modo.

IV. Quartum periculum est, si Sacerdos non recolit se dixisse verba consecrationis omnia vel aliqua, quid debeat facere in tali casu? Dicendum, quod Sacerdos aut recolit se non dixisse verba probabiliter, & quasi certus aut dubitatione solum. Si probabiliter recolit vel etiam certificatus, tunc tali casu debet resumere & reincipere ab illis verbis consecrationis, & sic totum per ordinem proseguere & perficere, nec mutetur ordo. Si autem non bene recolit, tunc in tali casu non debet mente turbari, nec debet esse scrupulosus, quia, que sepius consuevimus dicere, etiam cum dicta fuerint, non recolimus quandoque. Ideo talem dubitationem postponendo procedat, sed si illa verba, que non recolit se dixisse, non sunt de necessitate Sacramenti, non estimo, quod propter hoc

hoc debet resumere mutando ordinem Sacrificii, sed debet procedere & perficere, quod incepit.

V. Quintum periculum est, si minister vel ipse celebrans posuerit aquam in calice pro vino. Ad quod dicendum, quod si ante verba consecrationis hoc cognoscitur, consecrato jam corpore, debet mutari materia & poni vinum, & sic post compleri. Si autem post consecrationem utriusque, sc. Corporis & Sanguinis, hoc cognoscitur, si nondum, sumpsit Corpus Domini, tunc debet aquam illam in calice inventam projicere in piscinam, & ponere vinum in calice, & sic resumere a consecratione sanguinis & proseguire usque in finem; si autem sumpsit Corpus Domini, antequam cognoscat, tunc debet apponere aliam hostiam & vinum in calice, & sic debet resumere a consecratione utriusque. Causa autem, quare oportet accipere aliam hostiam & consecrare, est, quia hostiam non consecrari, sed solum sanguinem, verba, que dicuntur in canone super Corpus & Sanguinem, non essent convenientia soli consecrationi Sanguinis. Dimittere etiam Sacramentum imperfectum omnino non licet. Sed nunquid iterum communicabit, sumendo illam hostiam secundam. Dicendum, quod sic etiam posito, quod aquam illam, que erat in calice, sumpsisset. Quia Preceptum de perceptione Sacramenti preponderat illi, quod scilicet mandat, quod a jejuno sumatur. Idem habetur in Summ. Pysani. Idem sentire videtur beatus Bernhar-

hardus in epistolari suo parte prima, Epistola XXVI. vel circa ad Guidonem Abbatem de tribus fontibus.

VI. Sextum periculum, quodsi Sacerdos vel minister non posuit aquam in vino; ad quod dicendum, quod Sacerdos aut percipit hoc ante consecrationem, & tunc aquam apponere & prosequi debet, sicut faciebat ante, aut percipit hoc post consecrationem, & tunc non debet apponere aquam Sanguini, quia sequeretur corruptio specierum ex aliqua parte; sed debet prosequi totum. Quia appositio aque non est de necessitate Sacramenti, sed debet penitere graviter ille, ex cujus negligentia hoc contingit.

VII. Septimum periculum est, si aliquando propter frigus, quod Sacerdos patitur in manibus, hostia vel pars hostie cadat in calicem. Ad quod dicendum, quod in tali casu non est magnum periculum, quia quod una pars mittitur in calicem, & alia non, pertinet ad significationem Corporis Christi missici. Unde imperfectio in his non facit mutationem in sacrificio, nec debet ex hoc aliquid de precedentibus iterari, licet debeat caveri, in quantum potest.

VIII. Octavum periculum est, si musca vel aranea cadat aut reperiatur in calice. Ad quod dicendum, si contingat ante consecrationem, debet mutari vinum; si autem post consecrationem hoc contingat, debet animal caute capi & diligenter lavari & postea comburi, & cineres cum ablutione in sacratio
de.

debent mitti. Vel si fuerit musca vel animal non venosum, debet tunc sumere Sanguinem. Si autem aranea grossa, de cuius veneno timeatur probabiliter, vel etiam venenum deprehendatur esse positum, vel fuisse in calice, non debet sumere, nec alteri dare, ne calix vite vertatur in mortem; sed debet diligenter in vasculo aliquo ad hoc apto cum aliis reliquiis conservari. Et ne Sacramentum maneat imperfectum, debet vinum iterum apponere in calice, & de novo resumere a consecratione Sanguinis & Sacramentum perficere, & hoc verum est, si venenum deprehendatur in fine sumpto jam Corpore, videtur tunc faciendum, sicut dictum est supra in periculo quinto, ut scilicet alia hostia consecratur & sic totum perficiatur.

IX. Nonum periculum est, si Sanguis de calice cadat aut effundatur, vel in toto, vel in parte, scilicet aliqua stilla. Ad quod dicendum, sicut legitur de Consecra. Di. II. ex decretis secunda parte. Quod si per negligentiam Sanguis stillaverit in tabula, que est ad pedes Sacerdotis, vel in terra, que est juxta pedes, stilla illa lambatur, & terra vel tabula illa radatur, & rasum comburatur, & cinis juxta latere condatur, & Sacerdos XI. diebus peniteat. Si autem stilla ad secundum lintheamen pervenerit, quatuor diebus peniteat. Si usque ad tertium, novem diebus. Si ad quartum XX. diebus peniteat, &

lin-

lintheamina, que stilla tetigit, tribus vicibus calice supposito laventur, & aqua illa sumatur & bibatur a ministro, nisi sit abominabilis, & tunc juxta altare deber recondi, & illa pars lintheaminum debet scindi & comburi, & cineres in sacrario poni.

X. Decimum periculum est, si aliquis hostiam evomeret, ad quod dicendum, sicut legitur in penitentiali Bede. Siquis per ebrietatem, vel voracitatem Eucharistiam evomerit, XI. diebus peniteat. Episcopus autem XC. diebus peniteat. Si etiam causa infirmitatis evomerit, septem diebus peniteat.

XI. Undecimum periculum est, si negligentia Sacerdotis mus comedat hostiam, vel aliud animal, ad quod dicendum, sicut legitur ex Concilio Aurelianensi, qui negligenter custodierit sacrificium, ut mus vel aliud animal illud comederit, XI. diebus peniteat. Et si animal potest capi, statim extrahantur species de ventre ejus & animal comburatur, & in sacrario cineres ponantur. Hic incidentaliter movetur dubium: an tale animal irrationabile comedit realiter Corpus Christi, sive ipsum Christum, ad hoc quondam aliqui Doctores consueverunt dicere, quod immediate, quam cito brutum animal suscipit Sacramentum, tam cito desinit ibi esse Corpus Christi. Et opinionis videtur fuisse Magister sententiarum IV. di. XIII. c. I. in fine.

II. Abschn. III. Hest.

Sh

Sed

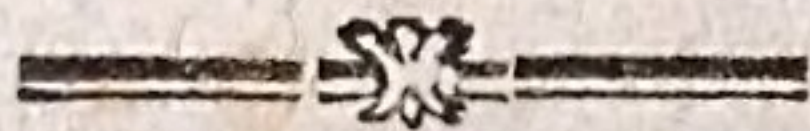
Sed jam dicunt Doctores communiter, & hoc etiam sine omni ambiguo teneatur, quod quamdiu species sacramentales mutate non fuerint per digestionem five calorem naturalem stomachi, aut alias, quovis alio modo, tamdiu remanet sub eis Corpus Christi, imo totus Christus. Recte namque est, sicut est ex speciali pacto divino, quod ad ultimam dispositionem corporis humani ipsa anima rationalis a Deo creando corpori infunditur, & infundendo creatur, atque in eodem (quamdiu durat) hujusmodi dispositio conservatur, sic etiam & divinum pactum secundum Doctores, quod, quamdiu manent species panis & vini post consecrationem, tamdiu manet sub eis realiter Christus: alias enim non esset Ecclesia certa, quando ibi Christus esset, & quando non. Istud etiam potest applicari de vomitu alicujus communicantis.

XII. Duodecimum periculum est, si pars hostie consecrate ceciderit, nec inveniri possit, aut si eucharistia perdita fuerit, ad quod dicendum, quod in hoc casu Sacerdos debet XXX. diebus penitere. Et eadem penitentia dignus videtur Sacerdos, per cujus negligentiam hostie putrescunt.

XIII. Tredecimum periculum est, si hostia inventa fuerit sub palla vel corporali, & dubitetur, si est consecrata aut non, Ad quod dico, quod in hoc casu Sacerdos in fine Misse post receptionem
San-

Sanguinis potest eam recipere. Et idem est de aliqua parte hostie, si inventa fuerit in altari, & dubitetur, utrum sit consecrata, vel etiam Diaconus vel Subdiaconus, si essent presentes & jejuni, & alias mente dispositi, recipere possent, & os lavare bibendo.

XIV. Decimum quartum periculum est, quando apparet in specie carnis, vel pueri, vel alterius rei. Ad quod dicendum, quod talis apparitio, que fit miraculose, quandoque contingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali mutatione, ac si expresse exterius viderint carnem, vel puerum, vel sanguinem, nulla tamen transmutatione facta ex parte Sacramenti. Et hoc contingit, quando uni videtur sub specie panis, alteri sub specie carnis vel pueri. Et tunc si Sacerdoti appareat in specie panis, sumere debet in tempore suo, quantumcunque alteri in specie altera videatur & appareat. Quandoque talis apparitio est, non per solam immutationem videntium, sed per speciem realem exterius existentem. Et hoc esse videtur, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam, sed per longum tempus. Et in tali casu, ubi ipsi Sacerdoti vel alteri appareat in tali forma, nullo modo esset sumendum ab eo, cui sic apparet. Sed tunc queritur, quid faciet Sacerdos celebrans, si sibi in tali forma appareret, nunquid si non acciperet, peccabit, quia dictum

est supra, quod semper utramque speciem Sacramenti sumere debet. Dicendum, quod in tali casu iterum debet aliam hostiam accipere, & de novo resumendo consecrare. Sed ponatur, quod iterum alia consecrata appareat sibi cum forma pueri aut carnis. Tunc dicunt aliqui, quod usque ad tertiam vicem debet temptare. Sed si semper sibi appareat sub tali forma, non debet amplius consecrare, sed nec aliquo modo talem speciem sumere. Nec tunc peccat, quia tunc aliud facere non potest, nisi hoc contingeret & ex peccato suo vel infirmitate, & tunc debet conteri aut etiam penitere, & non sumere sub illa specie, nisi species in panis speciem vertetur, quod in vitis Patrum legitur semel factum. Sed nota ad evidentiam Doctorum, quia, quando dicitur supra, quod Sacerdos tribus diebus, vel triginta vel XL. peniteat, hec penitentia sic debet intelligi, quod illo die a communione abstineat, & ultra hoc jejuner, vel faciat aliquam aliam penitentiam secundum arbitrium imponentis, qui pensare debet conditionem, culpam, merita persone & negotii, & secundum hoc plus aut minus imponere. Item secundo nota, quod, ubicunque fuerint species eucharistie, ibi adhuc est eucharistia, & sunt reverenter reservande, nisi multa abhominatio esset, ut etiam supradictum est in VIII. & IX. periculis: quod si Sacerdos infra Missam advertit, hostiam non esse triticeam vel corruptam.

Re-

Respondeo secundum Petrum. Quodsi ante consecrationem advertit, remota illa hostia aliam ponat, & a Canone reincipiat, si vero post consecrationem idem faciat ponendo aliam hostiam, & eam sumendo nihilominus postea primam illam hostiamumat, aut aliis sumendam tradat, aut reverenter reservet. Si vero adverterit, postquam sumpserit, in isto casu variant Doctores. Thomas tamen in tertia parte tenet, quod debet aliam hostiam ponere & consecrare & sumere, quia preceptum de perceptione Sacramenti majoris est ponderis, quam preceptum, quod a jejunis sumatur.

Tractatus de periculis circa Sacramentum Eucharistie contingentibus feliciter finit.

De celebratione Missarum & Sacramento Eucharistie & divinis officiis Statutum ex Synodo Wolframi Episcopi Herbipolensis.

Ad decorem domus Domini & ad cultum divini officii inibi ampliandum, & ut Christi fideles ad divinorum officiorum frequentiam, ac etiam devotionem salubrius invitentur, statuimus & ordinamus, & nihilominus curatis Sacerdotibus in virtute sancte obedientie injungimus per presentes, quod ipsi de cetero in Ecclesiis suis debitis horis cotidie pulsato campane ad hoc signo, non in cameris, stibis aut aliis locis, ut nonnulli ex eis hactenus facere ex acidia consueverunt, saltem matutinum & vesper-

tinum officium dicant, cum commode fieri poterit, nisi eos quandoque inevitabilis necessitas seu impedimentum legitimum ab hoc retrahat & excuset, quia ex isto abusu plures libri Ecclesiarum hujusmodi furtim asportantur ac etiam in locis prohibitis deteriorantur graviter ipsi libri, alioquin ad solutionem librorum sic perditorum & deteriorum juxta modum prehabitu dicti plebani tenebuntur. Et nihilominus super eo legitime puniantur.

De eadem Sinodo.

Item antiquam Ecclesie nostre matris vestre consuetudinem, que retro temporibus in dissuetudinem negligenter abiit, innovare volentes, statuimus, imo etiam omnibus clericis civitatis & diocesis maxime curatis precipimus in virtute sancte obedientie in his scriptis, ut in ordine & in officio divino, & in festorum mobilium dierumque celebrium indictione dominicalium quoque Historiarum impositione communis septimane & jejuniorum publicatione & observatione quoad se & Subditos suos in omnibus ipsi nostre Ecclesie se conforment, quem divinum ordinem in scriptis a Succentore Ecclesie nostre de cetero imperpetuum singulis annis recipere debebunt. Et similiter diem Sancti Kiliani & dedicationis ejusdem Ecclesie solemniter celebrent, Eisdemque diebus in septimana penthecostes cum plebibus suis eandem nostram Ecclesiam devote visitent Ecclesiarum plebani, qui

qui & quorum predecessores ab antiquis temporibus hoc facere consueverunt. Ipsi quoque plebani in diebus Patronorum & dedicationis Ecclesiarum suarum solemnes ferias una cum plebe sua teneant & observent.

De eadem Sinodo.

Item in die dedicationis Ecclesie nostre, que occurrat in die Columbani, divinum officium plebani, locorum dioces. nostre de martiribus peragant & observent.

De eadem Sinodo.

Item anniversarium reuerendi Domini Brunonis quondam Episcopi Herbipolen. per nostros subditos civitatis & diocesis nostre Sabbatho post diem beati Urbani, quo feliciter diem extremum clausit, peragi precipimus juxta consuetudinem humiliter & devote.

De eadem.

Statuit Concilium Moguntinen. inhibendo sub pena suspensionis late sententie, ut nullus Sacerdotum noviciorum illa die, qua celebrare debuerit primam Missam, solaturus Deo primitias gratie & salutis sibi collate, aliquos ad convivium invitare, aut invitatos habere, aut id fieri procurare per se vel per alium nullo modo presumat, sed ad solum Deum di-

rigat aciem sui cordis remotis vanitatibus histrionum, cursibus, tumultibus & insolentiis reproborum.

Ex Concilio Viennen.

Nonnulli Clerici horas Canonicas dicere seu psallere presumunt transcurrendo sincopando extranea quidem & plerumque vana prophana & inhonesta intermiscendo colloquia, tarde ad chorum conveniendo, seu Ecclesiam ipsam absque rationabili causa ante finem officii exeundo, frequenter aves interdum portando seu portari faciendo canesque venaticos secum ducendo, ac quasi nihil pretendentes de clericali militia in corona, vestibus & tonsura divina etiam celebrare aut eis interesse minus devote presumunt. Nonnulli etiam tam clerici, quam laici presertim in certis festis, dum in Ecclesia orationi insistere deberent, non verentur in ipsis, earumque cimiteriis coreas facere dissolutas, ac etiam interdum canere cantilenas, ac multas insolentias perpetrare, ex quibus Ecclesiarum & cimiteriorum violationes inhoneste variaque delicta quandoque sequuntur, & Ecclesiasticum plerumque perturbatur officium in divine Majestatis offensam, & astantium scandalum populorum. In multis insuper Ecclesiis cum vasis, vestimentis & ceteris ornamentis ad divinum cultum necessariis indecentibus utique pensatis earumque facultatibus deservitur, que omnia & singula Viennen. Concilium interdicit.

Johannes Episcopus.

Districte etiam inhibendo mandamus, ne de cetero in locis non consecratis vel in Ecclesiis violatis divina celebrentur, nisi ex nostra permissione & licentia speciali & expressa, nec in cimiteriis non consecratis vel violatis corpora defunctorum sine nostra licentia tumultentur.

Idem.

Item inhibemus, ne plebani vel Sacerdotes aliqui excommunicatis a Domino Papa vel a nobis vel aliquo judice Ordinario seu delegato, ante obtentum absolutionis beneficium, in festivis vel privatis diebus de cetero introitum Ecclesie indulgeant, vel eos recipiant ad divina, cum ante absolutionem excommunicationis vinculum non possint ad tempus suspendere, nec sine peccato medio tempore possit eis nisi in certis casibus communicari. Qui vero contrarium fecerit, ipso jure ab officio sit suspensus.

Idem.

Insuper districte precipimus, ne ullus Presbyter sine scolare sibi in Missa respondente Missam audeat celebrare.

Idem.

Sacerdos Diaconus in veste, que polluta est nocturna pollutione, ad aram ministraturus non accedat.

Idem.

Idem.

Idem.

Altaribus cum disciplina & timore astantes signa & cruces distincte, & sine confusione peragite.

Idem.

Reminiscente Moyfi servi Domini, qui hostes populi sui non ferro pugnando sed prece orando deiecit, statuimus, ut inter quotidiana ad Missas, matutinum & vespas decantanda suffragia antiph. Da pacem Domine & vers. Fiat pax in virt. & Collecta Deus, a quo sancta desideria &c. pro pace clerus provoluis in terram genibus & erectis in celum cordibus quotidie studeat observare. Quatinus Dominus noster Jesus Christus rex pacificus sedatis tribulationibus & ecclesiarum persecutoribus & invasoribus humilitatis pacem in populo suo multiplicatam intercessoribus largiatur.

Idem.

Nullus clericus uno die duas Missas decantet, preterquam in die Nativitatis Domini nostri Jesu Christi & necessitate, que si eveniat, non sumat nisi sanguinem, ablutionem vero astanti porrigat.

Idem.

Firmiter inhibemus, ne mulieres ministrare apud altaria permittantur.

Idem.

Duo officia sub uno Canone non dicantur.

Idem

Idem.

In elevatione Domini campana pulsetur, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, nec ante pulsetur, quam hec verba dicantur sacrosancta: Hoc est enim Corpus meum.

Idem.

Felicis recordationis olim Dominus Urbanus Papa sextus pio ductus proposito omnibus vere penitentibus & confessis, sacrosanctum Eucharistie Sacramentum, quando ad infirmos portatur & reportatur, devote associantibus centum dies indulgentiarum misericorditer in Domino relaxavit, quod in sermonibus vestris, quos ad populum vos facere contigerit, Christi fidelibus frequentius insinuare curetis.

Idem.

Gloriosissime Virginis Marie festum Visitationis Sancte recordationis Dominus Urbanus Papa sextus sub duplici officio solemniter ut alia dicte Virginis festa statuit per orbem universum celebrandum, ac suavit & consuluit, ut ejusdem festi vigilia in observatione jejunii sicut festum Assumptionis ejusdem devotius observetur. Nos igitur volentes hujusmodi ordinationem salutarem debite executioni mandare, districte precipimus & mandamus, ut per nostras civitatem & diocesim festum peragatur juxta dicte ordinationis continentiam supradictam, ac quod
offi.

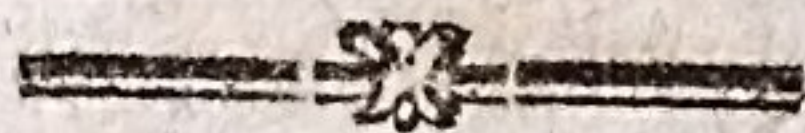
officium & historia, sicut tenetur in nostra Ecclesia, ab omnibus decanteretur.

Idem.

Execrabilis & detestanda aliquorum negligentia nostrum turbavit auditum, quod in plerisque monasteriis regularibus ad hoc fundatis & sufficienter dotatis hore Canonice & alia divina officia nullatenus, vel saltem raro, negligenter, incomplete & inordinate decantentur seu peragantur; Quodque nonnulli Ecclesiarum ministri, modestia ordinis clericalis abjecta, non considerantes, quod beneficium datur propter officium, horas canonicas dicere seu psallere negligunt, in divine Majestatis offensam ac scandalum plurimorum. Ne igitur transgressores invalescant hujusmodi, aliisque veniant in exemplum, districtissime precipiendo mandamus, ut in omnibus & singulis Ecclesiis collegiatis ac monasteriis regularibus virorum & mulierum nobis subditorum ad hoc fundatis & sufficienter dotatis singulis diebus officium divinum diurnum pariter & nocturnum horis debitis solemniter cum nota in spiritu humilitatis devote, rite, ordinate, distincte & laudabiliter psallantur & decantentur; Quodque omnes & singuli in sacris ordinibus constituti, & etiam in inferioribus de patrimonio Christi beneficiati, seculares & religiosi similiter singulis diebus horas canonicas convenienter & debite dicant & perficiant. In premissis vero 'vel aliquo

quo premissorum negligentes, culpabiles, inobedientes seu rebelles, cujuscunque fuerint status, conditionis vel dignitatis, decernimus per censuram Ecclesiasticam ac subtractionem reddituum & proven-
tuum suorum beneficiorum ac alias secundum qualita-
tem delicti graviter puniendos. Et quia Superio-
rum negligentia, que dum spem impunitatis per-
mittit, multam pestilentiam in subditis nutrire con-
suevit; Idcirco omnibus illis, ad quos id pertinet,
districte & in virtute sancte obedientie injungimus
& mandamus, ut omni negligentia & injuria peni-
tus relegata circa reformanda premissa & eorum sin-
gula corrigenda sollicitam curent diligentiam adhi-
bere, alioquin nos eorum negligentiam, prout ju-
stum fuerit, puniemus. Insuper precipimus &
mandamus, ut in omnibus collegiis infra civitatem
& diocesim nostras constitutis singulis diebus perpe-
tuis futuris temporibus finitis tertiis pro salute nostra
& Successorum nostrorum Episcoporum pro tempore
existentium legatur Ps. Levavi oculos meos in mon-
tes &c. cum vers. Salvum fac servum tuum. Cum
Collecta: Omnipotens sempiterne Deus, qui facis mi-
rabilia magna solus, &c. prout in nostra Ecclesia
Herbipolensi hactenus fieri est consuetum. Et idem
precipimus ab omnibus Clericis horas canonicas le-
gentibus observari.

Idem.

Idem.

Quamquam a sacris Canonibus dudum fuerit institutum, ut rectores parochialium Ecclesiarum infra unius anni spacium ad Sacerdotium teneantur promoveri, plerique cortici verborum textus juris inhaerentes sacerdotalem ordinem recipiunt, sed officium ordini annexum differunt exercere. Nos igitur attendentes, quod sacri canones non verba sed mentem amplectantur, sacra approbante hac Synodo statuimus & ordinamus, quod rectores Ecclesiarum parochialium singuli nostre ciuitatis & diocesis post receptionem sacri sacerdotii infra unius anni spacium susceptionis ordinis ejusdem immediate subsequenti hoc sacerdotale officium cum Missarum celebratione teneantur debite exercere, ipsumque fideliter diebus, quibus vixerint, continuare; nisi de super per nos aut Successores nostros ex causa, quam nos & Successores nostri duxerimus, aut duxerint, seu saltem ducere debeamus, vel debeant, reputare, cum eisdem fuerit dispensatum. Alioquin ipsis Ecclesiis parochialibus sic susceptis privatos esse volumus eo ipso.

*De Baptismo & ejus effectu. Ex Concilio
Fritzlariensi.*

Baptismus cum summa reverentia celebretur, maxime in distinctione & prolatione verborum, in
qui-

quibus Sacramenti virtus consistit, his scilicet verbis: Ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Doceant etiam Sacerdotes tam mares quam feminas, in necessitate parvulos baptizare eadem forma in suo ideomate, & quod patres & matres infantes proprios, si summa necessitas exigat, poterunt baptizare. Et si Sacerdotes super hoc diligentius inquirentes debitam formam servatam in baptismo invenerint, quod factum est, approbent, supplentes circa baptisatum quoad unctionem olei in pectore & in scapulis & crismatis in vertice, quod a laicis est obmissum. Si autem in baptismo debitam formam non invenerint observatam, non differant pueros baptizare.

Johannes Episcopus.

Doceant Sacerdotes laicos baptizare in necessitate teutunice predictam formam facere, & quomodo puer baptisatus sit a laico, requirat Sacerdos ab eo, qui eum baptisavit, si formam servaverit predictam. Quod si non servavit formam predictam, ipse Sacerdos baptiset puerum, & faciet totum officium, sicut scriptum est in libris. Si autem servaverit laicus formam predictam, Sacerdos inungat oleo sancto cum crismate, & dicat illa verba, que dicit in unctione, & non magis faciat circa unctionem pueri. Si autem de baptismo illius dubitetur, tunc baptisetur sub hac forma: Si es baptisatus, non te rebaptiso, si
non

non es baptisatus, ego te baptiso in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Hec tria fiant, sicut in libris continentur.

Idem de eodem.

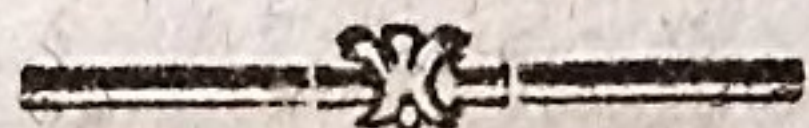
Doceant etiam Sacerdotes, quod non solum viri sed etiam mulieres in necessitate baptizare possunt, si alius non possit haberi. Sciant etiam Sacerdotes, quod si laicus cum baptizat ex simplicitate, non causa introducendi errorem, dicat, ego te baptiso in nomine sancti Patris, sancti Filii, sancti Spiritus, quod non est rebaptisandus puer, quia illud apponit, quod necesse est intelligi. Pater enim sanctus est, unde in Johanne: Pater sancte serva eos, &c. Filius sanctus est, unde in Luca: Quod enim ex te nascitur, sanctum vocabitur. Et Spiritus sanctus est, unde ibidem: Spiritus sanctus superveniet in te, hoc probat Augustinus per hoc, quod dicitur ter sanctus in Isaia & in Apocalipsi: Si quod autem aliud interpositum fuerit, non est baptisatus. Si autem in fine apposuerit causa devotionis & ex simplicitate, non intendens per hoc baptizare, & sancte Marie & sancti Johannis & sancti Petri, baptisatus est. Si autem intendit per hoc baptizare, non est baptisatus. Pro baptismo nihil exigatur, sed si quid offeratur gratis, accipi potest.

De custodia Eucharistie ex Concilio Moguntinensi & Fritzlariensi.

Item statuimus, ut in cunctis Ecclesiis Baptismus, Crisma, Oleum & Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi. Palle quoque altaris, vasa corporalia & vestimenta ministrorum munda & nitida conserventur; nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, que dedecerent etiam in prophanis. Precipitur ex Statuto Wolframi Episcopi Herbipolen. quod singulis annis Sacerdotes curati in Cena Dom. vasa munda Herbipolim transmittant ad recipiendum in eis crisma & oleum sanctum, que quidem vasa debent esse debitis characteribus consignata.

Ex Concilio Viennen.

Prohibetur etiam in presenti Concilio Viennen. ne quis de cetero in aulis, aut cameris, aut aliis privatis locis seu domibus, sed dumtaxat in Ecclesiis, in quibus ad hoc fontes speciales sunt deputati, aliquos nisi Regum vel Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerferit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi, audeat baptizare. Quis autem secus attemptare presumpserit, aut suam in hoc presentiam exhibuerit, taliter

per suum Episcopum castigetur, quod alii attemptare similia non presumant.

Johannes Episcopus.

Statuimus preterea, ut secundum Statuta Canonum Sacerdotes tantum, non alii, in extremis laborantes infirmos in viatico & confessione procurent, campanam semper secum deferentes, ex cujus sono devotio fidelium excitetur ad tanti reverentiam Sacramenti. Insuper nullus de cetero Sacerdos in deportatione saluberrimi Corporis Domini nostri Sacramenti, quantumcunque aura mala, via lubrica vel lutosa existat, in colopediis ire presumat.

De reliquiis & veneratione Sanctorum. Johannes Episcopus.

Ne in debita veneratione Sanctorum quisquam nostre civitatis & diocesis a nostra majori Ecclesia valeat deviare, festivitates per anni circulum per populum nobis subditum solemniter celebrandas, & que ab olim ipsa nostra Ecclesia & populus civitatis solemniter celebravit, presentibus duximus annexendas, mandantes, quatenus festivitates ejusmodi & nullas alias sine nostra speciali auctoritate & licentia populo vestro celebrandas aliquatenus de cetero indicatis, festum videlicet, Nativitatis Domini nostri, sancti Stephani prothomartiris, sancti Joannis Apostoli & Evangeliste, sanctorum Innocentum. Cir-

cum-

cumcisionis Domini. Epiphanie Domini. Purificationis sancte Marie. Sancti Mathie Apostoli. Annunciationis sancte Marie. Resurrectionis dominice cum tribus diebus sequentibus. Sancti Georgii Martiris. Sancti Marci Evangeliste. Sanctorum Philippi & Jacobi Apostolorum. Inventionis sancte Crucis. Ascensionis Domini. Penthecostes cum tribus diebus sequentibus. Sancte Trinitatis, Corporis Christi. Sancti Viti Martiris. Nativitatis sancti Johannis baptiste. Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum. Visitationis Marie Virginis. Sancti Kiliani. Sancte Marie Magdalene. Sancti Jacobi Apostoli. Sancti Laurentii Martiris. Assumptionis sancte Marie. Nativitatis sancte Marie. Conceptionis sancte Marie. Sancti Bartholomei Apostoli. Sancti Mathei Apostoli. Sancti Michaelis Archangeli. Sancti Burchardi. Sanctorum Simonis & Jude Apostolorum. Omnium Sanctorum. Sancti Martini Episcopi. Sancte Elisabeth vidue. Sancte Catharine Virginis, Sancti Andree Apostoli, Sancti Nicolai Episcopi, Sancti Thome Apostoli. Anniversarius dedicationis & festivitas cujuslibet Ecclesie patroni. Dies quoque Dominici singuli per anni circulum occurrentes.

De observatione jejuniorum. Ex Concilio Fritzlarisiensi.

Ad hec etiam prohibemus, ne quis adultus pariter & discretus ordinaria & statuta jejunia ut-

pore XL. quatuor temporum & vigiliarum presumant infringere, nec huiusmodi necessaria propter votiva & extraordinaria jejunia violet, cum tale damnum tali lucro Deus nolit recompensare; Inherentes priori Concilio pravam quorundam consuetudinem reprobamus, qui sextam feriam violant, sabbatho, quarta feria vel die alia ebdomade jejunantes, hoc de cetero fieri sacri auctoritate Concilii firmiter prohibemus.

De Immunitate Ecclesiarum & cimiteriorum.
Bonifacius octavus.

Eos, qui temporale dominium obtinentes suis subditis, ne prelati aut clericis seu personis Ecclesiasticis quicquid vendant, aut emanant aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molent, coquant panem, & alia obsequia exhibere presumant, aliquando interdunt, dum talia in derogationem libertatis Ecclesiastice presumantur, eo ipso excommunicationis sententie decernimus subjacere.

Ex Concilio Moguntinen. Petri Archiepiscopi.

Excommunicamus omnes, qui Deo dedicatas Ecclesias ausu sacrilego prophanantes faciunt imminutiones de ipsis, & ad firmandum eos perfodiunt cimiteria ossibus mortuorum ejectis, omnes etiam opem vel operam, consilium & juvamen prestantes excommunicationis sint sententia innodati, Ecclesie
 etiam

etiam taliter prophanate, & nihilominus omnia illa loca, in quibus auctores vel opem, auxilium vel iuvamen prestantes habent domicilia vel receptacula, sunt auctoritate Concilii Moguntinen. ecclesiastico supposita interdicto, & familie eorum subtrahi debent Sacramenta & Ecclesiastica sepultura, donec cum debita satisfactione ipsa munitio destruatur.

Ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant, Johannes Episcopus.

Quia nonnulli Clerici finem sue avaritie non ponentes negotiationes, & mercantias prohibitas & illicitas ac usuras detestandas in animarum suarum periculum exercere non verentur, penas multiplices a sacris canonibus incurrendo, ut igitur vicia tam detestabilia & clericali ordini contraria & inimica a clero nostro penitus extirpentur; Quoniam secundum Apostolum nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, idcirco districte prohibemus omnibus Clericis & Ecclesiasticis personis nobis subjectis secularibus & religiosis, cujuscunque fuerint dignitatis, status aut conditionis, ne vina, blada seu alia quecunque mercimonia causa negotiandi seu cupiditatis vel lucri per se vel alios publice vel occulte quovis quesito colore emant, & ulterius vendant, vel aliis negotiationibus secularibus illicitis aut indecentibus seu a sacris Canonibus prohibitis vel alias suo ordini non congruentibus se immisceant, nec

usuras nephantissimas exerceant, neque tabernas teneant, nec eas vel alia loca suspecta vel inhonesta absque evidenti causa publice frequentent, neque cum taxillis seu aleis causa lucri ludere presumant, aut in domo sua ludere propter questum permittant. Contrarium vero facientes tanquam violatores Canonum decernimus animadversione condigna puniendos.

*De Sponsalibus & Matrimoniis. Ex Sinodo
Wolframi Episcopi Herhipolensis.*

Statuimus, ut nullus, cujuscunque conditionis existat, viros seu mulieres per vim, coactionem, seu metum, qui potest cadere in constantem virum, matrimonium contrahere cogat aliququaliter seu compellat, presertim ubi impedimenta legitima obstare noscuntur. Quodsi quis contrarium attemptare presumpserit per se vel per alium aut alios, directe aut indirecte, eundem presumptorem, aut alios quoscunque sibi ad hoc consilium, auxilium vel favorem prestantes, excommunicationis sententie ipso facto decernimus subjacere. Nam difficile est, ut bono exitu peragantur, que sunt malo principio inchoata.

De clandestina desponsatione. Ex Conc. Maguntinensi.

Statuatur, ut matrimonium cum reverentia & honore in conspectu Ecclesie celebretur. Si ut, cum matrimonium fuerit contrahendum in Ecclesiis publice

publice, per parochialem presbyterum tribus diebus dominicis & festivis a se distantibus publice proponatur, ut, si quod impedimentum matrimonii contrahendi noverint aliqui, illud infra terminum competentem ab ipso Presbytero prefigendum in facie Ecclesie sine difficultate revelent. Excommunicationis quoque sententia in genere proferatur in omnes huiusmodi impedimentum celantes. Si quis autem non premissa denuntiatione clandestina & interdicta conjugia inire presumpserit, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta illegitima est censenda. Parochialis etiam Sacerdos, si tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis presumpserit interesse, per triduum ab officio suspendatur. Quibus quidem Sacerdotibus in virtute sancte obedientie injungimus districtius in his scriptis, ut hoc salutare statutum & penas in eo expressas in qualibet quarta parte anni in ambonibus Ecclesiarum suarum duobus diebus dominicis ad plebem publicent, ne quis per ejus ignorantiam excusare se valeat, ne penas, de quibus predicitur, incurrat.

De cognatione spirituali. Bonifacius Papa octavus.

Ne dum inter baptisatum & illum, qui eum suscipit de baptismo, ac inter eundem baptisatum, & suscipientis filios & uxorem ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem, ymmo etiam inter susci-

piem patremque baptisati & matrem cognationem spiritualement in baptismo contrahi iure constat, que cognatio & contrahendum matrimonium impedit & dirimit post contractum. Et eadem, que de suscipiente sunt dicta, sunt etiam de baptisante censenda. Ex confirmationis quoque seu frontis crismatione spiritualis cognatio eisdem modis contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda & dirimens post contracta.

Ex Concilio Maguntinensi Petri Archiepiscopi.

Statuimus, ut unus tantum assumatur patrinus in Sacramento baptismatis & confirmationis ad impedimenta matrimonii precavenda.

De consanguinitate & affinitate. Ex Concilio Viennensi.

Eos, qui divine timore postposito in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonica interdictis aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, nec non religiosos & moniales aut clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes excommunicationis sententie decernit Viennense Concilium subiacere, precipiens Ecclesiarum Prelatis, ut illos, quos ea constiterit taliter contraxisse, excommunicatos publice tamdiu nuncient, seu a suis faciant subditis nunciari, donec suum humiliter recognoscentes

tes

tes errorem separentur ab invicem, & absolutionis habere beneficium mereantur.

De Symonia. Ex Concilio Aschaffenburgensi.

Statur, quod, quicumque pro Eucharistia, oleo infirmorum, baptismo parvulorum, crismate, oleo sancto, sepultura aut aliquibus aliis Sacramentis conferendis aliqua de cetero munera quantumcunque modica a suis subditis tanquam debitum exegerit, auctoritate Concilii Aschaffenburgensi. est excommunicationis vinculo innodatus, nisi hujusmodi munera sponte & caritative a Christi fidelibus offerantur.

Johannes Episcopus.

Statutum nuper in sacro Constancie: Concilio contra symoniacam pravitatem editum, ne quis ignorantiam pretendere valeat, duximus iterato publicandum.

Martinus Episcopus servus servorum Dei. Multe contra symoniacam pravitatem ab olim facte sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. Nos volentes de cetero, quantum possumus, attentius providere sacro approbante Concilio declaramus, quod ordinati symoniace ab executione suorum ordinum sunt eo ipsi suspensi. Electiones autem, postulationes, confirmationes, & quevis provisiones symoniace Ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personatum, officiorum & beneficiorum Ecclesiasticorum

rum quorumcunque deinceps facte nulle sint ipso jure, nullumque per illas cuiquam jus acquiratur, nec faciat fructus suos, sed ad illorum restitutionem tanquam inique ablatorum percipientes teneantur. Statuentes insuper, quod dantes & recipientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiamsi Pontificali, aut Cardinalatus prefulgeant dignitate. Datum Constantie XXI. Mensis Martii Anno Domini Millesimo quadringentesimo decimo octavo, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini Domini Martini &c. Anno I.

De Judæis. Ex Concilio Maguntinensi.

Statum est in Concilio Maguntinen. ut in universis civitatibus, opidis, castris & villis civitatis, Diocesis & provincie Maguntinen. gens Judeorum utriusque sexus infra duos menses post publicationem hujus Statuti talia signa & habitum, quibus seu per que sine qualibet ambiguitate a christiano populo distinguatur, sibi eligat & deferat manifeste. Dignitates quoque seculares & officia publica, quibus de gente prefata aliquis forte preest, & mancipia christiana prorsus dimittat, alioquin cum omnibus locis, ubi Judei dicto Statuto obedire nolentes habitare vel domicilia obtinere noscuntur, in penam christianorum potentum tamdiu cessetur ab officiis divinorum, donec per potestates principes & nobiles Christianos, in quorum territoriis predicta gens misera & perfida con-

conversatur, ad observantiam premissorum omnium compellatur. Ipsi autem Judei per locorum Diocesanos indirecte per subtractionem communionis fidelium excommunicationis sententia percellantur. Siquis vero de gente prefata in die Parasceve visus fuerit in platea vel per ostium domus sue prospicere, vel per fenestras, ad quod probandum duorum Christianorum stabitur juramento, is loci Diocesano in Marcha argenti pene nomine teneatur. Ad cujus solutionem omnes defendentes eum per excommunicationis sententiam compellantur. Et ne quis Christianus hujus Statuti ignorantiam valeat allegare, universis Ecclesiarum rectoribus per Moguntinam civitatem & provinciam constitutis, in quorum parochiis Judei morantur, sub pena excommunicationis auctoritate dñi Concilii late sententie precipimus firmiter & districte, ut quilibet in sua parochia singulis diebus Dominicis singula quatuor tempora immediate sequentibus infra Missarum solennia publice prefatum Statutum lingua materna exponere non obmittat.

Johannes Episcopus.

Cum jam dudum judeis sint prohibita & interdicta mancipia christiana, volumus & precipimus, ut plebani & alii rectores Ecclesiarum, ubi sunt domicilia eorum, diebus Dominicis omnes de fide catholica judeorum nutrices & servientes denuncient

ex-

excommunicatione ligatos. Excommunicatos etiam denuncient omnes alios christianos, qui apud judeos pecuniam suam locant, ut a Judeis usuram recipiant, vel ut Judei eandem pecuniam mutuent ad usuram.

Idem.

Si vero Sacramentum Altaris ante domos Judeorum deferri contigerit, ipsi Judei audito sonitu previo intra domos suas se recipiant, & fenestras ac ostia sua claudant. Hoc etiam in quolibet die Parasceve per Prelatos Ecclesie facere compellantur. Nec presumant de fide catholica cum simplicibus disputare. Nec filios aut uxores Judeorum ad viam Christianorum venientium invitos audeant detinere. Nec Christianos in judaismum alliciant, aut aliquem ausu temerario circumcidant. Nec Christianos infirmos visitent, vel circa ipsos exerceant opera medicine.

De hereticis. Johannes Episcopus.

Volumus inuper, & in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus, ut omnes plebani & Ecclesiarum rectores seu vicarii nostre Diocesis omnes hereticos, fautores eorum, receptores & credentes, nec non & defensores ipsorum denuncient quater in anno scilicet in Nativitate Domini, in die Palmarum, in Penthecoste, & in festo omnium Sanctorum excommunicationis sententie subiacere. Et nihilominus eos omnes, cujuscunque status & conditionis existant, tales esse scientes vel ex verisimili

mili conjectura, vel alias suspitione probabili, si non accusaverint seu denunciaverint, si publice non auderent metu persone vel rerum plebano rectori seu vicario loci, vel si ex quacunque causa eis secure denunciare non possent, ad nostram hoc notitiam non detulerint, tanquam fautores & conservatores eorum, quos ex nunc excommunicamus, volumus eisdem temporibus nunciari.

De raptoribus. Ex Concilio Moguntinensi.

Statuatur & precipitur sub pena excommunicationis, quam transgressores incurrunt, ut non solum in terminis illius Archidiaconatus, in quo Prelatum vel religiosum aliquem seu clericum habentem sacros ordines & pro clerico se gerentem contigerit temere captivari, sed in terminis illius Archidiaconatus, in quo quempiam talium detineri constiterit, ipso facto cessetur ab officiis divinorum, specialiter autem in omnibus locis illis, in quibus captivatores & eorum complices in maleficio ipsis consilium, auxilium vel juvamen prestantes domicilium obtinent, & sive de facto sive de jure jurisdictionem exercent, aut ibi habent receptaculum, servetur strictissime ecclesiasticum interdictum, ita videlicet, quod corpora mortuorum ad ecclesiasticam sepulturam nullatenus admittantur, quin ymmo si per violentiam laicalem in Ecclesiis vel Cimiteriis fuerint tumulata,
ibi

ibi non relaxetur aliquo modo sententia interdicti, nisi prius ejectis corporibus illis sic per laicalem violentiam tumultatis; Archidiaconi quoque & eorum Officiales in aliis locis diocef. requisiti predictos sacrilegos in omnibus suis subditis excommunicatos denunciari faciant publice singulis diebus Dominicis & Festivis, donec captivatus liber & indemnus cum satisfactione debita dimittatur.

Ex Concilio Aichaffenburgensi.

Statur, ut persona quantumcunque nobilitate aut preeminencia Status prefulgeat, Ecclesias seu ecclesiastica bona, jurisdictiones, vel vassallos earum, violenter aut auctoritate propria publice occupare aut occupando invadere, vel scienter occupantibus Ecclesias & Eccl. bona predicta, prestare presumat quomodolibet per se, vel alium, vel alios, consilium, auxilium aut favorem, & nisi requisitus infra mensem Ecclesie lese, aut Prelato ipsius, damnum illatum emendaverit, ipso facto sit anathematis vinculo innodatus. Decedentium etiam Clericorum peculium occupare, vel occupatum detinere, omnibus laicis sub anathematis pena ex nunc prout ex tunc late sententie districtius inhibemus.

Johannes Episcopus.

Quoniam clericidium abominabilius & detestabilius, gravius & perniciosius captione quacunque

que existere dinoscitur, Constitutionem contra Clericorum captivatores superius editam contra Clericorum occisores extendentes; volumus & sub excommunicationis pena districtissime precipiendo statuiamus & ordinamus, Constitutionem supradictam contra clericidas antedictos usque ad satisfactionem congruam Deo nobisque atque lesis impendendam per omnia inviolabiliter observari.

Idem.

Olim ut infra limites non solum Archidiaconatus illius, infra quem Clericum in sacris ordinibus constitutum aut religiosum aliquem temere capi; sed etiam Archidiaconatus illius, ubi ipsum detineri constiterit, ut ipso facta cessetur a Divinis sub excommunicationis late sententie pena statuit sacrum Concilium Moguntinense ac etiam Statutum Synodale. Verum, quia Concilium & Statutum huiusmodi nonnunquam neglectum & observari ab illis, in quorum favorem dinoscitur institutum, factum est, ut sepe morti conteruntur, velut vasa testea filii Syon inclyti, & sicut ovis ad occisionem reputantur ab impiis Ecclesie filii & Prelati. Nos igitur, multa deliberatione prehabita, de consensu & assensu Prelatorum atque Cleri nobis in hac sancta Sinodo assistentium, non solum Concilium & Statutum ipsa approbamus, verum etiam ipsa innovamus, ac ipsis duximus adjungendum, ut & ipsa sub suis penis, sen.

sententiis & censuris, etiam instituta forma contra ecclesiasticarum rerum spoliatores & clericorum in morte depredatores per omnia inviolabiliter, postquam de captivazione, spoliatione, detentione, aut depredatione constiterit evidenter, a Clero infra limites Archidiaconatum supra descriptorum, nullo alio mandato desuper expectato, observentur. Ac insuper pro majori ecclesiastice libertatis tutela dictorumque criminum repulsa sub eisdem penis & sententiis firmiter statuimus & mandamus, quod in nulla Ecclesia, neque Cathedrali, neque Collegiata, nec etiam monasterio aliquo ordinis sancti Benedicti, filii aut nepotes ipsorum, qui Clericum aliquem in sacris, ut prefertur, constitutum, aut Religiosum remere captivaverint, aut captivatum detinuerint, vivum aut mortuum, ut prefertur, spoliaverint, quovis modo in Canonicos recipiantur aut in Fratres.

De usuris Johannes Episcopus.

Quia quidam Clerici, per quos nomen Domini blasphematur, sue avaritie finem non imponentes usuram tam in pecunia, quam in aliis rebus exercere non verentur, penas contra usurarios in generalibus Lugdunensi & Viennensi Conciliis promulgatas non timentes, ut igitur viciu tam detestabile & clericali ordini inimicum per nos amplius valeat extirpari; universos & singulos in Clero consti-

tutos hoc genus usurarum exercentes auctoritate hujus Concilii primo, secundo, tercio, & peremptorie requirimus & monemus, ut infra unius mensis spacium a publicatione presentium in hac sancta Synodo facta continue sequens atque currens omnibus & singulis ipsorum creditoribus de usuris extortis & receptis ab eisdem satisfaciant cum effectu, prout ipsorum patiuntur facultates, aut super ipsis amice se componant, ac deinceps a detestandis usurarum lucris desistant atque cessent. Alioquin ipsos & ipsorum quemlibet auctoritate hujus Concilii ex nunc excommunicationis vinculo innodamus.

Idem.

Quia crimen usurarum ita invaluit, ut multi, aliis negotiis pretermittis, quasi licite usuras exercent, & qualiter utriusque testamenti pagina condemnetur, nequaquam attendunt. Ideoque volumus, prout in Lateranensi, Viennensi & Lugdunensi Conciliis statutum est, ne usurarii manifesti christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Et qui proprie temeritatis audacia manifestorum usurariorum corpora scienter sepelire presumpserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, nulla eis exemptione vel alio privilegio aliquo suffragante. Nullus etiam testamentis manifestorum usurariorum interfit, aut eos ad confessionem admittat, siue ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel

de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum prestent secundum formam Decre. Quanquam de usuris idoneam cautionem. Testamenta autem, nisi premissa satisfactione, aut prestita idonea cautione, non valeant, sed sint ipso facto irrita.

Inhibemus insuper, ut nulli seculares vel religiosi, cujuscunque fuerint conditionis aut status, usurarios saltem manifestos vel de usuraria pravitate publice diffamatos audeant qualitercunque absolvere, sed ipsos ad nos, seu Vicarium nostrum in spiritualibus, pro absolutione obtinenda remittant, non obstante, si ipsis, vel alicui ex eis, forsan per nos aut ipsum Vicarium nostrum generaliter vel specialiter sit indultum, quod etiam in casibus nobis reservatis beneficium absolutionis valeant impendere. Contrarium facientes ab ingressu Ecclesie decernimus ipso facto suspensos. Et nihilominus revocamus & annullamus omnes licentias & indulta quibuscunque personis secularibus vel religiosis per nos aut Vicarium nostrum in spiritualibus concessas & concessa, ut in casibus nobis reservatis absolutionis beneficium possint seu valeant impendere qualitercunque.

De crimine falsi. Ex Concilio Fritzlarisiensi.

Et quia plerique falsarii litteris Apostolicis & aliorum Prelatorum testimoniis asserunt se munitos. Hoc igitur decrevit sanctum Concilium statuendum, ne tales, qualiacunque scripta deferant, a Clericis

ricis vel a quibuscunque personis Ecclesiasticis recipiantur in Ecclesiis vel in domo, nisi prius ipsorum littere per diocesanum Episcopum, si ejus copia possit haberi, alioquin per Capitulum Ecclesie Cathedralis examine fuerint diligenter. Et nisi ipsius Episcopi vel Capituli litteris testimonialibus sint muniti, & hoc ideo, quia per Sacerdotes simplices non potest de facili litterarum veritas vel falsitas indagari.

Sane quecunque persona contra hanc formam tales receperit, ipso jure ab officio & beneficio per triennium sit suspensa, alia pena nihilominus juxta Superioris arbitrium punienda. Illud quoque presentis auctoritate Concilii huic Capitulo duximus annectendum, ut, si tales sine dictis litteris testimonialibus petitiones suas presumpserint promoveri, Plebani civitatum & villarum & alii, ad quos venerint, eos cum rebus eorum per seculare judicium, si alias detinere non possunt, non dubitent occupare loci Diocesano presentandos.

De Sortilegiis. Ex Concilio Maguntinensi.

Excommunicamus, anathematizamus omnes sortilegos, firmiter prohibentes, ne ab alio, quam suo Episcopo, nisi forsitan in mortis articulo, absolvantur. Et hanc excommunicationis sententiam singulis diebus Dominicis & festivis per Sacerdotes in eorum Ecclesiis & Capellis precipimus publicari.

De Clerico excommunicato ministrante. Ex Concilio Fritzlarisiensi.

Cum scriptum sit in lege Domini, quod, quicumque non obtemperasset Sacerdotibus, is extra castra positus lapidabatur a populo, aut gladio cervicē subjecta expiabat contemptum. Et in primitiva Ecclesia inobedientes ejecti de Ecclesia rapido ore demonum trahebantur. Multi nomine Sacerdotes censuram Ecclesie contempnentes excommunicati vel suspensi a Prelatis suis, exigentibus culpis eorum, & immemores, quod Episcopis & Prelatis clavium celorum sit collata potestas, attemptare sibi interdicta ministeria non verentur. Contra quos volumus rigorem ecclesiasticum exercere, statuimus igitur, ut tales sine spe restitutionis ab officiis deponantur, & infames ac detestabiles facti de cetero ad beneficia Ecclesiastica nullatenus admittantur, nisi per penitentiam approbatam & conversationem laudabilem Sedis Apostolice gratiam meruerint obtinere.

De Privilegiis. Ex Concilio generali.

Quaquam quibusdam regularibus a Sede Apostolica sit concessum, ut his, qui fraternitatem eorum assumpserint, si forte Ecclesie, ad quas pertinent, a divinis officiis fuerint interdicte ipsos quoque mori contigerit, sepultura ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati vel nominatim fuerint interdicti. Quia tamen nonnulli questores elemosinarum eorum

regularium privilegia eis a dicta Sede gratiose concessa minus sane intellecta ad abusum, ut percipimus, pertrahere non verentur, vobis ad obviandum deceptionibus eorundem super eo coguntur * exprimere declarationem Concilii generalis, quod illa de his videlicet fratribus intelligit, vel qui adhuc manentes in seculo eorum ordini sunt oblati, mutato habitu seculari, vel qui eis bona sua dederint, inter vivos retento sibi, quamdiu in hoc seculo vixerint, usufructu, qui tamen sepeliantur apud ipsorum Regularium vel aiorum non interdictas Ecclesias; in quibus elegerint sepulturam, ne, si de quibuslibet ipsorum fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus vel tribus denariis annuatim sibi collatis dissolvatur & vilescat ecclesiastica disciplina.

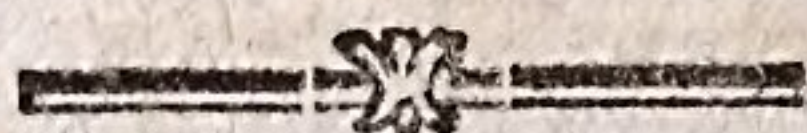
Ex Sinodo Wolframi Episcopi Herbipolensis.

Quia nonnulli Religiosi maxime exempti subditos nostros, presertim ecclesiasticas personas ad remota loca extra nostram civitatem & Diocesim ad presenciam conservatorum privilegiorum suorum passim citari procurant, contra debitum rationis, ut sic fatigati ipsi citati laboribus & expensis ac paupertate oppressi cogantur per indirectum suas causas & Ecclesiarum suarum derelinquere indefensas, ac liti cedere, quantumcunque defensiones habere legitimas videantur. Statuimus de Consilio Prelatorum Eccle-

R l 3

sic

* Fors legendum cogimur.

sie nostre salubriter pro commodo & utilitate communi & singulari dictorum subditorum nostrorum, ut ipsi tales subditi in singulis Ecclesie nostre Archidiaconatibus ad ordinationem & dispositionem Archidiaconorum locorum suorum illis ibidem sic citatis ad minus in media parte expensarum faciendarum per eos subveniant pecunia in parata, quod sue tunc prosecutioni ac defensionis valeant efficacius & commodius inherere, ad quam quidem ordinationem & dispositionem intra breve tempus & salubriter faciendam, ipsos Archidiaconos in virtute sancte obedientie stringimus per presentes.

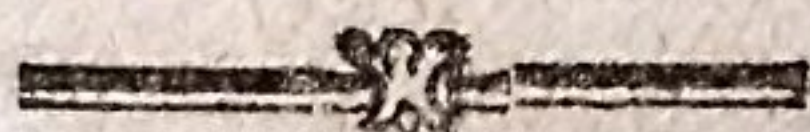
Idem ex eadem.

Item omnes & singulas ecclesiasticas personas, seculares & regulares, exemptas & non exemptas, civitatis & Diocesis nostrarum exhortamur in Domino, perpenius attentiusque monemus, ut excommunicatos majori excommunicatione ab homine vel a jure notorie in divinis officiis vitent, & in locis interdictis civitatis & Diocesis earundem scienter divinum officium non celebrent. In hoc ad sui excusationem nullam affectatam ignorantiam, que eos in his non excusat, aliququaliter pretendentes, si sententias excommunicationis, suspensionis ac penas irregularitatis in constitutionibus Bonifacii VIII. & Clementis V. Romanorum Pontificum nec non processibus quibusdam

dam Domini Johannis Pape XXII. expressas ac latas in contrarium facientes voluerint evitare.

Idem ex eadem.

Item injungimus Sacerdotibus parochialibus in virtute sancte obedientie in his Scriptis, ne de ordinibus mendicantium in Ecclesiis suis seu Cimiteriis quempiam permittant, quantum in eis est, predicationis officium exercere, nisi juxta tenorem Constitutionis Bonifacii, que incipit: Super Cathedram &c. innovata hodie per Clementem Papam V. in Concilio Viennensi, sub titulo de sepulturis, in Capitulo dudum & etiam prius per eos nostris litteris certificati fuerint, scilicet quod per nos post presentem Sinodum ad hujusmodi exercendum officium sint admissi, & quod ante omnia eosdem moneant nostro nomine, ut nihil predicent ad populum sub quocunque etiam quesito colore, quod romanam & universalem Ecclesiam offendere possit. Et si quempiam dictorum mendicantium terminariorum secus facere in premissis contigerit, ipsum dicti plebani nominatim vel alias, prout melius poterit, prodere suis litteris non obmittant. Volumus etiam, quod curati Sacerdotes civitatis & Diocesis nostre eosdem fratres ad dicendum Missas in Ecclesiis suis admittant, dummodo ipsi fratres absque injuria & damno ipsorum curatorum hoc faciant Sacerdotum.

Ex Concilio Viennensi.

Statutum est in Concilio Viennen. quod excommunicati etiam exempti sint, qui in casibus a jure non permissis defunctos sepeliunt in Cimiteriis vel Ecclesiis tempore interdicti, vel qui scienter sepeliunt excommunicatos publice aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos.

Item in Constitutione Bonifacii VIII. sub titulo de sententia excommunicationis libro VI. statutum est, quod absolutus propter mortis articulum imminens vel aliud impedimentum ab eo, a quo alias de jure absolvi non poterat, si cessante impedimento hujusmodi se non presentat, cum commode potest, ei, a quo alias absolvi debeat, sententiam incidit eandem.

De injuriis. Ex Concilio Aschaffenburgensi.

Statuatur, ut Canonicus, qui sue vel alterius Ecclesie Canonicum verbis probrosis affecerit manifeste, per quartam: si vero convicia manifesta dixerit in Prelatum, per mediam partem anni a tractatu & consortio sui Capituli, nec non a perceptione fructuum sue prebende penitus sit exclusus. Si quis autem Canonorum in predictas personas etiam citra sanguinis effusionem manus injecerit temere violentas, penas predictas dupliciter patiatur. Pro vulnere vero hujusmodi personis ab aliquo Canonorum illato, si etiam nulla membri mutilatio

tio ex tali vulnere fuerit subsecuta, per premissas penas quadrupliciter puniatur; & insuper in utroque casu juxta sui Diocesani arbitrium leso satisfaciat competenter, antequam restitutionis beneficium consequatur. Sed pro temeraria membri mutilatione omni beneficio ecclesiastico sit ipso jure privatus.

Que omnia & singula circa alios Clericos beneficiatos, si personas ecclesiasticas predictis modis ledant, seu ledantur ab ipsis, juxta premissam formam & ordinem sub penis eisdem precipitur observari.

De penitentiis & remissionibus. Ex Concilio Viennensi.

Cum secundum Concilium Viennen. ultimo deputandis supplicio negari, si petant, non debeat penitentie Sacramentum, abusus damnabilis in quibusdam partibus contra hec inductus per Viennen. Concilium aboletur omnino, & precipitur justiciariis omnibus & dominis temporalibus, ut ab hujusmodi desistant abusu, ymmo locorum Ordinariis injungitur, ut eos ad hoc, cum primum commode poterunt, diligenter moneant; & si necesse fuerit, ecclesiastica censura compellere non obmittant.

Ex eodem Concilio.

In Concilio Viennen. districtissime prohibetur, ne elemosinarum questores aliqui, nisi Apostolicas & Diocesani Episcopi litteras exhibuerint, quomodo libet admittantur, nec permittantur, cum solum ipsis

competat, sibi indulgentias concessas insinuare populo, & caritativa subsidia postulare suppliciter, ab eodem ullatenus ipsi populo predicare, nec aliud exponere, quam quod in litteris continebitur supradictis. Litteras quoque Apostolicas & Dioces. Episcopi, ne quid fraudis committi valeat per easdem, antequam questores ipsos admittant, examinent diligenter. Ad hoc, cum aliqui ex hujusmodi questoribus, sicut ad nostram audientiam est perlatum, non sine multe temeritatis audacia & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent, a perjuriis, homicidiis & peccatis aliis sibi confitentes absolvant, male ablata incerta, data sibi aliqua pecunie quantitate, remittant, tertiam aut quartam partem de penitentiis injunctis relaxent, animas tres vel plures parentum, vel amicorum illorum, qui eleemosinas eis conferunt, de purgatorio, ut asserunt, mendaciter extrahant, & ad gaudia paradisi perducant, & benefactoribus locorum, quorum questores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant, & aliqui ex ipsis eos a pena & a culpa absolvant, abusus hujusmodi penitus aboletur, & ea per quoscunque questores fieri vel attemptari de cetero districtius inhibetur.

Et omnia & singula privilegia, si qua super premissis vel eorum aliquo sint aliquibus locis, ordinibus vel personis questorum hujusmodi quoquo modo

modo concessa, auctoritate Apostolica, quantum ad premissa, sint penitus revocata. Questores autem, qui deinceps in premissis vel aliquo premissorum delinquerint, vel alias etiam quibuscunque suis privilegiis abusi fuerint, sic per locorum Episcopos puniri eosdem precipitur, nullo prorsus eisdem questoribus in hac parte privilegio suffragante, quod a suis temerariis ausibus, qui, ut communis habet assertio, nimium excreverunt, pene formidine perpensis compescantur.

Ex Concilio Fritzlarisiensi.

In confessionibus audiendis maximam adhibeant diligentiam Sacerdotes, ita ut a penitente usitata peccata & communia singillatim, inusitata vero tantum per quasdam circumlocutiones caute perquirant, ne inexpertis detur materia, quod ante nescirent, perpetrandi. Caveat autem omnino Sacerdos, ne verbo, aut signo, aut aliquo alio modo prodatur aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque omni expressione persone caute perquirat. Quoniam qui peccatum in penitentiali iudicio sibi detectum presumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam penitentiam in arctum monasterium detrudendum. Verum quia quidam confessores, etsi personam confitentis non exprimant, circumlocutionibus tamen confitentium & peccati circumstantiis

tiis sub quadam generalitate indirecte publicant confitentem; statuimus igitur, ut nullus Sacerdos, expressa religione, conditione seu statu alicujus, peccatum recitet confitentis, ymmo nec peccati qualitas, locus seu vicinia perpetrati facinoris specificetur ullo modo, cum ex hujusmodi circumlocutionum Indiciis auditoris industria personam interdum eliciat peccatoris, & ex specificatione peccati humana fragilitas ad perpetrandum similia forsitan provocetur.

Ex eodem.

Et quia plerumque infirmus sua confiteri peccata propter multorum presentiam erubescit. Id a Sacerdotibus precipimus districtissime observari, ut prius familiariter & secrete audiant confessionem ipsius infirmi, si mortis periculum non obsistat, & postea ad eum deferant cum devotione & habitu & reverentia condecensibus Eucharistiam salutarem.

Ex eodem.

Prohibemus etiam, ne quis Sacerdos ab uno sibi confitente de aliorum peccatis nominibus expressis inquirat. Et ne Missas, quas penitentibus procurandas injunxerit, ipsemet celebrare presumat. Et ne pro vivis fiat aliquod tricenarium, vel annale.

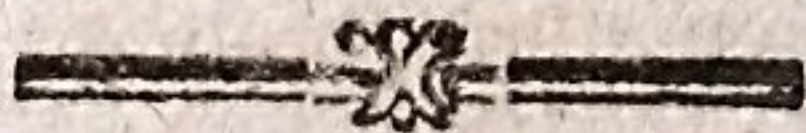
Ex eodem.

Sunt autem tria peccata, que in satisfactionibus injungendis sunt Domino Apostolico reservanda, scilicet

licet in Clericos vel quoscunque religiosos injectio manuum violenta; ecclesiarum vel religiosorum locorum incendia; & symonia in ordine perpetrata.

Ex eodem.

Quia in penitentiis injungendis quidam casus frequenter emergunt, qui propter Sacerdotum ignorantiam expediri non possunt. Et quia etiam dispensationem Episcopalem requirunt, in illis casibus ad Episcopum vel suos penitentiarios habeatur recursus, siue occulti fuerint, siue etiam manifesti. Statuitur etiam, quod Sacerdotes in satisfactionibus injungendis in religione sedeant, majora penitentiariis Episcopi reservent, utpote homicidia, sacrilegia, incendia, peccata contra naturam, concubitus personarum conventualium, presertim in sacris ordinibus constitutarum, incestus, videlicet cum consanguinea vel affine, conpatre vel conmatre, vel cum ea, que votum castitatis emisit, injectionem manuum in parentes, oppressiones parvulorum, per negligentias parentum in igne vel in aqua natos, amissionem beneficia, perjuria sollemnia, fidei fractiones, votorum transgressores, symoniam, adulteria, hereses, apostasias, maleficia eorum, qui maleficiunt conjuges, ne possunt coire, vel qui procurant sterilitatem mulierum vel abortum, falsarios, qui sigilla, literas vel monetam falsificant, falsa instrumenta conficientes, falsum testimonium reddentes, blasphem-

phematores Dei & Sanctorum, fortilegos ac majori excommunicatione excommunicatos; in hujusmodi peccatis vel similibus detentos mittant Sacerdotes ad Episcopos vel eorum penitentiarios absolvendos, nec absolvant, preterquam in mortis articulo, absque loci Episcopi licentia speciali. Declarantes, quod illi, quibus hoc committitur, potestatem illud aliis personis non habeant committendi.

Ex Sinodo Wolframi Episcopi Herbipolensis.

Sunt nonnulli Sacerdotes tanta simplicitate seducti; quod in casibus Episcopalibus penitentes ad introducendum dumtaxat in Cena Domini ad nos transmittunt, credentes, quod ad absolutionem illorum casuum sola introductio sine confessione nobis seu penitentiariis nostris facienda sufficiat tunc eisdem, quorum quidem talium Sacerdotum simplicitatem, quoad hoc valde reprehensibilem judicamus; statuentes & mandantes vobis universis & singulis, ut taliter penitentibus in confessionibus vobis fiendis specialiter injungatis, ut tales casus, antequam introducantur, nobis seu penitentiariis nostris detegant confitendo, & absolutionis beneficium consequantur.

Ex eadem.

Quia nonnulli Sacerdotes curati Diocesis nostre in mittendo parochianos suos in Cena Domini Herbipolim

bipolim ad nostram presentiam sunt per omnia desider & remissi, statuimus & precipimus eis in virtute sancte obedientie, ut in omnem eventum ipsos parochianos ad diem & locum preactos transmittere non obmittant.

Ex eadem.

Preterea vobis Sacerdotibus injungimus in virtute sancte obedientie per presentes, ut in principio quadragesime, saltem Dominica Invocavit, plebes vestras in ambonibus Ecclesiarum moneatis, & omni, qua poteritis, diligentia inducatis, quod tempestive confessiones suas faciant Sacerdotibus competentibus, ne in conscientia cruentata in festo Pasche ad Corpus Christi improvide accedere videantur.

Gotfridus Episcopus Herbipol.

Elemosinarum questores terminum sue avaritie ponere nescientes, sed ut facultates uno die exhaurire valeant, plurimorum de & super litteris nostris litteras quorundam Prelatorum recipiunt & extorquent visionis. Nos sub excommunicationis pena late sententie presenti edicto irrefragabiliter inhibemus, ne deinceps questores, quicunque ad petendum elemosinas in ecclesiis & locis quibusvis admittantur, neque promoveantur, nisi veras & originales litteras nostri, aut Vicarii nostri in Spiritualibus pro tempore existentis, sigillorum appensione

sione communitas vobis duxerint ostendendas. Non obstantibus litteris visionis, vidimus communiter nuncupatis, Prelatorum & personarum quarumcunque.

Idem.

Item penitentiarios quoscunque in casibus Episcopalibus in genere, aut in specie, per nos antea deputatos extra civitatem nostram Herbipolen., si-
ve in scriptis aut verbo sit factum, prorsus presen-
tibus revocamus, volentes, quod nostri subditi
utriusque sexus in hujusmodi casibus de cetero ad
civitatem nostram Herbipolen. veniant ad nostram
vel penitentiariorum nostrorum presentiam, quos
ibidem deputavimus, vel in posterum duximus de-
putandos. Nisi litteris nostris extra dictam civita-
tem certis & idoneis personis ex causis legitimis ali-
ter duxerimus committendum.

*De Sententia excommunicationis. Ex Conci-
lio Viennen.*

Item quod quicunque laici vel alie persone iudices
Ecclesiasticos pro eo, quod sententias excommu-
nicationis, suspensionis, vel interdicti, promulerant,
occiderint, ceperint, seu alias in personis aut bonis
suis vel suorum gravaverint, seu hoc fieri manda-
verint, siue eos, quorum sunt occasione prolata,
vel easdem sententias observantes sententialiter ex-
communicatis communicare nolentes ad communi-
can-

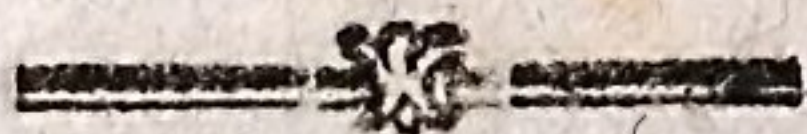
candum compu'erint, nisi hujusmodi mandatum ante hoc malefactum revocaverint, & satisfaciant de commissis, incurrunt excommunicationis sententiam eo facto. Illi etiam excommunicati sunt, qui mandato utuntur, vel alias deliquerint in premissis. Qui si in eadem sententia per duos menses permanferint, ex tunc non possunt absolvi, nisi per Papam.

Ex eodem.

Statuitur in Concilio Viennensi, quod domini temporales, qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare divina, vel qui per precones faciunt, tunc ad illa audienda populum evocari, vel prohibent, ne publice excommunicati vel interdicti super hoc per illos, qui Missas celebrant, moniti Ecclesias exeant, & ipsi nominatim moniti, qui non exeunt, excommunicati sunt, & per Sedem Apostolicam absolvendi.

Ex eodem.

Item libro VI. statutum est in Constitutione Bonifacii VIII. incipiente: Quoniam, ut intelleximus sub ti. de inmu. ecclesiarum. Quoniam excommunicati sunt a jure omnes, qui impediunt super causis, que ad forum Ecclesiasticum de jure vel consuetudine pertinent, a Sede Apostolica lites impetrari, vel super hujusmodi causis coram ordinariis vel delegatis iudicibus ecclesiasticis litigari, a quo non possunt absolvi, nisi satisfaciant tam iudici, quam parti in his lesis de injuriis, damnis, expensis & etiam in-

teresse. Item in Concilio Viennen. cavetur, quod religiosi quicunque non debent extra suum ordinem aliquibus personis clericis vel laicis Sacramentum Unctionis extreme vel Eucharistie ministrare, vel matrimonia solemnizare, non habita super his licentia plebani loci, nec excommunicatos ab homine vel a jure, nec a pena, nec a culpa quempiam debent absolvere, nisi ostendant se de novo privilegiatos super eo. Quia super his privilegia, si que habuerint, sunt cassata in Concilio Viennensi, & si secus fecerint, sunt excommunicati in eodem Concilio, & non possunt absolvi nisi per Papam.

Ex eodem.

Item in eodem Concilio Viennensi statutum est sub pena excommunicationis late sententie, ne Fratres minores in Ecclesiis suis fratres & sorores tertie regule sancti Francisci recipiant tempore interdicti ad divina, nisi ostendant, se de novo esse privilegiatos super eo, quia privilegia, que de hoc habuerint ante Concilium Viennen., sunt ibidem penitus revocata. Premissa omnia & singula notent plebani diligenter, & in ambonibus ecclesiarum suarum publicent coram plebe.

Bonifacius octavus.

Alma mater Ecclesia plerumque nonnulla rationaliter ordinat, & consulte, qua suadente sub-
jectorum utilitate, postmodum consultius & ratio-
na-

nabilius revocat in meliusve commutat. Sane a nostris fuit ductum Predecessoribus institutum, ut in terris seu locis Ecclesiastico suppositis interdicto nulla certis casibus & Sacramentis exceptis divina officia celebrentur vel ministrentur ecclesiastica Sacramenta. Quia vero ex distictione hujusmodi Statutorum ex-
crescit indevotio populi, pollulant hereses, & infinita pericula animarum insurgunt, ac aliis sive earum culpa debita servitia subtrahuntur.

Cum fratribus nostris super his deliberatione habita diligenti concedimus, quod tempore interdicti ab homine vel a jure prolati non tantummodo morientes, sed & viventes tam sani quam etiam infirmi ad penitentiam, que propter pronitatem & velocitatem hominum ad peccandum summe necessaria est, licite admittant, dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti preterquam in mortis articulo nolumus ad eandem;

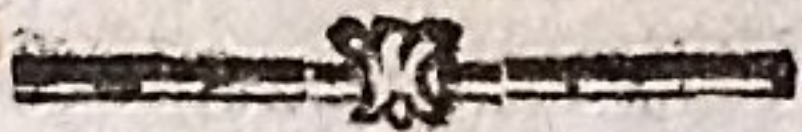
Illis vero, propter quorum culpam, dolum vel fraudem lata est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione ipsum interdictum est latum, prebuerunt consilium, auxilium vel favorem, nisi de ipso delicto, si sint tales, quod id facere valeant, prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam cautionem dederint, aut si satisfacere nequeunt, vel hujusmodi cautionem prestare juraverint, quod, cum poterunt, satisfaciant

cient & ad satisfactionem hujusmodi per eum, vel eos, qui ipsam facere debent & possunt, prestandam dabunt consilium vel auxilium, & juxta posse suum laborabunt feliciter, non est penitentiae officium aliquatenus concedendum; Nec tunc etiam quoad istos vel alios, qui circa hoc minime deliquerunt, ubi civitas vel locus alius seu universitas interdicti existunt, fienda est relaxatio interdicti, sed est eis solummodo injungenda penitentia salutaris. Ad- dicimus preterea, quod singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis Misse celebrentur, & alia dicantur divina officia, sicut prius, submissa tamen voce, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis, & tam Canonici quam Clerici Ecclesiarum, in quibus distributiones quotidiane illis, qui horis intersint canonicis, tribuuntur, si ad officia non venerint supradicta, distributiones easdem amittant, sicut interdicto non ex- tante perderent, si divinis officiis non adessent. In festivitibus vero Nativitatis Domini, Pasche & Pentecostes, ac Assumptionis Virginis gloriose cam- pane pulsantur, & januis apertis alta voce divina officia solemniter celebrentur, excommunicatis pror- sus exclusis, sed interdictis, qui voluerint interesse, admissis, quibus ob reverentiam dictarum solemni- tatum, & ut ipsi ad humilitatis gratiam & reconcili- ationis adfectum facilius inclinentur, prefatis die-
bus

bus participationem permittimus Divinorum, sic tamen, quod illi, propter quorum accessum interdictum hujusmodi est prolatum, ad altare nullatenus appropinquent. Ceteris, que circa observationem interdictorum a nostris sunt predecessoribus instituta, in suo robore duraturis. Non obstantibus quibusvis privilegiis quibuscunque Ecclesiis, Monasteriis, ordinibus, religionibus, seu personis ecclesiasticis, secularibus vel regularibus, exemptis & non exemptis, sub quavis forma & expressione verborum ab Apostolica Sede concessis, que contra tenorem presentis Constitutionis nulli volumus suffragari, cum quibuslibet tam secularibus quam regularibus sufficere debeat, ut tempore interdicti modo premisso diebus celebrent supradictis.

Johannes Papa vicesimus secundus.

Provide attendentes, quod, ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum interdicti sententie proferuntur, quodque sunt nonnulli judices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, que plus interdum ex cupiditate quam caritatis radice perspicuis judiciis procedere arguuntur; quodque tempore interdicti divina organa suspenduntur & laudes, & Ecclesiastica Sacramenta ministrantur, ut solent, tolluntur mortuis seu minuuntur suffragia, presertim per oblationem frequentem hostie salutaris. Adolescent-

tes & parvuli percipientes rarius Sacramenta minus inflammantur & solidantur in fide, fidelium devotio tepescit, hereses pollulant, & multiplicantur pericula animarum, presentis Constitutionis providemus edito, ut nulla Provincia, Civitas, Castrum, Villa, locus, territorium vel districtus auctoritate ordinaria vel delegata supponatur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monete vel pecunie quantitate, sub quacunque occasione vel causa, seu quovis quesito colore, pro eo maxime, quod ipsorum Domini, rectores seu officiales, quocunque nomine censeantur, aut incole seu habitatores, aut singulares persone ipsorum statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis, terminis hujusmodi debitum seu quantitatem non solverint, hactenus vel in antea non persolvant. Nos quoque enim decernimus irritum & inane, si secus hactenus extitit attemptatum, vel contigerit attemptari, illud quodque revocamus omnino, non obstantibus quibuscunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fideiussionibus, consensibus, processibus & sententiis super hoc habitis vel habendis, juramentorum penarum temporalium vel spiritualium, seu mulctarum, vel quacunque alia firmitate vallatis. Nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta, vel in antea fieret de Apostolice Sedis licentia speciali & expressa per ipsius Sedis patentes litteras apparente.

Ex

Ex Concilio Constantiensi.

Ad evitandum scandala & multa pericula, subveniendumque conscientis timoratis statuit, quod nemo deinceps a communione alicujus in Sacramentorum amministratione vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis, vel extra, pretextu cujuscunque sententie aut censure ecclesiastice, seu suspensionis aut prohibitionis ab homine aut a jure generaliter promulgate, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare; Nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura fuerint in vel contra personam, collegium, universitatem, Ecclesiam aut locum certum vel certam a judice publicata vel denunciata specialiter & expresse, aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione aut aliquo juris suffragio excusari. Nam a communione illius abstinere vult juxta canonicam sanctionem. Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos, non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.

Ex Sinodo Episcopi Herbipolen. Ex Constitutis Clementis ex frequentibus.

Item monemus & hortamur in Domino simili modo religiosos, exemptos & non exemptos civitatis & Dioecesis nostre, ut in observantia cessationis a Divinis seu interdicti ecclesiastici, quas quandoque de ju-

re communi vel provinciali aut sinodali seu privilegio, consuetudine vel Statuto, aut alias de mandato iudicum competentium Ecclesie vel singulares persone consueverunt hactenus observare in civitate nostra Ecclesie nostre cathedrali, in aliis vero locis matricibus Diocesis nostre, hoc est, parochialibus Ecclesiis cessantibus a divinis & interdictis, intra quarum Ecclesiarum limites ipsa monasteria dictorum religionum sita existunt, non obstantibus suis privilegiis, exemptionibus, libertatibus, consuetudinibus & constitutionibus quibuscunque. Que omnia cassata sunt in Concilio Viennen. quoad hoc negotium, si excommunicationis in eodem Concilio latis sententias in facientes contrarium & irregularitatis maculam de inde sequentis evitare voluerint, se conforment.

De eadem.

Nulli possunt se privilegio Apostolice Sedis tueri, quo minus excommunicatos ab homine vel a jure, prefertim pro violenta manuum injectione in Clericos, debeant evitare. Cum hujusmodi injectores violenti pro hujusmodi facto sint a canone excommunicationis sententia innodati.

De eadem.

Si concubine publice Clericorum ecclesiastica censura districte notentur, eosdem concubenarios non est dubium sententia excommunicationis majoris involvi,

volvi, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis.

Johannes Episcopus.

Ut circa sacrosanctum Dominici Corporis & Sanguinis Sacramentum per amplius christiana augeretur devotio, & suorum ex cresceret retributio meritorum, quo devotius atque frequentius ad ea contingerit Sacramenti hujusmodi insignia venerari, sanctissime recordationis olim Dominus Urbanus Papa sextus laudes provide festive venerationis & gratias summe referens Deitati ad robur & exaltationem Catholice Fidei Constitutionibus felicis recordationis quondam Domini Bonifacii Pape octavi, que incipit: Alma Mater, in ea parte, qua idem Dominus Bonifacius statuerat, quod in Natalis Domini, Pasche, Penthecosten & Assumptionis beate Marie festivitatibus in terris ac locis ecclesiastico suppositis interdicto campane pulsarentur, & januis apertis alta voce divina officia solenniter celebrarentur, ad hujusmodi venerandi Sacramenti Festum extendit, statuens, ut per universum orbem in terris & locis Christi fidelium suppositis ejusmodi interdicti pro tempore in hac celebritate Sacramenti predicti, sicut in prefatis quatuor festis contentis in Bonitaciana Constitutione, supradicte campane similiter pulsantur, & apertis januis alta voce divina officia solenniter celebrentur, excommunicatis tamen prorsus exclusis, sed inter-

§ 1 5

dictis

dictis admittis, quibus nihilominus ob reverentiam tante celebritatis, & ut ex hoc ad humilitatis gratiam & reconciliationis affectum inclinarentur, facilius eo die participationem Divinorum indulget, sic tamen, quod illi, propter quorum accessum prolaturum fuisset interdictum hujusmodi, altari nullatenus appropinquarent.

Idem.

Felicis recordationis olim Dominus Bonifacius Papa octavus salubriter duxerit ordinandum, quod singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis in terris seu locis ecclesiastico suppositis interdicto constitutis Missæ celebrentur & alia dicantur divina officia, sicut prius, voce tamen submissa & januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, campanis etiam non pulsatis, Quodque tam Canonici quam Clerici Ecclesiarum, in quibus distributiones quotidiane illis, qui horis intersint canonicis, tribuuntur, si ad officia non veniunt supradicta, distributiones easdem amittant, sicut interdicto perderent non exstante, si divinis officiis non adessent, verum quia ex levitate pene supradicta Constitutio salubris antedicta in plerisque Ecclesiis & monasteriis nostrae civitatis & Diocesis minime observatur, universis & singulis Ecclesiarum & monasteriorum Abbatibus, Prioribus & Decanis eorumque vices obtinentibus in virtute sancte obedientie & sub excommunicationis pena,
quam

quam in ipsos & ipsorum quamlibet, si non fecerint, presentibus, quod mandamus, Dei nomine ferimus, in his scriptis districtissime statuendo precipimus & mandamus, quatenus universas & singulas suarum Ecclesiarum & Monasteriorum personas per subtractionem fructuum suarum prebendarum, & alias, prout competentius poterunt, dictis officiis tempore interdicti supradicti compellant devotius interesse, dictam & alias constitutionem ipsius Beneficii faciant inviolabiliter & plenarie observari.

Gotfridus Episcopus Herbipol.

Dudum bone memorie Johannes predecessor noster immediatus ad obviandum gravibus animarum periculis ac diversis scandalis pro reformatione judiciorum ecclesiasticorum inter cetera provide statuit, ut in judiciis suis ac aliis ecclesiasticis judiciis sibi subjectis post processum inhibitionis communionis, seu littere participantie communiter nominate, non immediate ad interdicti ecclesiastici vel inhibitionis ecclesiastice sepulture promulgationem procedatur, sed primo tunc post intervallum quindecim dierum cessatio divinorum in locis, in quibus excommunicatus ipse aggravatus & reaggravatus visus fuerit, vel moram traxerit, in forma debita fulmineatur, & quindecim diebus ex post, si ipsius excommunicati continuatio exegerit, poterit poni cessatio Divinorum post ipsius recessum ad tres dies, & in

tertia

tertia quindena ad sex dies, & deinde post quinde-
cim dies ad novem dies; istisque processibus & ag-
gravationibus successive fulminatis, poterit tunc de-
mum in casibus a jure permissis procedi cum matu-
ritate ad interdicti ecclesiastici observantiam aut eccle-
siastice sepulture inhibitionem, juxta contumacie &
protervitatís exigentiam; processusque aliter ema-
natos irritavit ipso facto. Volens per premissa adin-
star providi medici vulnera languentium primo le-
nioribus, & his non proficientibus, demum fortio-
ribus medicamentis curare. Verum quidem paro-
chialium Ecclesiarum rectores simplices ac juris igna-
ri, dum cessatio Divinorum in Ecclesiis indicitur,
non solum organa suspendunt, sed etiam Sacramenta
& Sacramentalia, que a Christi fidelibus interdicti
tempore subtrahuntur, sibi subditis ministrare recu-
sant, nullam inter divinorum cessationem & ecclesia-
sticum interdictum differentiam ponentes. Quidam
vero interdicti tempore prohibita faciunt, & conces-
sis nesciunt gaudere, & quibus pericula causantur
animabus, ac talis modi rectores in irregularitatis ali-
quando prolabuntur maculam. Nos ex pastoralis
officii nostri debito, quantum possibile est, premissa
remediare cupientes, volumus & ordinamus, ut
propter cessationem Divinorum, quotcunque etiam
dierum, per nos aut judices nobis subiectos indictam,
nulli Sacramenta ac Sacramentalia sive sepultura eccle-
siastica, absque tamen solemnitate, aliquatenus de-
ne-

negentur, sed dumtaxat organa suspendantur, officia tamen divina januis clausis, submissa voce, & absque campanarum pulsu, celebrentur; sed propter interdictum ecclesiasticum in civitatem, opidum, parochiam, castrum aut villam ab homine, jure aut statuto, prolatum non solum organa suspendantur, sed etiam Sacramenta & Sacramentalia ac sepultura ecclesiastica denegentur, infra scriptis salvis. Permittitur enim eodem interdicto durante propter more periculum exhiberi Baptismus & Confirmatio tam pueris quam adultis; Crisma die Cene conficitur, Matrimonium contrahitur, sed in facie Ecclesie non solemnizatur.

Tum sani quam infirmi ad penitentiam & confessionem admittuntur, excommunicatis & causam interdicti prestantibus exceptis, qui tamen cum certis modificationibus juxta Capitulum Alma aliquando ad confessionem admittuntur.

Viaticum infirmis & sanis ad mortem damnatis non denegatur, sed etiam eisdem patenter aliis etiam Christi fidelibus presentibus porrigitur. Clerici decedentes, qui interdictum observaverunt, in cimiterio absque campanarum pulsu, ac omnibus cessantibus solemnitatibus tumultentur, singulisque diebus in ecclesiis Misse celebrentur, & alia dicantur divina officia, sicut prius, januis clausis & campanis non pulsatis. In festivitatibus Natalis Domini, Pasche, Penthecostes, Corporis Christi & Assumptionis Virginis

ginis gloriose divina officia alta voce januis apertis campanisque pulsatis, excommunicatis tamen exclusis, a primis vespere usque ad secundas vespere inclusive celebrentur, non in eisdem quinque diebus interdicto durante corpora mortuorum ecclesiastice tradantur sepulture, aut Sacramenta alias tempora interdicti ministrari prohibita aliquatenus ministrantur. Verbum Dei, ut prius, pulso etiam precedente seminatur, interdicto ecclesiastico non obstante.

Idem.

Cum in multis variisque casibus a jure communi, cujus ignorantia non excusat, majoris excommunicationis sententia in excedentes proferatur, ideo succincte enumerare curavimus, ut agniti magis evitentur; & de jure veteri sunt viginti octo.

Primus, cum quis injecit manus violentas in Clericum etiam in minori ordine constitutum, aut in monachum etiam non Clericum, ut puta conversum aut monialem.

Secundus, cum quis incidit in heresim jam damnatam.

Tertius, cum quis defendit hereticum.

Quartus, cum quis dicit Romanam Ecclesiam non esse caput aliarum Ecclesiarum.

Quintus, cum quis potest defendere Clericum a violenta manuum injectione, & non defendit.

Sextus, cum quis incarcerat Clericum, & iste casus implicatur quasi in primo.

Septimus est contra consules, officiales & ceteros angarios & similia onera Clericis imponentes.

Octavus est contra succedentes proximum dictis, nisi infra mensem errorem precessorum suorum purgaverint.

Nonus contra illos, qui statuerunt, aut introduxerunt statuta & consuetudines contra libertatem ecclesiasticam.

Decimus contra illos, qui talia statuta de cetero fecerint.

Undecimus contra illos, qui talia statuta scripserint.

Duodecimus contra illos, qui talia statuta servare fecerint, licet ea non statuerint.

Tredecimus contra illos, qui secundum illa judicaverint.

Quartus decimus contra illos, qui judicata conscripserint.

Quintus decimus contra incendiarios & fractores Ecclesiarum, vel locum contiguum ecclesie infra limites cimiterii. Alii autem aliter violantes bona Ecclesiarum sunt excommunicandi per sententiam.

Sedecimus in eo, qui electus est in Papam a minori parte quam a duabus partibus Cardinalium se pro Papa ingerente, & non resipiscit.

Decimus septimus contra illos, qui talem pro Papa tenuerint.

Decimus octavus contra falsitantes per se vel alium litteras papales.

De-

Decimus nonus contra eum, qui scienter utitur litteris sic falsatis.

Vicesimus contra illos, qui arma bellica faciunt infidelibus in prejudicium Ecclesie.

Vicesimus primus contra illos, qui in studiis generalibus tractant de locando hospicia scholarium ante tempus prefinitum.

Vicesimus secundus contra religiosos leges aut medicinam in scolis audientes.

Vicesimus tertius contra plebanos, Archidiaconos, Presbyteros leges aut medicinam audientes, nisi infra spatium duorum mensium destiterint.

Vicesimus quartus contra sagittarios & balistarios, qui his utuntur in bello injusto.

Vicesimus quintus, cum quis participat in crimine excommunicato.

Vicesimus sextus, cum quis participat scienter in divinis cum excommunicatio a Romano Pontifice.

Vicesimus septimus contra illos, qui Romanos aut alios Christianos in mare navigantes capiunt aut spoliant.

Vicesimus octavus contra illos, qui innituntur ordinibus factis a scismaticis, ac recipientes alienata a scismaticis ab Ecclesiis.

De jure vero sexti libri Decretalium sunt triginta duo.

Primus contra eos, qui tempore electionis Pape ad conclave eligentium alicui secrete scripturam

aut

aut nuncium transmittunt, aut cum aliquo eorum secrete loquuntur.

Secundus contra rectorem & officiales civitatis, in qua summus Pontifex eligi debet, si fraudes committunt, aut diligentiam eis commissam fideliter non faciunt. Tertius contra eos, qui gravaverint aliquam personam ecclesiasticam, vel ejus consanguineos, vel Ecclesias, seu bona, pro eo, quod eum, pro quo rogabatur, eligere noluit.

Quartus contra usurpantes bona Ecclesiarum vacantium.

Quintus contra seminantes discordiam in electionibus Abbatissarum.

Sextus contra eos, qui de regimine urbis Rome se intromittit, nisi specialis intervenerit Apostolice Sedis licentia per ipsius Sedis litteras exprimens.

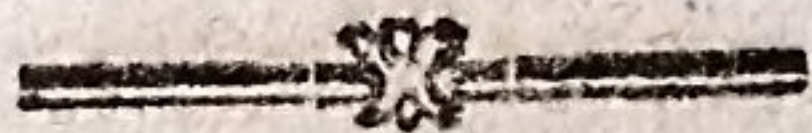
Septimus contra partem procurantem conservatorem procedere contra formam juris.

Octavus contra extorquentem per metum absolutionem.

Nonus contra judicem simulantem se mulierem in testem productam personaliter audire.

Decimus contra obedientem Imperatori per Sedem Apostolicam deposito.

Undecimus contra compellentes personas ecclesiasticas ad submissionem bonorum & jurium ipsarum Ecclesiarum.

Duodecimus contra laicos, qui ex contractibus initis super rebus ecclesiasticis plus sibi usurpant, quam ex natura contractus eis licet.

Tredecimus contra religiosos mendicantes ementes eis domos ad habitandum de novo.

Quartus decimus contra imponentes thelonia, pedagia & quidagia Clericis.

Quintus decimus contra eos, qui impediunt super causis, que ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine pertinent, litteras a Sede Apostolica impetrari, vel super ipsis coram Ordinariis vel Delegatis Ecclesiasticis litigari.

Sedecimus contra violantes libertatem Clericorum per indirectum.

Decimus septimus contra religiosos temere habitum dimittentes, aut studia litterarum visitantes absque Abbatis licentia.

Decimus octavus contra doctores & magistros, qui religiosos, habitu suo dimisso, leges vel physicam audientes scienter docere aut in scholis suis presumserint retinere.

Decimus nonus contra tradentes scienter ecclesiastice sepulture hereticos aut eorum fautores.

Vicesimus contra laicos publice vel privatim disputantes de fide catholica; sed iste casus potius est ferende sententie, quam late.

Vicesimus primus contra judices laicos super crimine heresis judicantes, aut captos super eodem
cri-

crimine liberantes, five executionem eis adjunctam non exequentes, aut judicem Ecclesiasticum super eodem crimine procedentem impredientes.

Vicesimus secundus contra illos, qui Jacobum & Petrum de Columna pro Cardinalibus tenent.

Vicesimus tertius contra eos, qui dictis Jacobo & Petro favorem prebuerunt vel auxilium.

Vicesimus quartus contra eos, qui per assassinos aliquem christianum interfecerint, vel mandaverint, quanquam mors non subsequatur, aut tales receptaverint vel defensaverint.

Vicesimus quintus contra personas ecclesiasticas minores Episcopis, qui alienigenas, five non oriundos de terris suis, in eorum terris conducere domos ad exercendum fenus, vel conductas habere, aut alias habitare permittunt, Episcopi vero suspensionis sententiam incurrunt.

Vicesimus sextus contra concedentes aut extendentes repressalias adversus personas Ecclesiasticas.

Vicesimus septimus contra insequentes hostiliter aliquem ex Cardinalibus, etiam si non injecerint manum.

Vicesimus octavus contra rectores & dominos, qui interfectores Cardinalium animadversione digna non puniunt.

Vicesimus nonus contra ledentes directe vel indirecte ecclesiasticos judices propter sue jurisdictionis exercitium.

Tricesimus contra eum, qui propter mortis periculum fuit absolutus ab excommunicationis sententia ab aliquo, a quo alias absolvi non poterat, si cessante impedimento se non presentat, cum commode potest, ei, a quo alias absolvi debebat.

Tricesimus primus contra absolutos a Sede Apostolica, vel delegatis ipsius, qui se debent alicujus conspectui suscipienda penitentia aut pro satisfaciendo leso presentare, & non faciunt.

Tricesimus secundus, si quis inycit manus violentas in novicium, etiam non clericum, neque professum.

Ex Clementinis eliciuntur quinquaginta & unus casus, quia a jure excommunicationis sententia promulgatur in excedentes.

Primus contra possessorem beneficii, qui in una sententia diffinitiva succubuit, quod per triennium non possedit, si sequestrum per loci Ordinarium fiendum impedit, aut fructus sequestratos occupat. Secundus contra eos, qui defunctorum corpora in loco interdicto ecclesiastice tradunt sepulture.

Tertius, qui publice excommunicatos. Quartus, qui nominatim interdictos. Quintus, qui manifestos usurarios scienter tradunt Ecclesiastice sepulture in hoc etiam non interdicto.

Sextus, Septimus, Octavus & Nonus contra religiosos gravantes vel defraudantes ecclesias in decimis.

cimis. Primo ex eo, cum decimas ecclesiis debitas sibi absque causa legitima appropriare seu usurpare presumunt. Secundo, quando aliorum animalia suis gregibus immiscent, ut exinde decima non solvatur. Tertio, quando animalia emunt & venditoribus aut aliis locant, ut decima ex eis non solvatur. Quarto, quando de terris, quas tradunt aliis excolendas, decimasolvere Ecclesiis non permiserunt aut prohibuerunt. Decimus contra religiosos administrationem non habentes, qui sine licentia speciali suorum Prelatorum ad curias Principum se conferunt, ut suis Prelatis aut monasteriis damna inferant. Undecimus contra monachos, qui intra septa monasterii sine Abbatis licentia arma tenent.

Duodecimus contra impediētes visitatores monasteriorum monialium.

Tredecimus contra mulieres sectantes aut de novo assumētes statum beginarum.

Decimus quartus contra religiosos pro statu beginarum dantes auxilium, consilium, vel favorem.

Quindecimus, contrahens scienter matrimonium in gradu consanguinitatis.

Decimus sextus, vel in gradu affinitatis prohibito.

Decimus septimus, vel cum moniali.

Decimus octavus, religiosus contrahens matrimonium. Decimus nonus, vel monialis.

Vicesimus, aut Clericus in sacris ordinibus constitutus excommunicatus est ipso jure. Vicesimus primus, inquisitores heretice pravitatis & substituti a talibus inquisitoribus aut ab Episcopo, vel Sede vacante a Capitulo, ad exercendum officium inquisitionis heretice pravitatis, si ex odio, gratia, vel amore, aut propter lucrum, vel commodum temporale, obmittunt procedere contra quenquam, ubi fuerit procedendum super hujusmodi pravitate. Vicesimus secundus, aut hujusmodi pravitatem infanti imponunt.

Vicesimus tertius, aut infantem alio modo vexant super tali crimine, excommunicati sunt, & per solum Papam, preterquam in mortis articulo, veniunt absolvendi. Vicesimus quartus, inquisitores heretice pravitatis aut commissarii ab eis, aut Episcopo, vel, sede vacante, a Capitulo deputati, si pre-textu officii inquisitionis illicite pecuniam aut aliquid aliud extorquent, excommunicati sunt. Vicesimus quintus: si prefecti Ecclesiarum bona ob delictum Clericorum fisco etiam Ecclesie scienter applicant, similiter excommunicati sunt. Vicesimus sextus, officiales communitatum facientes Statuta super usuris solvendis non repetendis aut non restituendis. Vicesimus septimus: aut talia scribentes. Vicesimus octavus: aut dictantes.

Vicesimus nonus: vel judicantes secundum illa.

Tri-

Tricesimus: vel non delentes illa de libris commun-
nitatum, si possunt. **Tricesimus primus:** vel illa
servantes, excommunicati sunt ipso jure. **Tricesi-
mus secundus:** religiosi, qui Clericis aut laicis Sa-
cramentum Unctionis extreme, **Tricesimus tertius:**
vel Eucharistie ministrare, **Tricesimus quartus:** aut
matrimonia solemnizare, non habita super his Pres-
byteri parochialis licentia speciali.

Tricesimus quintus: aut qui excommunicatos
a canone, preterquam a casibus a jure expressis, vel
per privilegia Sedis Apostolice concessis eisdem. **Tri-
cesimus sextus:** vel a sententiis per Statuta provincia-
lia aut sinodalia promulgatis. **Tricesimus septimus:**
seu a pena & culpa absolvere quenquam presumpse-
rint, excommunicationis incurrant sententiam ipso
facto per Sedem duntaxat Apostolicam absolvendi

Tricesimus octavus: banniens injuriose Episco-
pum. **Tricesimus nonus:** vel qui hujusmodi ban-
num fieri mandaverit, aut factum ab aliis ratum ha-
buerit, vel socius fuerit in hoc delicto facientis. Aut
consilium in hoc dederit, aut favorem, seu scienter
defensaverit eundem bannientem, ipso jure est ex-
communicatus, a qua excommunicatione nequeat
nisi per summum Pontificem, preterquam in articulo
mortis, absolvi.

Quadragesimus: religiosi mendicantes, qui do-
mos ad habitandum vel loca quaecunque de novo re-

cipiunt, aut prius recepta mutant, vel alienant. Quadragesimus primus: aut retrahunt aliquos a solutione decimarum Ecclesiis debitarum. Quadragesimus secundus: sibi confitentibus conscientiam faciant de solvendis hujusmodi decimis, alioquin scienter obmittentes tamdiu ab officio predicationis manent suspensi, quousque fecerint, si commode facere possunt, & si medio tempore predicare presumpserint, excommunicati sint ipso facto. Quadragesimus tertius: religiosi aut Clerici seculares, qui aliquos ad vovendum jurandum aut promittendum inducunt, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel electam ulterius non immutent, excommunicati sunt, & per solum Romanum Pontificem, preterquam in mortis articulo, veniunt absolvendi.

Quadragesimus quartus: religiosi etiam exempti, violantes interdictum ecclesiasticum aut divinorum cessationem servatam, per matricem Ecclesiam loci excommunicati sunt. Quadragesimus quintus: Domini temporales, qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare divina.

Quadragesimus sextus: vel qui precones faciunt tunc ad illa audienda populum evocari.

Quadragesimus septimus: vel qui prohibent, ne publice excommunicati vel interdicti super hoc per illos, qui Missas celebrant, moniti ecclesias exeant. Quadragesimus octavus: & ipsi nominatim

mo-

moniti, qui non exeunt, excommunicati sunt, & per Papam absolvendi.

Quadragesimus nonus: Fratres minores, si tempore interdicti recipiunt in suis Ecclesiis ad divina fratres vel sorores tertii ordinis sancti Francisci, excommunicati sunt.

Quinquagesimus: asserens pertinaciter, quod anima rationalis seu intellectiva non sit forma corporis humani, tanquam hereticus excommunicatus est.

Quinquagesimus primus: pertinaciter asserens usuram non esse peccatum, tanquam hereticus excommunicatus est.

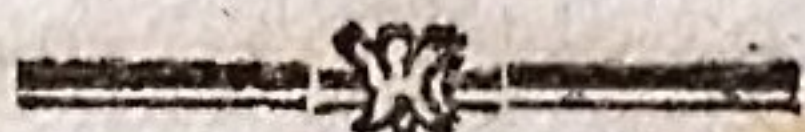
Hoc quoque sciendum, quod a jure excommunicati vitandi non sint, nisi secundum formam Constitutionis generalis Concilii Constantiensis sic incipientis: ad evitandum scandala.

De verborum significatione. Ex Concilio Moguntino.

In omni sermone ad communem verbi intelligentiam recurrendum est.

De regulis juris Gotfridus Episcopus

Sanctorum Patrum regulis & presentibus Statutis quivis noster subditus regatur in vita, verbis & factis, ut sciat & faciat, quod acceptum est omnipotenti Deo. De cujus misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus ac pretiosorum Martyrum Kiliani, Colonati atque Totnani ecclesie nostre Herbi-

polensis Patronorum auctoritate & meritis confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui prefatas constitutiones & Statuta sibi comparaverint, legerint, aut legi audierint, quotienscunque hec fecerint, quadraginta dies de injuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datum in civitate nostra Herbipolensi decima octava Kalendas Octobris Anno Domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto.

*Tenor Caroline pro personis ecclesiasticis rerum
& bonorum earundem date. **

Nicolaus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis beate Marie ad gradus Maguntin. & beate Marie Erforden. Maguntin. Dioces. Prepositis ac Decano sancti Jacobi extra muros Bambergem. Ecclesiarum, salutem & apostolicam benedictionem. Ad compescendos conatus nepharios perversorum, qui personas & loca ecclesiastica super bonis & juribus suis offendere ac multiplicibus perturbare molestiis non verentur, tanto magis per nos decet oportuno remedio

* Bulla haec est de Anno 1448. Inde in Synodo praecedenti de Anno 1446. publicatam fuisse impossibile erit, quia tamen in Libro Bibliothecae impresso mox post hanc Synodum legitur, eam hic apponere volui, cum in sequentibus Synodis saepius ad illam provocetur. Quod, ne ordo chronologicus turbatus esse videatur, hoc loco annotari oportuit.

dio providere, quanto per amplius turbationes huiusmodi & molestie in divine Majestatis offensam, nec non ecclesiastice libertatis redundare dispendium dignoscuntur. Dudum siquidem cum in diversis mundi partibus consules civitatum & rectores, nec non alii, qui potestatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videretur, quam sub Pharone fuisset, qui legis divine notitiam non habebat, quique omnibus aliis servituti subactis Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit. In Concilio Lateranensi Ecclesie immunitati providendo sub anathematis districtione prohibitum extitit, ne Consules, rectores & alii predicti Ecclesias & viros ecclesiasticos talliis, seu collectis, vel exactionibus aliis aggravare presumerent. Transgressores & fautores eorum precipiendo anathematis sententie subjacere, donec satisfactionem impenderent competentem. Et etiam deinde in generali Concilio editum fuit, quod si Episcopi forte simul cum Clericis, etiam si tantam necessitatem vel utilitatem inspicerent, ut absque ulla coactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetere facultates, subsidia per Ecclesias laicis ducerent concedenda, minime super hoc consulto Romano Pontifice, concessionem & sententie, que a talibus vel
de

de ipsorum mandato forent promulgate, essent irritae & inanes, nullo unquam tempore valiture, ac etiam in ipso generali Concilio Decretum extitit, illum, qui infra tempus sui regiminis propter fractionem Constitutionum vel Sanctionum hujusmodi sustineret anathema, tanquam post illud non esset ad satisfactionis debitum compellendus, nec non ipsius successorem, qui non satisfaceret infra mensem, manere ecclesiastica censura conclusum, donec satisfaceret competenter, cum succederet in onere, qui substitueretur in honore. Postmodum vero felicitis recordationis Honorius Papa tertius predecessor noster attente considerans, quod quondam Fridericus secundus olim Romanus Imperator tunc sub obedientia & devotione Roman. Ecclesie persistens ad laudem ejusdem Ecclesie & sacri decus Roman. Imperii cupiens, & expurgatis quorundam erroribus, & iniquis Statutis penitus destitutis, de cetero Ecclesie & Ecclesiastice persone plena vigerent quiete, & securia libertate gauderent, ac pie & juste attendens, quod quorundam perversorum iniquitas adeo habundaverat, ut non dubitarent, contra ecclesiasticam disciplinam & sacros Canones Statuta sua infringere adversus ecclesiasticas personas & ecclesiasticam libertatem, edictali lege hujusmodi Statuta iniqua irritaverat, & receperat irrita nunciari, & omnia statuta & consuetudines, que civitates & loca, potestates vel consules

fules, aut quecunque alie persone contra libertatem Ecclesie vel personas Ecclesiasticas hujusmodi edere aut servare temptarent contra canonicas vel imperiales Sanctiones, de ipsorum Capitularibus infra duos menses post ipsius legis publicationem aboleri penitus facerent, & si de cetero talia attemptarent, illa ipso jure decrevit esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos; Nec non locum, ubi talia deinceps presumpta fuissent, banno mille marcharum auri fisco imperiali preceperat subjacere; Potestates vero, Consules, Statutarii & Scriptores Statutorum predictorum, nec non Consiliarii locorum ipsorum, qui secundum Statuta & Consuetudines memorata judicarent, extunc essent ipso jure infames, quorum sententias & actus legitimos statuerat aliququaliter non tenere, quoque si per annum prefatarum Constitutionum inventi forent contemptores, bona eorum per totum suum imperium mandavit impune ab omnibus occupari, salvo nihilominus aliis penis contra tales in eisdem generalibus Conciliis promulgatis. Et insuper voluit idem tunc Imperator, quod nulla communitas, vel persona publica vel privata, collectas seu exactiones angarias vel perangarias Ecclesiis vel aliis piis locis aut Ecclesiasticis personis hujusmodi imponere, seu invadere Ecclesiastica bona presummeret, quod si secus faceret, & requisita ab Ecclesia vel Imperio emendare contemneret, tripliciter refunderet,

deret, & nihilominus banno imperiali subjaceret, quod sine satisfactione debita nullatenus remitterentur. Statuerit insuper, quod, quecumque communitas vel persona per annum in excommunicatione propter libertatem Ecclesie violatam persisteret, ipso jure similiter dicto banno imperiali subjaceret, a quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab Ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insuper ordinaverat, ut nullus ecclesiasticam personam in criminali questione vel civili ad judicium seculare trahere presumeret, contra easdem canonicas Sanctiones & Constitutiones imperiales, quodsi secus faceret actor, a suo jure caderet, & judicatum non teneret, & judex foret extunc judicandi auctoritate privatus, quodque judices temporales, qui Clericis & personis Ecclesiasticis justitiam denegare presumerent, tertio requisiti suam jurisdictionem amitterent, constitutionem ipsam de consilio etiam fratrum suorum sacre Romane Ecclesie Cardinalium, qui tunc erant, auctoritate Apostolica approbans & confirmans ipsam mandavit inviolabiliter observari, nec non statutarios & scriptores ac violatores predictos excommunicatos eadem auctoritate nunciari, & deinde ad audientiam divine memorie Karoli quarti, etiam Romani Imperatoris semper Augusti deducta, quod nonnulli seculares persone in potestatibus & officiis publicis constitute, videlicet Duces, Marchiones, Comites, Barones & alii

alii Domini temporales, nec non Consules civitatum, opidorum, villarum & locorum rectores in diversis provinciis ejusdem Imperii, Dei timore postposito, Statuta singularia, & iniquas ordinationes motu proprio & de facto contra ipsas personas Ecclesiasticas & Ecclesiarum libertates & earum privilegia condiderant, illisque de facto & publice utebantur contra canonicas & legitimas Sanctiones, utpote quod nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferentur, & ne Clerici in sacris ordinibus constituti ad agendum & testificandum in civilibus & maxime in piis causis aliquatenus admitterentur, quodque excommunicati laici & publice denunciati in civili foro minime repellerentur. Et insuper predicti domini temporales, Consules & rectores per secularem potestatem res & bona Clericorum occuparent, arrestarent, & oblationes Christi fidelium minuerent, atque restringerent, exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus Ecclesiarum exigere, & extorquerent, possessiones Ecclesiarum & personarum earundem devastarent incendiis & rapinis, contractus inter Clericos & laicos factos legitime ad libros civitatum, villarum & locorum predictorum inscribere & sigillare recusarent, donataque & legata ad fabricas & Ecclesiarum structuras contra Prelatorum voluntatem & aliorum, quorum intererat, temere usurpare presumerent, ac in fraudem & odium
Cle.

Clericorum de bonis etiam & rebus eorundem Clericorum, que non causa negotiationum, sed pro eorum propriis usibus per eorum terras ducebant, seu duci faciebant, theolonium exigere & recipere non verebantur, & confugientes ad Ecclesias & earum cimiteria inde extrahere contra canonicas & imperiales sanctiones hujusmodi presumpserant & presumebant, Idem Carolus Imperator, tanquam christianissimus Princeps, volens in premissis providere de remedio salutari, etiam de quorundam Principum, Ducum, Comitum, Baronum fideliumque aliorum sacri Imperii sepedicti consilio, & auctoritate imperiali, quecumque Statuta & consuetudines predicta tanquam per canonicas & civiles Sanctiones expresse reprobata cassavit, irritavit, & annullavit, ac cassa & irrita nulliusque esse voluit roboris & momenti, precipiens sub imperialis banni pena universis & singulis Principibus & Dominis temporalibus, Consulibus, potestatibus & aliis in officiis publicis in eodem Imperio constitutis, quatenus extunc ipsorum Statuta & Ordinationes hujusmodi, sicut in prejudicium ecclesiastice libertatis edita fuerant, omnino revocarent, & de luce tollerent, quodque secundum ea non judicarent amplius, nec sententias dictarent, aut eisdem in judicio vel extra judicium quomodolibet pro se & contra eandem ecclesiasticam libertatem potirentur, pronun-

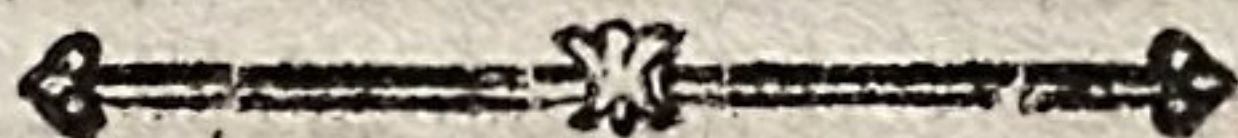
nunciavit insuper & eadem decrevit auctoritate, quod, quicumque laicus, cujuscunque status aut conditionis existeret, ausu sacrilego & propria temeritatis audacia Sacerdotem, vel Clericum secularem, vel religiosum diffidaret, proscriberet, captivaret, spoliaret, occideret, mutilaret, ac in carcere detineret, vel hujusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaret, vel eis favorem prestaret, preter penas a sacris Canonibus & legalibus Sanctionibus in tales inflictas eo ipso redderetur infamis ac omni honore privatus, nec ad placita vel consilia nobilium admitteretur quovis modo, hortans insuper in Domino & requirens ecclesiasticos Prelatos in illis partibus, in quibus committerentur talia, constitutos, ut legem imperialem hujusmodi per eorum ecclesias ac Synodos publicarent, ne transgressores hujusmodi per simulatam ignorantiam suam valerent in hac parte malitiam excusare, prout in constitutionibus & sanctionibus Conciliorum & Honorii predictorum plenius continetur. Cum autem sic lamentabili querela venerabilis fratris nostri Episcopi Herbipolens. nec non dilectorum filiorum Prepositorum, Decanorum & Capitulorum majoris, & sancti Johannis novi Monasterii Herbipolens. ac sancti Johannis in Hauge extra muros Herbipolens. ecclesiarum, nec non Abbatum & Conventuum, monasteriorum, atque Cleri & ecclesiasticarum personarum civitatis & Diocesis Herbipolensis nuper accepimus, nonnulli Principes, Du-

ces, Comites, Barones & alia seculares potestates earundem Constitutionum & Sanctionum Canoniarum & legalium forsan ignari, & contra ipsas a Prepositis, Decanis, Capitulis, Abbatibus, Conventibus, Ecclesiis, Monasteriis, Clero & Ecclesiasticis personis earundem civitatis & Dioces Herbipolensis tallias & gabellas ac alias exactiones illicitas hactenus extorserint, & adhuc extorquere nitantur; Ac etiam bona Episcopi, Prepositorum, Decanorum, Capitulorum, Abbatum, Conventuum, Ecclesiarum, Monasteriorum; cleri & ecclesiasticarum personarum ipsarum civitatis & Diocesis invaserint, arestaverint, occupaverint, detinuerint, & suis usibus applicaverint, nec non occupare invadere arestare detinere & eadem suis usibus applicare similiter de facto presumant in animarum suarum periculum, nec non eorundem, Episcopi, Prepositorum, Deca. Abba. Capitulorum, Conventuum, Ecclesiarum, Monasteriorum, cleri & ecclesiasticarum personarum earundem civitatis & Diocesis non modicum prejudicium atque damnum. Nos in premissis Episcopo, Prepositis, Decanis, Capitulis, Abbatibus, Conventibus, Clero & ecclesiasticis personis, civitatis & Dioces. hujusmodi oportune providere volentes, Discretioni vestre per Apostolica scripta in virtute sancte obediencie districte precipiendo mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos, vel alium, seu alios, quibus, & illis, ac vestrum cuilibet, desuper aucto-

auctoritate presentium potestatem perpetuam concedimus ac etiam facultatem, eisdem Episcopo, Prepositis, Decanis, Capitulis, Abbatibus, Conventibus, Clero & ecclesiasticis personis, civitatis & Diocesis Herbipolensis, contra quoscunque transgressores & violatores constitutionum & sanctionum earundem, cujuscunque status, dignitatis & excellentie fuerint, efficacis defensionis auxilio assistentes non permittatis eos, aut ipsorum aliquem, contra canonicas & legales Constitutiones & Sanctiones hujusmodi indebite molestari. Nec non easdem Constitutiones & Sanctiones, ubi & quando expedire videritis, solemniter publicantes faciatis transgressores & violatores hujusmodi, si & prout justum fuerit, ac ubi & quotiens expedierit tamdiu excommunicatos; ac anatematis innodatos publice nunciari, donec ab earundem talliarum collectarum impositionibus, ac quibuslibet extortionibus, nec non bonorum Ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum civitatis & Diocesis Herbipolen. hujusmodi invasione, arrestatione, occupatione, detentione & applicatione, omnino desistant, nec non etiam efficaciter restituant eisdem Episcopo, Prepositis, Decanis, Capitulis, Abbatibus, Conventibus, Ecclesiis, Monasteriis, Clero & ecclesiasticis personis civitatis & Diocesis Herbipolens. occasione premissorum per eos lesis seu gravatis, tallias, gabellas & exactiones ipsas ac etiam bona Ecclesiarum & personarum eccl.

siasticarum civitatis & Dioces. Herbipolen. arrestata occupata, detenta, & applicata ipsis, aut que per se, vel alios, illo pretextu quomodolibet receperunt, imo verius temere & illicite usurparunt, a se libere omnino relaxent, ac in manibus vestrum juraverint, quod de cetero talia non committent, nec ea committentibus prestent auxilium, consilium, vel favorem, contradictores per censuram ecclesiasticam & alia juris remedia oportuna compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Ceterum si forsan hujusmodi transgressorum ac violatorum, vel ea fieri mandantium, ipsisque consentientium, seu dantium in illis per se vel alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, consilium, auxilium, vel favorem prestantium pro monitionibus & requisitionibus per vos de ipsis faciendis rute, secure, vel commode haberi nequirent; Nos vobis monitiones & requisitiones hujusmodi ac citationes quaslibet per edicta publica in locis affigenda publicis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad notitiam dictorum citatorum ac monitorum hujusmodi pervenire valeant, faciendi plenam & liberam concedimus tenore presentium potestatem, volentes, quod monitiones, requisitiones & citationes hujusmodi perinde ipsos citatos, requisitos & monitos, ut premititur, arceant, ac si eis facte & insinuate presentialiter & personaliter extitissent, Non obstantibus tam pie memorie Bonifacii Pape VIII. etiam predecessoris nostri,

stri, quibus cavetur, ne aliquis extra suam civitatem vel Dioces. non in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam, a fine sue Dioces. ad iudicium evocetur; seu, ne iudices extra civitatem & Dioces., quibus deputati fuerint, contra quoscunque procederent, aut alii vel aliis vices suas committere, seu aliquos ultra unam dietam a fine Dioces. eorundem trahere presumant, dummodo ultra duas dietas aliquis auctoritate presentium non trahatur, ac de personis ultra certum numerum ad iudicium non trahendis, quam aliis Constitutionibus Apostolicis contrariis quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel divisim a Sede Apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Rome apud sanctum Petrum Anno Incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo quadragésimo octavo. Tertio Kalend. Marci Pontificatus nostri Anno secundo.

II. Abschnitt.

XXV. Stück.

Reformation

über

die Geistlichen Gericht, von Bischoff
Gottfried zu Würzburg, offgericht und
übergebenn sub dato Dienstags nach Lamperti,
nach Christi Geburth 1447. *

In Gottes Namen Amen. Vonn desselben Gnaden wir Gottfried Bischoff zu Würzburg und Herzog in Franckhen, bekennen mit dieser gegenwertiger Schrift gegen Jedermenniglichen, Wann unns von Bischöflichen Amtes wegen gezimbt und geburth, Offsehen zu haben inn unser und unsers Stiffts Geistlichen Gerichte, daß die loblichen, Gottlich vnd rechtlich gehalten vnnnd vollbracht werden, vnnnd wie wol nu miltes Gedächtniß, vnnserer Vorfahren Bischöffe zu Würz-

* Findet sich auch in dem oft angeführten Impresso in der würzburgischen Universitätsbibliothek, und etwas fehlerhaft in Meinhard's Beiträgen zu der Historie Frankenlands, 1 Th. S. 63. wie auch bey Lünig im Reichsarchiv, Part. spec. Cont. III. unter der freyen Reichsritterschaft, S. 256.

Wurzburg, vil Geseze, Ordnunge vnd Regierunge
solicher Gericht zu Zeiten gar löblich gemacht, vund ge-
sagt, doch so habenn soliche ihre Sakung durch enns-
derung der Zeit menschlichen Wesens vund mancherley
zufallender Neuerunge, Besserung, Zuthuen, vund
Abthuens, bedorfft vund künfftiglich bedurffen wer-
den, Daß also angesehen, habenn wir zuvor ann-
getreten, um die Fusstapffen der Sakunge, vnserer
Vorfahren seeliger Gedechniß, obgemelten vund die
mit wissen vnd verhengnuß der Würdigen Reicharts
vonn Maspach Dechannts vund des Capituls zum Dom
zu Wurzburg erneueret, vnd mit etlichenn zimlichen
und notturfftighen Zue: vund Abthunung gebessert,
vnd geordnet, als hernach geschriebenn stehet.

Zum erstenn setzen wir vund ordnenn, daß die
Pröbst, die Archidiacon vnd andre die geistlichen Ger-
richt, gewaldt, inn vnser Stadt vund Stifft zu Würz-
burg haben, die sollen fürdaß official haben, die nicht
Lehen sein, vund nicht Frawen haben, sondern Pfaf-
fenn sein, eines gueten Leymuths vund ehrlicher Hand-
lung. Im rechten leüffig vnd erfahren, die Erkennt-
nuß der Sachenn haben, oder aber daß ihr Zween oder
mehr aus den Richtern ein solchen im rechten gelehrten
Official haben, ob Sie bequemlichen den gehalten mögen,
vund ob Sie solcher gelehrter Official nicht gehalten kond-
ten, daß Sie doch haben etlicher nassen erstendliche und
erfarne Official, die nach Rathe der Juristen, vnd Recht

weisen ihre Urtheil, beede enndlichen oder Benurtheil geben, besonnder in etlichen Sachen, da Zweifel an ist, vnnnd in andern schweren vnnnd großen Sachen, vnnnd handeln, die je zu Zeiten vor ihren Gerichten gehandelt werden, Die Urtheil die durch eheliche oder leyen official in geistlichen Sachen gegeben oder gesprochen werden, erkennen wir in recht, daß Sie kein urtheil vnd vntüglich seyen, auch solle kein Richter obgenannt einenn official machenn, noch gerichtsstuhl oder Gerichtsstat halten, auswendig der Statt Würzburg, vnd auch keine große noch kleine Sach, die Gerichts Erforschung bedarff vnd geheischt, auswendig der ehegenannten Statt, sich vnderstehen zu ennden, es sey denn, daß die seere der Statt oder Gelegenheit oder Armuth der Person, die da kriegen oder andere redliche rechtsach vnd kundtlich daß hindert, gefährdet vnnnd Betrügnuß gantzlichen ausgeschlossen.

Item Wir verbieten, daß der official vnser Hoffes sich keiner Sach, die vor dem Archidiacon-Gerichten angelobt ist, vnd hennget, vnderwinde, es seye dann, daß die durch Beruffung, für ihn Bracht werde.

Item es soll keiner fürbaß in geistlichen Gerichten, ann das Umbt das man heist Advocat oder Patron, die die Sachen formiren, zugelassen werden, Es sey dann vor durch den Dom-Probst, dem official, vnseres Hoffes, vnnnd drey Archidiacon vnser Kirchen zu Würzburg die eltesten, oder durch die, die
der

der Probst, der offic' al, die drey Archidiacon dazus-
schicken vnnnd geben werden, vor bewerth vnnnd zuge-
lassen, vnnnd denn hernach geschriebenen Aidt öffentlich
vor den genannten Personen schwöre, es soll auch kei-
ner aufgenommen werden, zu einem Advocaten, er
sey dann gnüßlich vnnnd täglich, in Künsten der Sa-
chen erckennung funden worden, eines guetten Ley-
muths vnnnd einer ehrlichen Handlung mercklicher Sitz-
ten, vnnnd in der Handlung der Sachen getreu vnnnd
vleißig vnnnd in rechten fürsichtig.

Item wir wollen auch, daß die Advocaten die
die Sach führen, in ihren schriftlichen Zusprüchen,
Articuln, einreden und Widerreden, reden und andern
Geschichten der Sachen, die durch Sie begriffen, vnnnd
formiret werden, sich mit ihren eigenen Namen vnn-
den doronn schreiben.

Item Wir setzen vnnnd ordnen, daß die Official
Richter bereit und sorgfältig sein sollen, jedlichen Theiln
vor ihn kriegende Gerechtigkeit zu erzeigen, vnnnd zuge-
hen lassen, daß Sie davonn billigen gelobt werdenn,
vnnnd daß Sie kein Fürbringung, Etag, spruch, Ar-
ticul, einred und Widerrede, noch andere Gerichts-
Geschicknus, die zu dem Ambt der Advocaten gehö-
ren, besonnder im trefflichen vnnnd schweren Sachen,
nicht zulassen, noch aufnehmen. Sie sein dann mit
eines Advocaten oder Juristen, der in werentlichen
oder geistlichen Rechten erhört sey, Zichen oder eige-

nen Namen gezeichnet. Die Richter und official sollen auch in grossen schweren vnnnd trefflichen Sachen, die man nach Ordnung des Gerichts handeln ohne Gegenwartigkeit eines offenbahren Schreibers, der jedtliche Notdürfftigkeit, die da geschehen, getreulich beschreibe; daß mann von Geschicknuß und Handlung der Sachenn redlich vrkundt gehabenn könne, ob daß irgend noth sein würde.

Item Wir verbieten gestrenglichen, daß keiner in einnherley Sachen vor einem Richter zwey Ampte auffrichte, besonder, von den vieren trefflichen Ambten, Als des Richters, des Advocaten, Procurators oder Schreibers, vnnnd welcher darwider sich vnderstehet zu ihuenn, der soll sechs Monath vonn allen Embtern gehembt vnnnd ausgeschlossenn sein, vnnnd würdt er zum andern mal darann geschuldiget, soll er fürbas vnntügligh, vnnnd ewiglich von allen Ambteren entsetzt sein, Doch mag einer eines richters Official sein, vnnnd eines andern Schreiber, vnnnd also von andern Ambtern gleicherweiß. Es mogen auch die Official in kleinen einfältigenn vnnnd geringenn Sachenn die Fürbringung der Spruch vnnnd Antwortt vnnnd andere fürkommende Sach inn ihre Register zeichnen, vnnnd die Sach Ausrichten vm Verhebung willenn, der Mühe vnd Cost der Partheyen, Auch als daß Ambt, der Advocaten soll ersamlich sein, so sollenn sich die Advocaten erbarlich treffenlich, und redlich halten. Wir verbietenn

auch daß kein Advocat der geschworn ist, soll ohne Laub vnnsrer oder vnnsers Vicarien in geistlichen Sachen die je zu Zeiten ist, stetiglich im Gericht üben, daß Ambt der offen Schreiber, doch mag er in etlichen sonderlichenn Sachenn dasselbe Ambt eines Schreibers üben, wann er darzu gefordert würdt.

Item wir wollen auch, ob etliche treffenliche Zweifelung, vnnnd Schwerfindung des Rechten in denn Sachenn vor den obgenannten Richtern der Official sich erhüben, dorob die Advocaten, oder Patron jedtlichs theils sich zwenen würdten, So soll derselbe Richter oder Official, ob er in nuß dunckht, solche Zweiffelung und Beschwerung des rechten nicht urtheilen noch enntschneiden, er habe dann vor zusammen geheischt die Advocaten beeder Parthenen vnnnd ander Juristen vnnnd rechtskündige, die in der Statt zu Würzburg sein, vor den auch die Advocaten solche Sach öffentlich darlegen, vnnnd kurz erzehlen sollen, vnnnd auch hören die enntcheidung desselben Zweiffels, vff daß den Richter oder Official die vnbedechtliche Ausrichtung der Sachen, oder Aussprechung der Urthel nicht gereue, vnnnd püsen werden, vnnnd daß die Parthen nicht mit vnredlichen vnnzimlichen arbeiten, Mühen und Costen beschwerdt werden, alls leider vill gescheen ist.

Item Wir ordnen, daß vnnterscheidt sein sollen, in der Verhörung und Gerichten, zu Vermeidung, Verstörung, vnnnd Verhinderung, vnnnd daß die Advocaten,

ten, Procuratores und Notarien desto baß vnnnd bequemlicher denn Sachen, die ihme befohlenn sein, obgelegen mügen. Also daß der Official vnnsers Hoffes zu Wirzburg zu Gericht sitzen soll öffentlichenn an der Statt, Do daß Herkommen, vnnnd gewönlich ist, Am Montag, Mitwochen vnnnd Frentag, allein zu Vesperzeit, es sey dann, daß Fest oder Feyer das hindern, Aber vnnsere Vicarius inn Geistlichenn Sachenn, am Dienstag, Donnerstag, vnnnd Sambstag, frue zu Tag Zeit die andern Official der Herrn der Archidiacon, auch am Dinstag, Donnerstag vnnnd Sambstag zu Vesper Zeit sollen ihr Gericht halten.

Item allergestrennglichst, vnnnd in Crafft der heiligen Gehorsam gebietende, gebieten wir, daß kein Official vnnsers Hoffes noch ander geistlich Richter oder ihr Official nach den, daß an ihrer Stadt bevohlen würdt fürbas in Sachen, die ganz werntlich sinndt, nicht richten, noch wissenntlich verhängen, noch Ladt Brieff, noch andere Brieff inn denselben ganz werntlichen Sachen, wissenntlich erkennen oder gesen, Es sey dann daß dieselben werntlichen Sachen von etlichen besondern gelegennheiten der Person oder der Sachen, vonn alter guetter gewonheit, die in Gewehr und recht herkommen sein, vnnnd an die Verhörung vnnnd Gericht des geistlichen Richters billig gehören sollen, als ob in einer Sach zwischen den Partheyen Handt gegeben Gelübdnus ann Ni-

des:

Desstadt gethon werden, oder ob die werntliche Richter, dem Elagenden theill, so Sie dorumb gefordert würden, gerechtigkeit zu helffenn seümig weren, oder versagten, oder ob ein geistlich Man oder geweichter wider ein Lehen wolt werntlich sach handeln, die sein selbst Persohn berürte, oder sein ehr vnnnd Lehmuerß angünge, oder ob beeder Parthenen wille dazu stünde, Inn solchen Gefellen mögen die Sachen vor die geistlichen Gericht verhört vnnnd geendet werden, doch wollen wir, ob ein Eleger fürgebe, daß im Gerechtig-
keit von dem werntlichen Richter versagt sey worden, oder daß er mit Handtgebenden treuen ann aidtsstadt gelobt habe, oder desgleichen, daß mann solches darnach inn dem Ladt Brieff, den mann ihme würdt geben lauter offennbarn, vnnnd schreiben soll, vnnnd ist es, daß mann in der Handtlung der Sachen annders erfindt, oder daß der Eleger falsch vnnnd betrüglich fürgelegt hatt, So soll mann ihme urtheiln seinen Widersachern Cost und Schaden auszurichten vnd zu kehren. Vnnnd dieselb Sach ohne fürter Verhandlung vnnnd Verziehung an den werntlichen Richter weisen, und von der Ann-
lanung des geistlichen Gerichts absolviren.

Item daß die vorgeschriebene Gesezte, desto baß gehalten werdenn, vnnnd daß mann des Richters oder Procuratoris oder des Siglers vnnwissenheit desto min-
der fürziehen möge, oder sich mit Gefährdte entschul-
digen, So wollenn wir vnnnd gebieten, daß in jegli-
chen

chen Lad Brieffen, die mann erkennet, gibt vnnnd verkündet, lautter ausgesprochen, vnnnd semmtlichen mit kurzen wortten, begriffenn werden soll, die Sach, warz um die schuldige Parthen geladen werde, daß mann auch also erkennen möge, welcherley die Sach sey, ob Sie werntlich oder geistlich sey, vnnnd Ladt Brieff die anders ausgericht, vnnnd verkündigt werden, und aller Handel vnnnd Brieff oder Vrteil darnach folgende sollen, kein recht noch macht haben, vnnnd die Parthenen also geladen, solli nicht Pflichtig sein fürzukommen, noch zu antworten.

Vnnnd was von den Ladt Brieffen hie ausgesprochen ist, wollenn wir, daß es auch also gehalten werde, in denn Sachen die man durch Man Brieff ohn vorbergehendte Lad Brieff handelt, also daß mann in denselben Man Brieffen auch die Sachenn offenbaren vnnnd setzen soll.

Item wir setzen vnnnd ordnen, daß Keiner fürbaß an das offennlich Amt eines Procuratoris, inn vnnsrer Stadt vnnnd Stifft zu Wurzburg soll zugelassen oder aufgenommen werden, er seye dann vor ann seiner Bleissigkeit, getreulichkeit, Fromkeit, vnnnd auch Erfahrung vbung der Handlung bewehrt, vnnnd in den Dingen, oder was zu der Vbung des Ampts gehört, vnnnd noch ist, durch den Dom Probst, den Official vnnsers Hoffes vnd drey Archidiacon, die Eltesten die sie dorzu schickhen werden, mit Bleiß vor verhört, tügenntlichen finden,

finden, vnnnd vnnn ihm in dem Ambt zugelassen werden vnnnd auch den Nidt der hernach geschrieven stehet, gethan vnnnd geschworen habe, in gewöhnlicher form.

Item es soll keiner aus dem vorgenannten Procuratoribus inn Ausrichtung oder Handlung der Sachen mit Worten, noch schrifften vnrechtfertig oder kriegisch sein, vnnnd soll auch kein Sach die er erkannt, daß Siei ungleich vngerecht oder untüglich ist, auffnehmen, vnnnd auch keinen Weeg noch materien fürgeben, Dadurch die Sach gefehlicher, lenger verzogen würdte, vnnnd auch kein Sach fürgeben zuzulassen, die er weiß oder glaubt, daß sie nicht wahr sen, oder durch seine Parthenen nicht mögen erweist werden, vnnnd welcher Procurator darin schuldig funden würdt, durch den Richter der Sachen, der daß erkandt, oder in einem geschriebenen Punct begreiffet, davon ihme wissentlich ist, der soll ewiglich oder ein Zeit, nachdem sich die Sach geheischt, vnnn dem Ambt eines Procurators abgescheiden sein, vnnnd sonst auch nach Gelegenheit der Sach gestraft werden.

Auch wollen wir, daß gehalten werde, ob ein Procurator verleitet würde, durch Gebunge oder andere bosheit, in Sachen die er auffgenommen hätte auszutragen und zu behalten, vnnnd daß er die also mit wissen, oder durch sein Saumnus verführe, zu Schaden seiner Parthenen, vnnnd zu Verlegung ihres
rechden,

rechden, der soll Pflichtig sein, vber solche verlohrene
Guetter auch zu kehren allen Schaden vnnnd Costen.

Item daß die menge der Procuratorn gemast
werde, So wollen wir daß fürbaß nicht mehr, dann
6 Procuratores sein sollenn, vnnnd über die sechs vnder
stehe sich keiner daß Ambt eines Procurators vor Ger
richten zu haben, bei der Poen der Verweisung aus
der Statt vnnnd dem Stifft zu Würzburg.

Item es soll sich kein Procurator von Sachen
vnderwinden nach Gerichts Ordnung zu handeln, in
dem Namen als ein Procurator, er sey dann bei den
Sachen vor Gericht oder sonst redlichen zu Procura
tor gesetzt, vnnnd in die Sach bevohlen, von solcher
Sachen vnnnd Procuraten soll er einen redlichen Glau
ben machen, kündet er das nicht gethuen, er soll der
wider Parthen umb ihre Cost verurtheilt werden, Es
were dann, daß er einen Beschuldigten verantwortt,
Bey einer namlichen Peen vnnnd Gewisheit thette in
einer Zeit, die in der Richter setzt, sein genüßlich
macht fürzubringen, oder daß er einen seiner Freündt,
der Im gewanndt were verantwortt, oder daß in der
Sach selber mit berürt, doch mit genueglicher Gewis
heit zu thuen, daß Ihener solches halte, waß er vonn
seinetwegen in den Sachen thuet.

Item ein jeglicher Procurator, in welcherley
Sachen er die Mühe, oder die Pürdenn der ausrich
tung der Sachen auff sich genüßet, der soll Pflichtig
sein,

sein, den Krieg auszuhandeln, vnnnd seinem Herrn die Sach getreulich weren, bis zu Endt des Kriegs, er soll sich auch nicht entschuldigen vnnn seines Lohnes wegen, das er dann soll gewiß seyn, vnnnd welcher darwider thette, den soll der Richter mit Recht darzu bringen, vnnnd ihn verurtheilen einer wider Parthen Cost vnnnd Schaden auszurichten.

Item wir gebieten, daß kein Procurator für seinen Herrn im Gericht icht von ihm selbst antwortt oder fürlege, allermest vermittelt dem Ridt, er sey dann vor vnnn seiner Parthen der sach gannß vnnnderweist, vnnnd vnnnderrichtet, vnnnd nach solcher vnnnderweisung, soll er die lautteren worheit fürlegen, oder antwortten, als er wolte die Peen des Mainaidts vnnnd schwere rechnunge vermeiden.

Item die vorgenannten Procuratores sollen niemandt vnterweisen, freuenlichen zu appellirn noch annidere Bosheit oder listig Fürnehmung zu thuen, das Sie auch selbst nicht thuen sollen, vnnnd ob ihr einer dorinn funden, oder überwunden würde, der soll vnnn dem Richter in daß Gericht er solche Posheit vnnnd list fürgenommen hette, mit würdiger Bueß gestrafft werden, nach erkandnuß des Richters, vnnnd nach Gelegenheit der Sachen.

Item es soll fürbaß keiner zu vben das Ambt eines Officials eines jeglichen Archidiacon, zu haben das Sigill, zu versiglen die GerichtsBrieffe eines jeg-

lichen Archidiacon, noch auch vnnsers Hoffes, oder auch zu vben das Ambt des Notarij, daß ist Gerichtschreiber zugelassenn werden, er habe dann vor dem DomProbst, dem Official vnnsers Hoffes vnnd dreyen Archidiacon den Eltesten oder vor dem, die sie darzu schickhen, geschworn, diesen nachgeschriebenen Eidt, vnnd alles daß durch Officiales oder die Notarien in Gericht oder aus dem Gericht gethuen oder gescheen würde, durch die Sigler versiglet, ehe dann sie solchenn Eidt geschworn, daß soll im Gericht kein Crafft haben vnnd vntüglich sein, vnd sollenn dieselben durch uns oder vnser Nachkommen, vnnd durch vnsern Vicarien in geistlichen Sachen gestrafft werden.

Wir wollenn auch daß der Official vnnsers Hoffes, der je zu Zeitten vffgenommen würdet, ehe dann daß Official Ambt vbet, vnns vnnd vnser nachkommen schwere-
renn soll, daß er solche Gesetz vnnd Ordnung Inn vnnd sein Ambt berüren, getreülichen halten wolle.

Item wir verbieten, daß kein Advocat oder Procurator überkommen soll mit einer Parthey umb ein nemblich theil des Kriegs, noch der Advocatus mit dem Procurator, noch der Procurator mit dem Wedellen, noch keiner mit dem andern überkommen sol-
en, den Lohn mit einander zu theilen, oder sonnst an den Sachen einen nemblichen Theil aufzuheben, welche darinn schuldig würden, die soll der Richter fürbaß vnntüglich theiln.

Die

Die Official auch vnnnd die Richter sollen in feierlichen weiß vberkommen, mit den Notarien, die inn Gericht vor in schreiben, daß Sie vonn dem Lohn daß den Notarien gebührt, kein theilung mit ihm thuen.

Item wir wollen, daß ein Zahl sen der Gerichts Knecht vnd geschwornen Potten, Nemblich sechs ann der Zahl, die laden vnnnd heischen, vnd Ladung verkündigen, zu vben daß Ambt, daß in gebürth, dieselben Potten beede in der Statt zu Würzburg vnnnd die Brieff herauszutragenn, Solenn allen vnnnd Jedem Archidiacon, Officialn, vnnnd Richtern gemein sein, vnnnd vber Feldt der Richter oder andere Wapen offentlich tragen, vor ihn an der Buchsen, dadurch man erkenne, daß Sie rechte wahre geschworne Potten senen, Sie ließen dann daß vnderweilen vonn Forcht oder von anderer redlicher vrsach wegen, es soll auch keiner für keinen Gerichts Knecht, oder keinen Potten gehalten werden, er habe dann vor inn Gegenwertigkeit vnnsers Officials vnnnd anderer die obgenannt seindt, einen gewöhnlichen Andt geschworn, wir verhängen doch, ob einer aus den genannten Richtern einenn besondern Gerichts Knecht habenn wolte, daß mag er thuen, Also daß derselben Knecht, vor den obgenannten Personen seinen Andt thue in gewöhnlicher Form.

Item die Potten vnnnd Pedellen die geschworn sein, die sollen solche Brieff vnnnd Gebott, die Ihrt bevohlenn worden, anntwortten gewisslichen vnnnd eigenlichen, den Sie gesändet werden, vnnnd sollen die Brieff betrüglich nicht zureissen, oder verbergen, welcher darinn schuldig würdt funden, der soll durch den Richter ein Zeit oder ewiglichen davon enntsezt vnnnd gestrafft werden.

Item ob ein geschworne Pott jemand's versäumet zeitlichen genugs seine Brieff zu anntworten, daß Ceūmus soll er inen bei seiner eignen Cost wandeln, er müge dann sich mit rechter vnnnd redlicher Sachen deß entschuldigen, Sie sollenn auch unterwegen, als Sie solche Gerichts Brieff vnnnd Proceß tragen, sich nicht vnderstehen mit würffeln umb Geld zu spiln, noch keinerlen vngewönlichkeit zu thuen, dordurch ihr weg verhindert oder die geistlichenn Gericht, oder die Richter vnnnd Officialn gelestert, vnnnd hinterkost mogenn werden, Welcher darin schuldig fundenn würdt, zu jeglichem mal soll er vergelten einen Meinischen Gulden, ann den Pau des Domstifts zu Würzburg, vnnnd dorzu nach Erkandnuß des Richters soll gestrafft werden.

Auch wollenn wir, wie oft eines Richters oder Officials Lad Brieffs oder Mahn Brieffs verkündigung vnnnd kundthung also lang verzogenn würdt, daß die Person die geladenn oder gemahnet solt worden sein, oder Ihre Anntwortt vff daß Zihle der

Ladung oder Mahnung nicht bequemlichen kommen kan, von kurz wege der Zeit vnnnd ferne des wegs, nemlich zwischen dem Tag, als ihme verkündiget ist, vnnnd dem gesetzten Zil, zurechnen, vff jeglichen Tag 2 meil wegs, allsdann soll solch Lad Brieff oder Mahn Brieff durch den Pfarrer oder den, dem er Bracht würdt nicht verkündigt werdenn, vnnnd die Person, die also geladenn würdt, solte nicht pflichtig sein, fürzukommen, Item die Lad Brieff, die Mahn Brieff oder andere Proceß, die soll mann den schuldigen persönlich oder durch die Pfarr Herr, Caplon vnnnd andere geistliche Regierer des Volcks vff den Canzeln oder Kirchen, allein an den Sonntagen vnnnd heiligen Tagen, in Gegenwertigkeit des Volcks offenhahren vnnnd öffentlichen verkündigen, Als daß von Alter herkommen ist, vnnnd gewöhnlich gehalten.

Item ist es, daß der geladen vff ein nemlich Zil nicht fürkومت, durch sich oder einen andern tüglichen antwortter, So soll der Cleger durch sich oder seinen Procurator die ungehorsam des schuldigen besagen am Gericht, vnnnd die Verkündigung des Lad Brieffs beweisen, ob er daß bequemlich gethuen mag, durch das Innsigel oder Vnnderschrift des Pfarrers, oder daß der die Verkündigung gethan hatt, oder durch des Geschwornen Pottenn glaublich Besag, den soll mann in des Gerichts Buch zeichnen, vnnnd an den Richter fürter Mahn Brieff, Pitten erkennen, wider den Ungehorsam inn gewöhnlicher Form; würde

aber Jemands mit Brieffen fürter benühet vnnnd gemahnet, als ein ungehorsamer oder eigenwillige, der sich nit verantworten wolt, vnnnd daß solch sein ungehorsamkeit vnnnd die Erscheinung seines Elegers oder seines Procurators nicht offennbar besagt, vnnnd kündtlichen mochten bewiesen werden, mit des Gerichts Buch vnnnd Register alle Processen dñ vnnnd Handlung die davon kommen weren, sollen vntüglighen sein, vnd der schuldige, ohn fürtere Beschwerung, absoluiet werdenn, vnnnd der Eleger soll dem schuldigen in den Costen verurtheilt werden, were es aber, daß vff daß Zil der Ladung der Eleger ungehorsam würde, vnnnd aussenbliebe, desselben ungehorsam ist grösser dann des antwortters vnnnd daß der schuldige oder antwortter erscheine vor Gericht, so soll man den Eleger verurtheiln, dem geladenen sein Cost auszurichten, vnnnd dem Eleger keine andere Ladt Brieff geben, er thue denn Gewisheit des Gerichts fürbass zu wartten.

Were aber, daß auff daß Zill der Ladung der Eleger vnnnd antwortter beede vnngehorsam würdten, vnnnd aussen blieben, so soll man eines gegen dem andern abschlagenn.

Item wir verbieten den vorgeannten Richtern vnnnd Officialn, daß Sie in den Sächenn, die vor in hangen, nicht wissentlich wider Gerichts Ordnung, als durch vberhüpfen, fürsarn. Vnnnd ob ein solches geschee, so sollen dieselben Process vntügligh vnnnd
 fein

kein muß sein, die Pfarrer auch vnnnd andere, die damit ermahnet würden, die sollenn nicht Pflichtig sein zu verkündigen oder zu halten derselben Gebotte vnnnd Process, die durch vberhüpfen auffgannge waren, welche darinn schuldig funden würden, die sollenn dem geschuldigten verorthelt werden, Cost und Schäden außzurichten, vnnnd nach Erkandtnus dess Richters gestrafft werden; Doch sollen die Pfarrer oder andere, die damit ersuecht werden zu verkündigen dem Richter der Sachen, vnnn solchen vnnberechtigten Processen glauben machen, durch ihr aigen Schrift, oder glaubliche Besag, vnnnd ob ein Pfarrer oder ein verkündiger der Process sagt, daß mann mit einem Brieff oder Process überschneelt hätte, vnnnd ihm weren die fördern Brieff nicht fürkommen, würde er dann an der Lügen vberwunden, durch den Richter der Sachen, so soll in der Richter straffen nach seinem Erpandtnuß.

Item Brieff der Verbott oder Beschwerung oder des Bannes, oder annder Brieff oder Process, die sollen durch die vorgenannten Richter vnnnd Official oder Stadthalter gemacht vnnnd geben werden, inn rechter Form geistlichs Richters, vnnnd auch in rechter vnnnderschiedt, der Zeit, nach alter Gewonheit, also daß zwischenn einem vnnnd dem andern Process, daß ist zwischen den Fördern so der recht verkündigt würd, vnnnd dem nachvolgenden zu geben, zu nehmen vnd verkündigen, zum minsten vierzeihen Tag vergangen

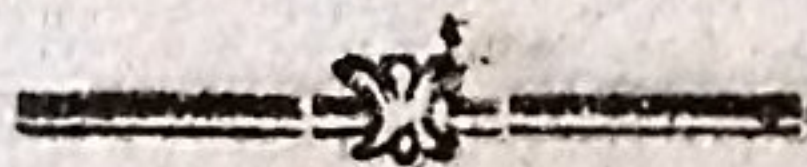
seindt, welche Process annderst auffgehen, sollenn kein Crafft oder macht haben, vnnnd der Cleger oder sein Procurator dem geschuldigten Pslichtig sein, Cost vnnnd Schaden auffzurichten, vnd nach erkandnus dess Richters gebüest werden.

Item zu vorkommen schwere Verdärpnus der Seelen vnd mancherley Lessierung oder ergerung, So wolten wir vnnnd gebieten, dass nach dem Process der Verbietung der Gemeinschaft den mann nemlich nennet ein Practicipant, nicht vonn stundt an volgen vnnnd auffgehen soll, die verbietung vnd niederlegung geistlichen Ampts, oder verbietung Christlichen Begrabnus, Sondern dess ersten, wen 14 Tag darinn zwischen vergangen sein, So soll mann in einer rechten form lassen auffgehen process, darin mann schlecht gebiet auffzuhören von geistlichen Aembtern, ann den enden, do der gebaant, der beschwert, vnnnd aber beschwert gesehen würdt oder Wohnung heldet, vnd aber 14 Tag dornach vergangen ist, als das des gebanten widerspenigkeit oder ungehorsam dass geheischt, So mag mann legen, das Gebott der geistlichkeit an die ende, do er gesehen würdt, drey tag zu halten nach seinenn hinwegschneiden, vnd über die driten 14 Tage das Verbot zu halten, 6 Tag nach seinem hinwegschneiden, vnd darnach vber 14 Tag neun Tag. Wann dann die process alle also nach einander auffgangen sein, dann mag mann zu lezt vorsehren mit guetten Berat allein in den Sachen, die geistlich recht verhengt, zu dem gemein
ver:

verbott der geistlichen Ambt vnnnd des Christlichen Begrebnuss nach gelegenheit der widerspennigkeit vnnnd vngehorsamm, mit Behaltung der vnnnderscheidt der Zeit vnnnd Form als obenn aussgesprochen ist, welche Process annderst aussgiengen vnd verkündigt würdenn, die sollenn von inn selbst vnnntüglich vnnnd vernicht sein, vnnnd der Eleger soll Pflichtig sein, dem geschuldigten Cost vnnnd Schaden ausszurichten, vnd darzu durch den Richter nach Gelegenheit der Sache schwerlichen gebüest werden.

Aber in Sachen da mann vmb Beraubung oder fahung geistlicher Personen oder dess Gerichts Knecht vnd geschwornen Potten, oder vmb Beschirmung geistlicher Freyung vnnnd geistlicher gericht oder annderer Sachen, die in geistlichen rechten vnnnd gesetzen der heiligen Kirchen vnnnd Concilien verhengt sein, wo sich in den Gebürth, von Ambts wegen dess Richters zu volfahren, vnd darzu zu thun, bedarf er die obgeschriebene ordnung nicht gank halten, Sonndern mag zu den Sachen thuen, als es gelegenn ist vnnnd sich geheischt.

Item die auffhörung geistlichs Ambts die Verbiezung der Begrebnuss, vnd dass Interdict eines gemeinen Verbotts, sollenn fürbass mehr allein verkündigt werden, in der Pfarrkirchenn des Dorffs, Fleckens oder Statt in dess gegendt vnnnd Marckht die gebaunt Person der vngehorsamm, dem dass zur Peen geschiet, Behausung hatt, sitzt oder wohnt, vnd soll in keine weiß gebreitet oder geweitet werden, zu annderen Kirchen, ob

das auch Döchter weren, vonn der Mutter Kirchen gescheiden.

Item die Official, Richter vnd Sigler, die sollen keinen Brieff versiglen, Sie habenn dann den Brieff zu vor besehen, gelesen vnd vleissiglich verhört, vnnnd ist es, dass ein Brieff oder Process gebrechennlich were, ann dem gedicht als gewonheit ist; an dem latein, an Materia oder Form, So soll er in in kein weiß versigeln, vnnnd hette er in versigelt er soll in zerreißen, Sie sollen auch in keinerley weiß insigeln ansetzen ann ungeschriebene Pletter, noch ann Ladt Brieff, darum der Tag vnnnd Zil, der name des Elegers oder schuldigers, oder dass datum nicht geschriebenn stehet, vnnnd sollen auch nicht verhenngen, dass in den Brieffen oder Processen, vonn anheben bis zu enndt des Brieffs, kein lehr Spacium gelassenn werden, zu vermeiden listigkeit, die oft sich darinn erfundenn hatt, Es soll auch der terminus, dass ist dass Zil oder der gesetzte Tag inn dem Ladt Brieff nicht geschabt oder getilgt sein, oder ein annder Zil zwischen die Schrift oder uff dass Spacium dorin geschrieben, bei einer schweren Pöen, die mann demselben, der das betruglichen thette, annlegen soll.

Item die Notarij der Sachen sollen vleissig vnnnd fürsichtig sein, in dem Ambt, dass Ihme bevohlenn ist, vnd solle alle gerichtshandlung lautter vnnnd eigenentlich nach Gerichts-Ordnung, bestendlichen in ihre Register vor Gericht, vnnnd in gegenwerttigkeit der Parthenenn,

thenenn, ob Sie beyden wollen, beschreiben, vnnnd wann Sie dass in ihre Register geschribenn, werdenn Sie dann durch den Richter, oder die Parthenen, oder ihr einem gefordert, sollenn Sie dass getreulich in ein offene form machen, vnd auch den Parthenen zu jedlichen Tagen nach einander, so Sie dass fordern, vnnnd vnnn dem Richter erkannt wirdt ohne gefehrde vnnnd ohne Beschwerung abschrift vnd Copien geben, doch dass in ihr rechter Lohn darumb werde.

Item die Verhörung der gezeügenn, soll gescheen recht mit guetten Bleiß vnnnd bedachtem muethe nicht durch ungelehrt unerfahrne Richter vnnnd Notarien, sondern es soll allweg einer dazu bescheiden werdenn, der darin leüfftig vnnnd erfahren sey, vnnnd den Parthenen vnverdecktlich, vnnnd wo anders gescheen, dass durch vnwissenheit und vnnerstandenheit des verhörs verletzung keme der Parthenen einer, So soll derselb Verhörer Pflichtig sein, wider zu kehren die Cost und Schäden, vnnnd darzu nach erkandtnuss seines Obersten gestrafft werden.

Item wir wollen, daß die Richter vnnnd Official in Sachen die mit Recht vor Im sollen auffgetragen werden, redtlichen vnfahren, den Parthenen gerechtigkeit gehen lassen, Krieg alls ferr Sie mögen kürzer machen, die Materien, damit mann die Sach verziehen mag, abhauen, inrede, Appellation vnd vnendlich fürnemen beseidt treiben: der Parthenen Advocaten vnd Procuratores Hader vnd vnrede, auch der gezeu-

zeugenn vberflüssig menge massen, vnnnd in andern sich genzlich also halten dass die Parthenen icht von vnredlichen handel, mit Arbeit, mühe vnnnd Cost wider die gerechtigkeit beschwerdt werden. Nun ist zu merken:

Von dem Sende.

Item die Official, oder den dass bevohlenn würdt, vnnnd den Herrn den Archidiacon, wann die das Ambt der Visitation, das ist, den Sende halten, Sollen Sie die Pfarrer oder die Person die sie visitirn mit vnredlichen vnnnd schwehren Thungen, vnnnd betrangfall in keinerley weiff beschweren, vnnnd auch nicht Costenlich noch vberflüssig Cost suchen, sondern mit Dancksagen sollen Sie vffnehmen, wass man ihn zu ehren vnnnd zimlich würdt geraicht, vnd in aller ihrer Handlung sollen Sie also gefahren, daß Sie gesehen werden zu suchen, nicht dass ihr sey, Sondern dass Jesu Christi, vnnnd in den Senden, die durch Sie gehalten werden, sollenn Sie nicht Forschung haben, noch straffen, zeitlich noch werntlich Sünde, oder Laster, die da angehören werntlichen Richtern, nicht vnnnd den Theübnern vom Kauffen oder Verkauffen oder vnnnd den dingen, da Falschheit oder vñgerechtigkeit, die da verbracht werden, ann gewichten oder annderer gelegenheit der verkaufflichen Dinge nach Handthierung der Leüth gebührlichkeit vnnnd dergleichen, auch vnnnd Sünden vnd saumnus der lehen, der Straffung, oder Pueffsekung, die Pfarren vnd Priester in der Seele gericht angehört, sollen Sie
sich

sich nicht vnderwinden, Sie werdenn dann darüber von den Pfarrern ersucht, Sondern vonn geistlichenn Sünden vnd lastern nicht die geringsten noch kleinenn heimlichen Sünden, sondern von schwerenn grosen offensbarn sollen Sie rechtlichen forschen vnnnd straffen, als vom Eheberchren, Hurreren, vnedliche Verletzung Geistlicher Personen, Stett oder Güettern, wucher, vnkeüsch zwischen gesippten freündtenn, die vnzimlichen ann der ehe sitzen, vonn Vbelthettern und Kirchennsraubern, oder die sich der Kirchenguetter vnderziehen, die Geistliche Frenheit brechen vnd dergleichen, doch dass Sie sich nicht vnderwinden vonn Ketzerei des vnn-
glaubens, zu erkennen oder zu vrtheiln, oder inn Sachen die vnss oder vnsern Obersten von Bischofflicher Gewalt in recht oder gewonheit behaltenn sein, zu absolvirn oder zu leüben, in keine weiss sich vnderstehen, Sonndernn für vnss vnd vnsern gemeinen Vicarium in geistlichen Sachen solches weisen, Sie sollenn auch keine Brieff oder Process mit Vuess oder Poen erkennen noch geben in gemein oder insonderheit wider rauber oder Beschediger Geistlicher güetter oder Person, noch sonst die durch Statuta vnd Concilien der gemeinen Seude vnd geistlicher Landtschafft gemacht vnd auffgangen sein, Sonndern an vnss vnd vnsern Vicarien in geistlichen Sachen solches weisenn auffzurichten, Als vonn alten Zeiten ist Gewonheit gewesen.

Item es soll kein Richter noch ihr Official oder Statthalter fürbass durch Sich oder ein andere geschickte
Pers

Person laden oder mahnen, noch in keinerley weise fordern, verschwiegenlich oder heimlich Mann oder Frauen seines Gerichts, daß Sie sich mit ihme oder weme er daß bevohlen habe in den Sachen setzen, Annen oder verrichten sollen, vonn dess wegen, daß Sie sollen besagt, gericht, fürbracht oder Berleymut sein, vor Ehebrecherej, Hureren, oder welcherley anndere Sünde daß sen, vnnnd sollenn auch kein Geldt, von solchenn erdachtem Sünden auff den Leütten dringen, oder nehmen, vnd daß nicht gestatten, als vnnß daß leider vonn vilen Personen mit grossen verdriess vnd ergernus vil vnser vnderthanen fürbracht ist, welche dawider thetten, die sollenn von dem Gerichts Ambt ein Jar abgeschieden seyn, vnnnd sonnst nach gelegenheit nach der vbertretung gebüßt werden, vnnnd ob Sie darin mehr geschuldigt vberwunden würden, Sie sollen fürbass vnrügllich sein, vnnnd von dem Stifft zu Wurzburg verweist werden.

Item gestrenglichen verbieten wir, daß die Official vnnnd andere von Ampts wegen wider Jemandts von sonderlichen Sachen einer oder mehr nit erforschen, noch anmlangen sollen, es sen dann dasselbe inn dem Sende gerügt, oder verleümuth, oder merklichen verdacht, vnnnd ist es, daß derselbig sich vnnschuldigh fürgibt, mann soll ihm die Willkühr geben sich deß zu wehren, mit wegen vnnnd mit massen, daß zimlich vnnnd recht ist, vnnnd ist es, daß er vonn solcher geschuldigter Sache, da er in Berleümuth was, nicht mag vberwunden werden,

mann

mann mag ihn zu seiner Annehmung vnnnd Entschuldigung, ohne Beschwehrung zulassen, Alls die Geistlichen Geseze, wollen vnd inhalten, welche aber sunnder offenbahr überwunden, verurtheilt oder selbst bekentlich weren, die sollenn Sie mit würdiger Bueßstraffen, nach gelegennheit der Sünde vnd Person, vnnnd darin mercken gestaltnuß der geistlichkeit oder werntlichkeit, vnnnd alls Sie daß werden sehen nucken dem Heil vnnnd Seeligkeit desselben Sünder, vnnnd sollen in allen Dingen also thuen, daß Sie allwegenn daß Heil der Seele suchen, vnnnd in keine weiß sollen Sie umb Genieß willen des Gelds leyden oder verhängen, etliche in ihren Sünden zu bleibenn, vnnnd schmackende werden, als wir leider vom Tag zu Tag erfahren.

Item vunder allen vnnnd jeglichem Leütten, welches wesen Sie sein, die da die Besagung vnd rügunz der Sende, oder die Bueß vnd Straffung der Sünder verhindern, oder Hindernis geben, wider die soll mann mit dem Gericht verfahren, ob es dunckt nutz sein, vnnnd besondern wider die da mann an grose Schaden wider gesein kan, die soll mann darzu mit geistlichem gewaldt, vnnnd anderer Hülffe des Richten darzu bringenn, daß Sie solche Ruge des Sendes vnnnd Straffunge fürbaß zulassen vnnnd heimlich oder offentlich durch sich oder andere in keinerley weiß verhindern, vnnnd deß soll gescheen in der besten Form, als daß werdenn mag.

Item

Item als oft mann die Uide hernacher geschriben von den Advocaten, Officialn, Sieglern, Procuratorn, Notarien vnnnd Potten, die zugelassen wolten werden, je zu Zeiten genomen, vnnnd gethon werden sollen, wann dann der Official vnnsers Hoffes dorzu gefordert würdt, der soll durch den Pedellen daß zuwissen thuen dem DomProbst, vnd dreyen Archidiacon den eltesten vnnserer Kirchen zu Würzburg, daß Sie zu einer nemlichen stundt ann die Stadt, do er hinbescheiden können, ob Sie wollenn und sehen, daß Jurament vonn dem nemen, Wann dann solche Verkündigung dem Probst vnnnd Archidiacon die inheimisch sein, also gescheen ist, welche dann zu der Zeit vnnnd an die Stadt, do mann hinbeschaiden hatt, können, die sollen ganze müg vnd macht haben, daß Jurament aufzunemen, vnnnd ob vnderweiln Zwitteracht oder Zweifel darin würde, die soll mann an vnß vnnnd vnnsere Nachkommen, oder ann vnnsern gemeinen Vicarium in geistlichen Sachen, der je zu Zeiten ist, bringen, Sie darumb zu enntschenden, vnd ob leicht etlicher auß den vorgenannten dem Probst oder Archidiacon nicht wolt oder nicht könt können, der mocht, ob es ihm gefiel, einen andern Ersamen ann sein stadt darzu schicken.

Item wir gebieten auch dem Official vnnsers Hoffes, daß er ein Buch von Bergamen machen lasse, vnd darinn diese Gesetz vnd Ordnung in einer redlichen vnd bequemen

bequemlichen Schrift schreibenn lassen, daß ein jeglicher wer da wolte, abschrift davonn gehabenn möge.

Item wir sehen auch vnnnd ordnen, daß der Official vnnsers Hoffes, oder die vorgenannten Archidiacon oder ihr Official seümic vnnnd lessig würden, zu straffen die, die wider vnnsere gesetz icht beginnen freuentlichen zu thuen, also daß Sie in 15 Tagen nach dem in zu wissen würde vonn solcher Vbertrettung dieselben beschuldigten, Als daß ann Sie vnnnd ihr jeglicher gehört mit achten zu straffen, So solte dann die gemeltder straffung derselben vbertreter, vñd auch der Official vnnnd Richter die seümic gewesen weren, als vorgeschriebenn ist, ann vnns vnnnd vnser nachkömende Bischoff vnnnd an vnsern gemeinen Vicarien inn geistlichen Sachen der je zur Zeitten ist, gehörenn.

Darnach als dem Arbeiter ist die Ausrichtung seines rechten Lohns nicht zu versagenn, so ist es nuß, daß durch Gesetz vnnnd Ordnung ein bequeme redtliche vnnnd bescheidenliche maß gemacht werde. Dardurch den Richtern, Procuratorn, Schreibern, Notarien vnd Pedellen vmb ihren Lohn, eine messige Gnüg bescheen, vnnnd die Parthenen, die der Krieg tieff eingehen, vnnnd oft vonn langer Arbeit müth werden, daß die icht mit vbriger Cost vnnnd Ausgaben beschwerth werden.

Item die Advocaten, Procuratores vnnnd Notarien sollenn messigen Lohn nemen, nach gestaltuns der Sachen vnnnd die Person, vnnnd doben achten vnnnd wegen aller vmbstendt, also daß die Partheyen nicht ober die Maß noch anders unredlich beschwehrt werden, vnnnd ob der Advocatus, Notarius oder Procurator, fordert vbermässigen Lohn, So soll der Lohn nach erkenntnuß des Richters der Sachen rechtferttighen gemasset werden, vnd darüber Räte nemen, der anndern Advocaten, Procuratorn, vnnnd Notarien, vnnnd welcher stetighen fundenn würdt, daß er vnverschambter vnnnd vnmesziger Heischer des Lohns sey, der soll durch den Richter gebüßt werden, oder vonn dem Ambt abgescheiden werden, Als den richter dunckt nuß sein.

Item ein Procurator in gemeinen Sachen, vonn einem jedtlichen gerichts Tag, do er deß gerichts wartet, mag er nemen 4 pfenning (dn.) der gehenden münz, aber in schweren Sachen, ob die Krieger habenndt sein, mögen Sie zwifach nemen.

Item für ein Ladt Brieff, darinn mann die Sach berüren soll, sollen Sie nemen 2 dn. zu schreiben, vnnnd 1 dn. für daß Sigill.

Item für einen Man Brieff 2 dn. dem Schreiber und 2 dn. für das Sigill.

Item für den Brieff genant Cressend dem schreiber 2 dn. vnnnd 3 dn. für daß Sigill.

Item

Item für den Brieff, den mann nennet *participant*, dem schreiber 2 dn. vnnnd 3 dn. für das Sigill.

Item für den Proceß schlechts auffhörenns der Geistlichen Ambt 3 dn. dem schreiber vnd 4 dn. für daß Sigill.

Item für den Proceß auffhoren singens vnd lesens zu dreien Tagen, dem schreiber 3 dn. für daß Sigill 4 dn.

Item für den Proceß auffhorennis zu Sechs Tagen dem schreiber 3 dn. für daß Sigill 5 dn.

Item für einen Proceß auffhorens zu Neün Tagen dem schreiber 3 dn. für daß Sigill 6 dn.

Item für einen Proceß, deß schlechten geistlichen Verbotts genant *Interdictum Ecclesiasticum* 4 dn. dem schreiber 8 dn. für daß Sigill.

Item für den Proceß des Interdicts zu dreien Tagen dem schreiber 4 dn. vnnnd für daß Sigell 10. dn.

Item vnnn dem Proceß des Interdicts zu Sechs Tagen dem schreiber 4 dn., für daß Sigell 12 dn.

Item für dem Proceß des Interdicts zu Neün Tagen dem schreiber 4 dn. für daß Sigill 14 dn.

Item vnnn dem Proceß des Interdicts zu zwölff Tagen dem schreiber 4 dn. für daß Sigill 16 dn.

Item für eine jedliche absolution vnd aufflösung des interdicts vnnnd auffschlagung des Bannes 3 dn. dem schreiber 12 dn. für daß Sigill. *

Item für eine schlechte Absolution bis auff niederlegung Göttlicher Ambte, 12 dn. für daß Sigill.

Item für Absolution, da mann etliche Tag hatt auffgehört, wie vil der ist, für daß Sigill 15 dn.

Item für ein Abthnung eines geistlichen Verbotts genant Interdictum Ecclesiasticum zu wie vil Tagen das gewest ist, für das Sigill 24 dn.

Item für einen effect oder auffschlag eines jedtlichen Process für das Sigill 12 dn.

Doch wollen wir vnd gebieten, daß der, der den gebannten absolvirt, das er inn (vber die obgeschriebene Pfennig dem Schreiber vnnnd Sigler gebührende) sonnderlich Buess vnnnd Besserung, nach Gelegenheit der Sach vnnnd der Person auffsetzen soll, vnnnd doben mercken vnnnd achten allenn vmbstandt, als ob er lang in dem vrtheil veraltet sey, vnnnd vil Process wider ihn auffgangen sein, Nachdem soll er ihme schwere Buess setzen. Als zu faste, Almosen geben, oder zu guetten wercken etlich Welt auffrichten, oder wachs zu geben zu Kerzen; zu Gottes Dinst, besondern in den Pfarrkirchen,

* Ist in dem einen Exemplar ausgelassen.

chen, do dieselben Bannischen wohnen, oder annders wohin vnd dergleichenn, nach erkandtnuß des Absolvirens.

Auch ordnen wir, daß vonn den Pfenningen, für die Ladt Brieff vnd anndere Proceß obenn geschriben, auffzurichten, durch die Schreiber vnd Sigler kein Abgang gescheen soll, es sey dann den Richtern Archidiacon vnd ihrenn Officialn auch den Advocaten, Procuratorn vnd Notarien, die ihre eigene Sach hanndlen, die billig besondre Freyheit habenn sollen, Doch an den absolution oben geschrieben, mag mann vonn des Adels, oder Armuths oder Herrigkeit wegen oder vmb annder Sachen willen ablassenn, eines theils oder gang, nach dem Sie dunckt guett sein, auch vonn besonnder vnd öffentlichen Geheiß seines Herrn, mag ein official vnderweiln ablassen vnd mindern ann dem Gelt, daß oben gesetzt ist.

Item dem Potten der Brieff tregt oder Proceß zwischen den Partheyen vonn einer jedtlichen meil soll mann rechnen zween pfenning vnd nicht mehr, vnd soll auch einer nicht mehr Pslichtig sein darfür zugeben, inn der schakunge der Cost.

Item dem Potten der in der Statt Würzburg jemandts ledt oder verkündiget soll mann geben 2 dn.

Item dem schreiber der Sachen in den geordneten Gerichten von der Registrirung eines oder mehr unge-

horsam, oder daß Sie vor Gericht erschienen sein von jedtlicher Person 2 dn.

Item vonn jedtlichen andern gesezten Tagen in Gericht zu Registriren 3 dn.

Item ob man vor Gericht, die Clag nicht schriftlich fürbringt, sondern mit wortten fürgelegt würdt, vnnnd mann Pittet, daß in das Gerichts Register zu schreiben, davonn neme der schreiber 4 dn.

Item vonn einem abschiedt auß dem Register besundern zu schreiben, dem schreiber 3 dn. für das Sigill 4 dn.

Item were aber der Sachen zu vill, vnnnd lang, vonn der Bezeügung vnd Fürgebung der Procurator oder Partheyen oder annderer Sachen, so nem der schreiber zwisach, aber für daß Sigill allein 4 dn.

Item wir gebieten vnnnd ordnenn, daß mann fürbaß die Haandtlunge der Sachenn zusam schreiben soll, in Bletter vñd Sextern nach Gewontheit des Hoffes zu Rome mit grossen spaciën vnnnd weitter schrift, allso daß jedtliche Seyt des Blats behalte bei 24 Zeil, vnnnd jedtlich Zeil bey sechs oder siebenn wortten, vnnnd von der Schrift eines jedtlichen Plats soll mann nehmen 8 dn.

Item von dem Innsigel eines jedtlichen Blats in Sextern soll mann geben 4 dn.

Item

Item von der Verhörung eines jeden Zeügen vnnnd
des Aides 15 dn.

Item vnnnd den vnnnderredteten Brteilen inn daß Re-
gister zu schreiben 6 dn.

Item von dem vnderredenden Brteil in das Re-
gister zu schreiben 6 dn.

Item von dem unterredenden Urtheil Urkunde zu
schreiben 12 dn. und daselbe zu sigilliren 30 dn.

Item von dem endtlichen Brtheill, daß die Sa-
chenn ganz entscheidet zu schreiben 30 dn. für daß Si-
gill 2 fl. ist es aber, daß die Parthenen mercklich arm
sein, soll mann minder nemen.

Item von Registrirung der Sachen, die außwen-
dig diß Gerichts gescheen, als Auffgebung, vermachung
vberkomens Brieffs, Bekennung vnnnd Besage dem
schreiber 10 dn. für daß Sigill derselbenn sach außwen-
dig gerichts 1 fl.

Sonnderlichen ist zu mercken, das in Sachen
vnnnd Handlungen, die gros schwehr vnd treffenlich sein,
muß mann mit schwerlicher Arbeit durchgehen, vnnnd
darumb so werden die Process vnnnd annder daß darinn
geschicht, lenger gestreckht, darnach soll mann auch den
Lohn der schreiber achten.

Also daß der Richter merckh gelegennheit der Sa-
chen, vnnnd nach der arbeit vnnnd Bleiß deß Schreibers,

mehr oder minder schätze, seines Lohns, also daß jedtlicher gleich sey, vnnnd keiner vnredlichen beschwerth werde.

Item wann ein Zweifel ist, ob ein Sach groß vnnnd treffennlich sey, das bevehlen wir zu erkennen dem Richter der allen vmbstandt achtet vnd vrtheilt, also das denn die Kriegen, Beschwerung nicht vnredtlich gethan werde.

Dornach ordnen wir, daß in den Sachen die mann vor vnsern Vicarien inn geistlichen Sachen handelt, oder vor dem delegaten, oder vnder delegaten des Pabsts oder vor dem Beheltern geistlicher Freyheiten vnd Richter vor dem Papst oder Concilien vor den gewöhnlichen Pflegern, grosse treffennliche Sachen außgetragenn werden, Soll dem Schreiber vnnnd für daß Sigill zwisach als vil geben werden, als vorgeschriebenn ist.

Das Jurament des Officials Vnsers Hoffs vnd anderer Official.

Ich gelobe vnnnd schwöre, daß ich das Ambt des Officials, daß mir bevehlen ist getreulich vnnnd embsiglichen vben will, vnnnd sonderlich will ich gerechtigkeit geben einem jedtlichen, vnnnd daß ich in grossenn schwehren treffennlichem Sachenn oder Handlungen, in den mercklich zweiffelich ist, will ich nichts mit vnderreden oder enndtlichen Vrtheiln aussprechen, ohne eines leufftigen Juristen wolbedachten Rat inn Sachenn auch die

Schreier

schweer treffentlich vñd gros sein, die für mich komenn, vñd nach gericht's ordnung entscheidenn werden, will ich nicht verfahren, noch gericht's tag halten, es sene dann ein offennbarer Schreiber gegenwertig, ich will auch in treffentlichen Sachen, kein schriftlich Fürbringung, Clag vñd articul, noch ander gericht's Handt-lunge die zu denn Ambt der Advocacey gehören nicht zulassen, Sie sein dann mit eines Advocaten oder eines laustigen Juristen namenn oder Zeichen gezeichnet, inn Sachen die ganz werentlich sein, will ich mit wissenn nicht gerichtlich verfahren, noch Ladt Brieff oder andere Process in den Sachen jemandts wissenntlich geben, doch außgenommen, die stückh die in diesenn Statuten angenommen seindt, oder daß ich solches von offentlichen geheiß wegen meines Obersten daß thuen müste, die Geseze auch vñd Ordnunge durch den Hochwür-digen in Gott Vatter vñd Herrn, Herrn Gottfriden Bischoffen zu Würzburg, Nach Christi Geburth 1447. Jare gemacht, Alls fern die mich vñd mein Ambt be-rühren, will ich getreulich halten, vñd die andern alls vill an mir ist, auch thun halten, alle gefehrdte vñd List genzlichen außgeschlossen, also helff mir Gott, vñd die Heiligen die die Evangelig gemacht haben.

Das Jurament der Sigler.

Ich gelobe vñd schwöre, daß ich ann dem Ambt zu sigillirn Briff vñd Process daß mir bevohlen getreü vñd vleissig sein will, vñd daß ich in Sachen, die ganz werntlich sein, ohn allein in den stückhen, die in

diesen Gesezen auffgenommen sein keinen Ladt Brieff oder Proceß wissenntlich versigeln will, Ich will auch keinen Brieff oder Proceß Sie sein dann vor besehen gelesen vnnnd verhört, versigeln, Ich will auch daß Innsigell an keinen vngeschriebenen Brieff noch an Ladt Brieff oder Proceß, do daß Zill der Zeit nicht in geschrieben were, oder sonst zwischen den Linien geschrieben, oder die sonst ein offenbar Laster ann verdecktlichen enden inhalten, wissenntlich in keine weiß anlegen, Auch daß Geldt, daß sich geburth für die Ladt Brieff Mahn Brieff vnd annder Proceß zuuersiglen, will ich nicht ablassenn noch mindern, an den Personen, die inn diesen gesezen genant sein, es sen dann, daß meines Herrn sonnderlich Gebott dabey sen vnd geheiß, auch will ich meinen Herrn das Welt daß ich von dem Sigel nime ohne vermindierung geben, Ich will auch halten vnd thuen alls vill an mir ist, vnnnd mich berürt, alle vnd jegliche Geseze durch den Hochwürdigen inn Gott Vater vnnnd Herrn Herrn Gottfridenn Bischoffen zu Würzburg, vonn dem Jare des Herrn 1447. Alls Helff mir Gott, vnd die Kündiger der vier Evangelien.

Item wir ordnen, ob ein Person zwey oder drey oder mehr Ambt hätte, so soll er daß Jurament eines jedtlichen Ambts besonnder schwören, ehe dann er zugelassen wurde.

Das Jurament der Advocaten.

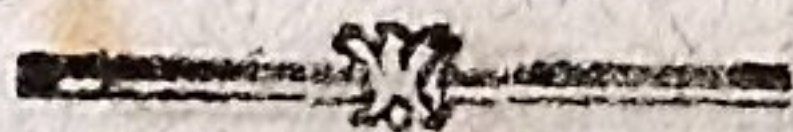
Ich gelobe vnnnd schwöre, daß ich das Ambt der Advocacej getreülichen vbenn will, vnd sorgfeltriglichen hal-

haltenn vnnnd raten, ich will auch nimmer kein vngleiche vnnnd vngerechte Sach wissenntlichen hegen, vnnnd wann von ihr vngerechtigkeit zu wissen würdt, will ich die fürbaß nicht beschützen, Ich will auch nicht fürlegen noch fürnehmenn, durch mich oder einen andern, damit mann die Sach verziehen oder den widersachern meiner Parthen vnredtlichen vmb Mühe vnd Costen bringge, Ich will auch mit meinen Parthenen vmb keinen theill vberkommen, vnnnd die Statuta vnd Geseß durch den Hochwürdigen in Gott Battern vnnnd Herrn Herrn Gottfriden Bischoff zu Wirzburg von dem Jar des Herrn 1447. nach datum dieser Ordnung gemacht vnnnd außgegangen; Alls ferrn mich berüren, die getreulich halten, und die andern, als vil an mir ist, auch tun halten. Also Helff mir Gott vnnnd die Kündiger der vier Evangelien.

Das Jurament der Sechs Procurator.

Item es sollen auch alle Procuratores gelobenn vnnnd schwören alle vnnnd jedtliche stückh, Punct vnd Articul, inn disen Geseßen der geistlichen gericht durch den Hochwürdigen in Gott Batter vnnnd Herrn Herrn Gottfriden Bischoffen zu Wirzburg mit Verwilligung des Capitulls gemacht vnnnd begriffen, alls ferr Sie daß vonn Ambts wegen der Procuracen berürt, gannz stet vnnnd getreülichen zu halten, ohn alles gefehrde.

Das

Das Jurament der Notarien, das seyndt die
Schreiber vor Gericht.

Ich gelobe vnnnd schwöre, daß ich daß Ambt der
Notarien mir bevohlen, getreülichen vnd sorgfältiglichen
vben will, ich will auch nicht fürdern noch procurirn
in den Sachen, die vor meinem Richter gehandelt
werden, ann deme ich ein schreiber bin beschaiden, Ich
will auch alle Gerichts Handlung der bestendiglichen
in meinem Register vor gericht in gegenwertigkeit der
Partheyen ob Sie beiden wollenn, schreibenn, vnnnd
wenn ich die beschreibe, so will ich solche schrift vnd
Instrumenta davonn alle vnnnd jegliche, die inn gericht
fürgezogen seindt, so ich von dem Richter gefordert
würde oder von den Partheyen in offenbare Form ge-
ben, oder getreülichen machen lassen. Ich will auch
zu jedtlichen gerichts Tagen, so ich vonn den Parthey-
en gefordert würde, nach einander jeglicher Parthen,
so der Richter erkennt, abschrift vnd Copien geben,
ohne Beschwörung vnnnd ohne Gesehrdte, vnnnd einen
rechten Lohn darumb nemen, was auch inn deme Sach
heimlich ist, will ich heimlich halten, vnnnd besonnder
den Rhatte des Richters, was die Zeügen sagen, alls
lang, biß mann des offenbaret, vnnnd die Vrtheil beede
die widerrede, vnnnd die endtlichenn Vrtheil also lang,
biß daß Sie außgesprochen werden, Auch die Statuta
vnnnd Geseze durch den Hochwürdigen inn Gott Vatter
vnnnd He. en Herrn Gottsriden Bischoffen zu Würzburg,

in

in dem Jahr des Herrn 1447. gemacht, oder die hernach gemacht werden, als fern als mich die berühren, will ich halten, Als helff mir Gott, vnd die heiligen Evangelia.

Das Jurament der Boten.

Ich gelobe vnnnd schwöre, daß ich daß Ambt mir bevohlen getreülichen ohne Gefehrdte, nach meiner Vermügunng vnnnd erkendnus auffrichten vnnnd thuen will, Brieff vnnnd auch Proceß die mir bevohlenn werden zutragn, die will ich selbs Persönlich ann die ende tragen, do daß not ist, oder durch einen anderen glaubichen Boten schicken, Auch Proceß Brieff, vnnnd Gebott, die annder Verkündigung vnnnd Offenbahrung verseümt sein, vnnnd verzogen werden, die will ich mit wissen nicht lassen verkündigen, noch fürbringen, Sonndern ob ich schuldig daran bin, will ich Sie von meiner eigenen Cost, verneuen lassen, Ich will auch solche Brieff vnd Proceß, die mann verkündigen soll, zu rechter Zeit vnnnd ann die ende, so sichs hingebürth zu dem Pfar Herrn vnnnd Verkündigern bringen, daß Sie den Parthenen, Persönlich oder vff den Cankeln in gegenwertigkeit des Volcks öffentlich verkündigen, oder bei im ein abschrift vnd Copien derselben Brieff vnnnd Proceß lassen, auch die Statut vnnnd Geseze durch den Hochwürdigen in Gott Vatter vnd Herrn Herrn Gottfriden Bischoffen zu Wirzburg von dem Jahr des Herrn 1447 gemacht als ferr mich berühren, will ich die getreü-

treülichen halten, als helff mir Gott vnnnd die heiligen Evangelia.

Daß nun solche Geseze vnnnd Ordnunge zu ewigen gezeiten vnverbrechlichenn gehalten werden, vnd daß die vonn Seligkeit des Menschenn gedechtnuß nicht vergessen werden, vnnnd daß die Official, Richter, Advocaten, Sigler, Procuratores, Notarien, Pedellen vnnnd andere, durch solche Geseze vnnnd Ordnung ihr verhörung vnnnd täglich ansehen bei ihrer haltung desto vleissiger sein, So setzen vnnnd ordnen wir, daß diese vnnsere Gesez vonn wortt zu wortt an der Gerichts stadt bei der Rottenthür jedtliches Jahres vff den negsten Montag nach dem Sonntag Quasimodogeniti zu Prim Zeit, oder vff den andern Tag negst darnach, ob auff den Monntag fest were, die vorgenannten Statuta, durch den Schreiber des Officials vnnsers Hoffes, oder durch den, den vnnsere Official darzu bescheidet, herrlichen vnnnd mit lautter vnnnd vernemlicher stimm sollen gelesen werden, vnnnd vonn allen still geschwiegen.

Wir wollen auch daß zu der Zeit solcher Lesung, die mann anheben soll, gleich als mann daß ander mal zur Prim leüttet, alle Official, Sigler, Procuratores, Notarien vnnnd Pedellen gegenwerttig sein, vnd welcher sich dann davon seümbt, der anders in der Statt ist zu Wirzburg, vnd nicht zu dem Lesen gegenwerttig ist, der soll dem Official vnnsers Hoffes ein halben Gulden ohn

Ab:

Ablass vergelten, es were dann vor Kranckheit oder redtlicher vnnnd kündtlicher Sachen entschuldigt, die er dem Official zu wissen thuenn soll, vrlaub seines abwesens Pittende, vnd mit Bete behaben.

Item Wir ordnen auch vnnnd gebieten, das ein Jedtlicher Official, Sigler, Advocat, Procurator, Notarius, vnd Pedell darob geschrieben, vnnsers Geseß, ehe dann er daß Ambt übe, im bevohlen, ein eigene Abschrift vnd Copien haben, die er bei ihme behalte, Item ob der Official vnnsers Hoffes ann der Lesung alls vorgeschrieben steet, seümig funden würdt, So soll er zu jedtlichem Zill 2 fl. an den Pau vnser Kirchen vnd Stifft zu Würzburg gelten, vnd soll durch den Dechant der Kirchen, dorzu bracht werden.

Die Gewaltt dieser vnnsers geseße vnd ordnunge zu leüttern vnd zu endern behalten wir vnns vnnnd vnsern Nachkommen, Bischoffen besondern vnnnd öffenttlichen, doch mit verwilligung vnnsers vorgeordneten Capituls, vnnnd also diser vnnsers ordnunge vnnnd Sazunge.

Zu Vhrkundt haben wir vnnsere Innsigel wissentlich hirann gehangen, vnd wir Reichardt von Maspach, Dechant vnnnd daß Capitul gemeiniglich zum Dom zu Würzburg, bekennen mit dieser Schrift, daß solche Sazung vnnnd ordnung vorgemelt, mit vnnserrn Verhengnuß vnd wissen zugegangen vnd gescheen seindt, vnd
ha:

haben dessen zu vhrkundt vnnsrer gemein Capituls Inn-
sigel zu des vorgenanten unsers gnädigen Herrn Insigel
auch hier angehangen.

Geben vnd gescheen am Dinstag nach St. Ianis
prechts des heiligen Bischofs Tage Anno 1447.

Thesaurus Iuris Franconici Oder Sammlung theils gedruckter theils
ungedruckter Abhandlungen, Dissertationen, Programmen, Gutachten, Gesätze,
Urkunden etc. etc., welche das Fränkische und besonders Hochfürstlich-
Wirzburgische Geistliche, Weltliche, Bürgerliche, Peinliche, Lehen-,
Bd.: 2,3

(1787)

Bamberg, Staatsbibliothek -- RB.Misc.jur.o.1(14#1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11770886-6
VD18 80366600-001